

854

LÄHIÖLIIKUNTAA ITÄ-HELSINGISSÄ
Evaluatiotutkimus Myllypurosta ja Vanhasta Vuosaaresta

Anne Kynnös
Jyväskylän yliopisto
Liikunnan sosiaalitieteiden laitos
Liikuntasuunnittelun ja -hallinnon
Pro gradu-tutkielma
Kevät 1998

TIIVISTELMÄ

Kynnös, Anne: Lähiöliikuntaa Itä-Helsingissä. Evaluaatiotutkimus Myllypurosta ja Vanhasta Vuosaaresta. Jyväskylän yliopisto, Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntasuunnittelun ja -hallinnon alan Pro gradu -tutkielma.

Tutkimus on osa Helsingin kaupungin lähiöprojektin seurantatutkimusta. Tutkimuksen tarkoituksena on evaluoida Myllypurossa ja Vanhassa Vuosaaresta runsaan vuoden verran toiminutta lähiöliikuntaa. Tutkimuslähiöiden väestö- ja sosiaalirakenteet ovat keskimääräistä alhaisempia verrattaessa Helsingin yleiseen tilanteeseen. Lähiöliikunta on Helsingin kaupungin liikuntaviraston uusi ohjauksellinen toimintamalli, jonka avulla pyritään kehittämään sosiaalisesti Helsingin lähiöprojektin asuinalueita.

Tutkimus perustuu Daniel Stufflebeamin CIPP-evaluaatiomalliin, jossa tutkittavaa kohdetta tarkastellaan tausta-, panos-, prosessi - ja tulosevaluaatiosta käsin. Evaluoinnin avulla selvitetään, miten tarpeellista toimintaa on ollut asuinalueilla ja minkälaisia resursseja lähiöliikunta on saanut. Lisäksi evaluaatiossa tarkastellaan, mitä mieltä projektin työntekijät olivat vuoden kestäneestä toiminnasta ja miten lähiöliikuntaan osallistujat kokivat toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumisen. Tutkimuksessa arvioidaan myös projektityön sopivuutta liikunta-alalle.

Tutkimus pohjautuu tilastollisiin aineistoihin, toimintakertomuksiin ja erilaisiin kustannustietoihin. Lisäksi tutkimusta varten haastateltiin kuutta lähiöliikunnan keskeisintä organisaattoria. Projektin tavoitteiden toteutumista asukkaiden kannalta analysoitiin lähiöliikkujille jaetun kyselylomakkeen avulla.

Lähiöliikunnassa mukana olevat organisaattorit, johtotaso sekä lähiöliikuttajat olivat tyytyväisiä toimintaan. Mainittavia ongelmia eri yhteistyötahojen kanssa tai toiminnan toteutuksessa ei ilmennyt. Myös toimintaan saatuja resursseja pidettiin riittävinä. Ylipäättään liikuntaviraston uusi ohjauksellinen toimintamalli koettiin joustavaksi ja asukkaita tavoitettavaksi.

Lähiöliikkuajat puolestaan kokivat, että toiminnan avulla oli tutustuttu aikaisempaa paremmin asuinalueiden liikuntapaikkoihin ja että toiminta oli lisännyt heidän elämänhallintansa

resursseja. Liikunnallisesti passiivisia asukkaita lähiöliikunta ei tavoitteistaan huolimatta saanut kuitenkaan aktivoitua mukaan toimintaan. Myöskään sosiaalisten kontaktien ja yhteistyön lisääminen asukkaiden kesken ei toteutunut toivotulla tavalla.

Yleisesti ottaen lähiöliikuntaa pidettiin sekä organisaattoreiden että lähiöliikkujien mielestä onnistuneena. Vaikka Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren toiminta ei kyennyt tavoittamaan juurikaan asuinalueiden syrjäytyneitä, onnistui lähiöliikunta kuitenkin herättämään asukkaiden mielenkiinnon yhteiseen alueelliseen liikuntatoimintaan. Lähiöliikunta koettiin asuinalueiden kehittämistyössä näkyväksi ja positiiviseksi keulakuvaksi.

Avainsanat: lähiö, lähiprojekti, lähiöliikunta ja evaluaatiotutkimus.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

I JOHDANTO	3
II KÄSITTEET JA KEHITTÄMISHANKKEET	5
2.1 Keskeiset käsitteet	5
2.1.1 Lähiö	5
2.1.2 Helsingin lähiöprojekti	5
2.1.3 Lähiöliikunta	8
2.1.4 Asuinalueiden segregatio ja lähiöongelma	9
2.1.5 Elämänhallinta	11
2.2 Kotimaisia ja ulkomaisia kehittämishankkeita	14
2.2.1 Taustaa kotimaisille asuinalueiden kehittämishankkeille	15
2.2.2 Kotimaiset esimerkit	17
2.2.3 Ulkomaiset esimerkit	19
2.3 Lähiöliikunta projektityönä	22
2.3.1 Projektityön määritelmiä	23
2.3.2 Miksi projektityö?	24
2.3.3 Projektityön tavoitteet ja ongelmat	26
2.3.4 ARA:n lähiöprojektien toimintamalli	27
III TUTKIMUSKOHDDE	29
3.1 Tutkimuslähiöiden sijainti, rakentumishistoria ja palvelutarjonta	29
3.1.1 Myllypuro	29
3.1.2 Vanha Vuosaari	30
3.2 Tutkimuslähiöiden väestö- ja sosiaalirakenne	32
3.2.1 Väestökehitys ja ikä- sekä sukupuolirakenne	32
3.2.2 Koulutusaste ja tulotaso	35
3.2.3 Työttömyysaste	37
3.2.4 Ulkomaan kansalaiset	38
3.2.5 Äänestysprosentti ja puolueiden ääniosuudet	38
3.2.6 Liikuntaan osallistuminen	39
3.3 Itä-Helsingin monet kasvot	41
3.4 Aikaisempia liikuntaprojekteja	42
3.5 Toteutunut lähiöliikunta	44
IV EVALUOINTI	48
4.1 Katsaus evaluaatiotutkimuksen historiaan	48
4.2 Evaluaatiotutkimuksen määritelmiä	49
4.3 Stufflebeamin CIPP-evaluaatiomalli	52
V TUTKIMUKSEN TARKOITUS	54
VI MENETELMÄT	56
6.1 Kysely- ja haastattelututkimus	56
6.2 Tutkielman toteutus	57

6.2.1 Aineiston keruu	57
6.2.2 Analysointi	59
6.2.3 Aineiston kuvaus	60
6.2.4 Tutkimuksen luotettavuus	61
VII TULOKSET	62
7.1 Taustaevaluaatio: Lähiöliikunnan toimintaympäristö ja tavoitteet	62
7.2 Panosevaluaatio: Henkilö- ja talousresurssit	64
7.3 Prosessievaluaatio: Lähiöliikunnan toiminnan arviointi	65
7.3.1 Haastateltavien taustatiedot	65
7.3.2 Lähiöliikunnan työtehtävät	66
7.3.3 Lähiöliikuntaorganisaation toimivuus	66
7.3.4 Yhteistyön luonne ja toimivuus	67
7.3.5 Lähiöliikunnan toiminnan arviointi	68
7.3.6 Projektityön sopivuus liikuntasektorille	70
7.4 Tuotosevaluaatio: Lähiöliikunnan tavoitteiden toteutuminen	71
7.4.1 Lähiöliikkujien kuvaus ryhmittäin	71
7.4.2 Asuinalueiden liikuntamahdollisuuksiin tutustuminen	81
7.4.3 Sosiaaliset kontaktit ja yhteistyö asukkaiden kesken	82
7.4.4 Liikkuminen ja kannustus omatoimiseen liikuntaan	84
7.4.5 Elämänhallinnan parantaminen	86
VIII POHDINTA	88
LÄHTEET	93
Liite 1 Ikärakenteet Helsingissä ja projektilähiöissä vuosina 1965,1975, 1985,1995 ja 1997 ja ennuste vuodelle 2000	98
Liite 2 Puotinharjun yläasteen oppilaiden hyvinä kaupunginosina pitämät Alueet Itä-Helsingissä	99
Liite 3 Puotinharjun yläasteen oppilaiden huonoina kaupunginosina pitämät Alueet Itä-Helsingissä	100
Liite 4 Lähiöliikunnan toiminta 1.1.1997-28.2.1998	101
Liite 5 Kyselylomake lähiöliikkujille.....	105
Liite 6 Kyselylomakkeen muuttajaluettelo	110
Liite 7 Lähiöliikunnan toiminnan arvioinnin haastattelulomake	113
Liite 8 Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnan rahoitus vuonna 1997	116
Liite 9 Haastateltavien taustatiedot	117
TAULUKKOLUETTELO	118
KUVIOLUETTELO.....	119

I JOHDANTO

Suomessa on toteutettu lähiöiden uudistushankkeita 1970-luvulta. Aluksi mielenkiinto kohdistui yhdyskuntatyömuotojen kehittämiseen ja ylisektoroituneeseen työtapaan. Sosiaalisfyysisten -kokeilujen myötä lähiökeskusteluun otettiin mukaan yhteissuunnittelu. Kehittämistyö nähtiin tällöin myös asuinalueiden asukkaiden asiaksi, eikä pelkästään arkkitehtien ja kaupunkisuunnittelijoiden työksi. 1980-luvun loppuun asti lähiöiden kehittämishankkeet painottuivat fyysisen ympäristön kohentamiseen; lähinnä pihojen ja pysäköintialueiden parantamiseen. Lähiöiden asuntokannan korjaustarve nousi esiin 1990-luvun alussa, mikä synnytti muun muassa Remontti-ohjelman. Ohjelman tarkoituksena oli käynnistää, rahoittaa ja koordinoita asuinalueiden korjausrakentamisen tutkimusta ja kehittämistyötä. Lähiöuudistushankkeet saivat kaivattuja lisäresursseja, kun valtioneuvosto kiinnostui niistä työllisyyspoliittisista syistä. Rakennusala oli lamassa ja uudisrakentamista toteutettiin Suomessa vähäisesti, jolloin lähiöiden korjausrakentaminen nähtiin mahdollisuutena luoda rakennus- alalle uusia työpaikkoja. (Lähiöiden tulevaisuus-työryhmä 6.6.1997, 5-6.)

Valtion asuntorahasto (ARA) perusti vuonna 1995 valtakunnallisen lähiöprojektin, jonka yhteydessä toimii nykyisin 49 lähiötä ympäri Suomea. Aikaisempien rakennusteknisten syiden lisäksi lähiöprojektia perusteltiin palvelurakenteen muutoksella avoimuuspainotteiseen suuntaan, suurtyöttömyydellä ja syrjäytymisen mahdollisilla vaikutuksilla asuinalueiden eriarvoistumiseen. (Lähiöiden tulevaisuus -työryhmä 6.6.1997, 7.) Helsingin kaupunki on toteuttanut lähiöiden kehittämistyötä osana ARA:n valtakunnallista lähiöprojektia Pihlajistossa, Vanhassa Vuosaarella, Myllypurossa ja Kontulassa. Helsingin lähiöprojektin tavoitteena on saada lähiöiden arvostus nousemaan, pitää rakennuskanta jatkuvasti hyvässä kunnossa, lisätä alueiden viihtyvyyttä, kytkeä asukkaat entistä tiiviimmin asuinalueensa kehittämiseen ja parantaa työllisyyttä. (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1996 ja 13.10.1997)

Helsingin lähiöprojektin toimintatapa on monihallinnollinen. Asuinalueiden kehittämistyöhön osallistuvat mahdollisimman monet alueella toimivat hallintokunnat ja lähiöasukkaat. Liikuntavirasto on mukana lähiöiden kehittämisessä. Se toteuttaa projektia Myllypurossa, Vanhassa Vuosaarella ja Kontulassa lähiöliikuttajien avulla. Liikuttajien tehtävänä on järjestää asukkaille liikuntaharrastuksia yhteistyössä alueen järjestöjen kanssa. Toiminnan ideana on lisätä liikunnan keinoin lähiöissä viihtymistä, parantaa lähiöasukkaiden elämän-

laatua ja edistää terveellisiä elämäntapoja. (Helsingin kaupungin liikunta-virasto, lähiöliikunta.)

Lähiöliikunta on uusi työtapa lähiöiden sosiaalisessa kehittämistyössä. Aikaisemmin liikuntasektori on ollut lähiöprojekteissa mukana fyysisen liikuntaympäristön parannukseen liittyvissä asioissa kuten asuinalueiden liikuntapuistojen korjaustöissä. Nyt pyritään kuitenkin asuinalueilla tapahtuvalla liikunnanohjauksella aktivoimaan lähiöasukkaita yhteistointaan ja liikunnan harrastamiseen. Tavoitteena on luoda asukkaille mahdollisuus sosiaalisiin kontakteihin ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Lisäksi heille pyritään antamaan tietoja ja taitoja parantaa liikunnan avulla omaa fyysistä ja henkistä elämänlaatuaan. Lähiöprojekteissa on liikunnalle asetettu korkeita ja ehkä vaikeastikin saavutettavia tavoitteita asukkaiden hyvinvointia lisäävänä tekijänä.

Tämä tutkimus tulee olemaan osa Helsingin kaupungin lähiöprojektin seuranta-tutkimusta. Lähiöliikunta-tutkimus on toteutettu yhteistyössä Helsingin kaupungin Tietokeskuksen sekä Helsingin kaupungin liikuntaviraston kanssa. Tutkimuksen tarkoituksena on evaluoida lähiöliikunnan toimintaa Myllypurossa ja Vanhassa Vuosaarella. Keskeiset tutkimustehtävät ovat: 1) arvioida miten lähiöliikunnan tavoitteet ovat toteutuneet siihen osallistuneiden mielestä, 2) selvittää minkälaisia asukkaita ja asukasryhmiä lähiöliikunta on tavoittanut, 3) kertoa minkälaisena lähiöliikunnan organisaattorit, projektin liikuntaviraston edustajat ja lähiöliikuttajat sekä lähiöprojektin päällikkö, ovat lähiöliikunnan toimivuuden kokeneet sekä 4) arvioida projektityöskentelyn ja lähiöliikunnan ongelmia ja onnistumisia.

Tutkimustehtäviin vastataan tutkimuksen seitsemännessä luvussa, mutta taustaevaluaatioon kuuluva tutkimuslähiöiden tarkempi kuvaus sekä prosessievaluaatioon sisältyvä toteutuneen lähiöliikunnan kuvaus ovat sijoitettu jo tutkimuksen kolmanteen lukuun.

Mielenkiintoista on nähdä, miten lähiöliikkuajat itse ovat kokeneet toiminnan vaikuttaneen heidän hyvinvointiinsa ja asuinalueella viihtyvyyteensä. Samalla on hedelmällistä tarkastella, miten projektiorganisaation toinen pää, päättäjät ja liikuntaa toteuttavat tahot, kokevat uudenlaisen projektimuotoisen liikunnanohjauksen toteuttamistavan osana kaupungin liikuntaviraston laajaa tehtäväkenttää.

II KÄSITTEET JA KEHITTÄMISHANKKEET

2.1 Keskeiset käsitteet

Lähiöliikunnan toimintaa tutkittaessa keskeiseksi käsitteiksi muodostuvat lähiö, Helsingin lähiöprojekti, lähiöliikunta, asuinalueiden segregatio ja lähiöongelma sekä elämänhallinta.

2.1.1 Lähiö

Lähiölle ei suomen kielessä ole kaiken kattavaa määritelmää, koska asuinalueet ovat luonteeltaan hyvin heterogeenisiä. Aikojen saatossa lähiöt ovat synnyttäneet paikalliskulttuureja, jotka eroavat toisistaan huomattavasti. Lähiö on kuitenkin muotoutunut Suomessa käsitteeksi, johon liitetään hyvin vahvoja merkityssisältöjä. Sisällön käsitteelle ovat luoneet kaupungin virkamiehet, kaupunkisuunnittelijat, asukkaat ja joukkotiedotusvälineet. Hyvin harvoin lähiö- käsitteeseen liittyy myönteisiä merkityssisältöjä. Onkin hämmästyttävää huomata miten niin kovin erilaisiin asuinalueisiin on liitetty samantyyppinen negatiivissävytteinen stereotyyppiä. (Ympäristöministeriön lähiötyöryhmä, 1996, 10.)

Maija-Liisa Seppälän (1990, 9) mukaan lähiöillä tarkoitetaan kaupungin keskustan ulkopuolelle pääosin 1950-1980 luvuilla rakennettuja, lähinnä asumiseen tarkoitettuja vähintään 700 asukkaan alueita, jotka voivat olla puhtaita kerrostaloalueita tai pien- ja kerrostaloja sisältäviä "seka-alueita". Tutkimuslähiöt, Myllypuro ja Vanha Vuosaari, on rakennettu 1960-luvulla Helsingin suuren aluerakentamisen yhteydessä kaupungin itäisille alueille. Lähiöt muodostuvat pääasiallisesti kerrostaloalueista, mutta niissä on myös jonkin verran pientaloja. Yhteinen luonteenpiirre molemmille asuinalueille on, että niitä pidetään "huonomaineisina" kaupunginosina.

2.1.2 Helsingin lähiöprojekti

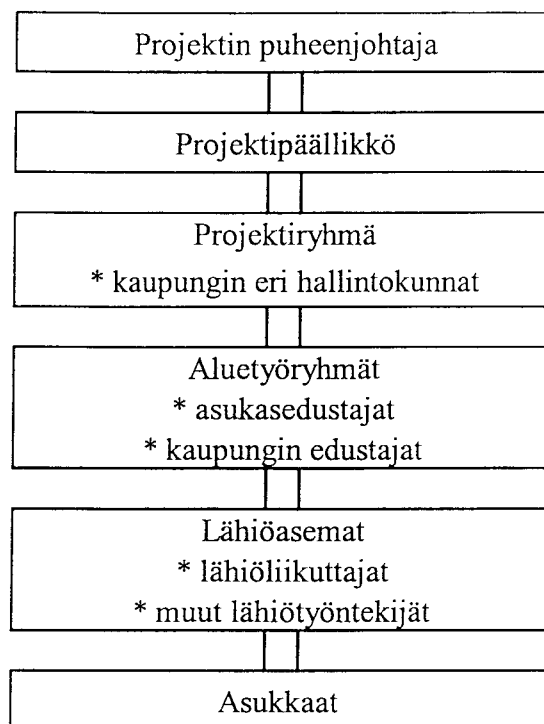
Valtion asuntorahasto (ARA) perusti vuonna 1995 valtakunnallisen lähiöprojektin. Tällöin projektiin nimettiin Helsingin esityksestä Pihlajisto ja Vanha Vuosaari. Vuonna 1996 projektiin liitettiin myös Kontulan ja Myllypuron kerrostaloalueet. ARA:n valtakunnalliseen

lähiöprojektiin kuuluu nyt 49 lähiötä eri puolilta Suomea. (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1996.)

Helsingin Kaupunginhallituksen vuonna 1996 perustaman lähiöprojektin tavoitteina on saada kaupungin lähiöiden arvostus nousemaan, pitää rakennuskanta jatkuvasti hyvässä kunnossa, lisätä alueiden viihtyvyyttä, kytkeä asukkaat entistä tiiviimmin asuinalueensa kehittämiseen sekä parantaa työllisyyttä. Projektiryhmän puheenjohtajaksi kaupunginhallitus nimesi virastopäällikkö Olavi Loukon kiinteistövirastosta ja projektipäälliköksi arkkitehti Ulla Korhonen-Wälmän kaupunkisuunnitteluvirastosta. Perustamispäätöksen mukaisesti projektiryhmässä ovat mukana sosiaalivirasto, kaupunginkanslia, kiinteistövirasto, asuntotuotantotoimisto, rakennusvirasto, kaupunkisuunnitteluvirasto, rakennusvalvontavirasto ja Helsingin Energia. Projektiryhmän työhön on lisäksi osallistunut yhteistoimintapäällikkö Ossi Pauku Valtion asuntorahastosta. (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1996.)

Lähiöprojektin toimintaperiaatteena on asukaslähtöisyys. Kuhunkin projektilähiöön on perustettu parikymmentä henkeä käsittävät aluetyöryhmät, joihin kuuluvat asukkaiden valitsevat paikallisten asukas- tai vapaaehtoisjärjestöjen ja taloyhtiöiden edustajat sekä huoltoyhtiöiden ja kaupungin kiinteistöyhtiöiden edustajat. Aluetyöryhmissä ovat edustettuina myös ne kaupungin hallintokunnat, liikuntavirasto, nuorisoasiainkeskus, kulttuuriasiainkeskus ja kirjasto, jotka eivät kuulu projektiryhmään. (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1996.) Aluetyöryhmät ovat laatineet kullekin projektialueelle kehittämisohjelman vuosiksi 1996-2000. (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 13.10.1997)

Aluetyöryhmien lisäksi taloyhtiöissä on yhdyshenkilöitä tiedonvälityksen parantamiseksi. Tavoitteena on näin muodostaa alueilla asuvien, työskentelevien ja niistä vastaavien virkamiesten yhteistyöverkosto. Jokaiseen lähiöön on lisäksi perustettu lähiöasema, missä työskentelevät asukkaiden tarpeiden mukaan lähiöarkkitehti, lähiötyöntekijä, perhetyöntekijä, lähiötaiteilija ja lähiöliikuttaja. (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1996.) Vanhan Vuosaaren lähiöasema sijaitsee asuinalueen vanhassa ostoskeskuksessa ja Myllypuron keskeisellä paikalla sosiaalipalvelukeskuksen yhteydessä. Lähiöasemat toimivat lähiötyöntekijöiden työtilojen lisäksi yhteisinä asukastiloina, joissa järjestetään kerho- ja harrastustoimintaa. (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 13.10.1997)

KUVIO 1. Helsingin lähiöprojektin organisaatiokaavio

Lähiöprojektin yleisinä kehittämissälinjoina ovat asuntopoliittiset tavoitteet, asuinrakennusten peruskorjauksen laatutavoitteet, sosiaaliset tavoitteet, ympäristötavoitteet, kaupunkikulttuurin kehittämistavoitteet ja työllisyyden parantaminen. Lähiöiden rakennuskanta on nyt tullut peruskorjausikään, joten projektin tavoitteena on rakennuskannan jatkuva ylläpito rappeutumisen estämiseksi. Teknisen peruskorjauksen lisäksi tavoitteena on asumistasoa nostavien parannusten aikaansaaminen muun muassa asuntojen sisätiloissa, yhteistiloissa ja piholla. Lähiöiden ympäristön muutostöissä painotetaan julkisten alueiden, keskeisten jalankulkureittien ja niihin liittyvien aukoiden ja puistojen käyttökelpoisuuden ja viihtyvyyden kohentamista. Tavoitteena on myös monipuolistaa lähiöiden rakennus- ja asuntokantaa, sekä juurruttaa asukkaita aktiivisen asukastoiminnan ja sosiaalisten verkostojen avulla asuinalueihinsa. Tehostetussa kaupungin eri hallintokuntien yhteistyössä pyritään estämään lähiöiden segregoituminen asunnonjaossa ja erityisasumisen sijoituksessa. Lähiöprojektin tavoitteena on kehittää kaupunkikulttuuria vahvistamalla lähiöiden omaa identiteettiä, tukea kulttuuria ja liikuntaa asukkaita yhdistävänä ja aktivoivana tekijänä ja syrjäytymisen ehkäisijänä. Samalla yhdyskuntatyötä tukemalla pyritään asukkaiden yhteistoimintaan. Projektin tavoitteena on lisäksi tukea ennaltaehkäisevää sosiaalityötä, edistää yhteistyötä kaupungin, yksityisten ja yhteisöjen kesken palvelujen tuottamisessa. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on työttömyyden vähentäminen. (Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1996.)

Lähiöprojektin organisaatio on suuri ja monitasoinen. Alueiden kehittämistyöhön on haluttu mukaan mahdollisimman suuri määrä eri hallintokuntia, jotka vastaavat omilla työsektoreillaan projektialueihin kohdistuvasta toiminnasta. Lähiöprojektin organisaatiotasoa on kolme. Ylimpänä projektin johtoryhmä, jossa eri virastojen ylin päällikkötaso on edustettuina. Projektiryhmän tarkoituksena on luoda projektille yleisiä toimintalinjoja ja seurata toteutettua toimintaa. Toisen tason muodostavat lähiökohtaiset aluetyöryhmät, johon on koottu sekä asukas- ja järjestöedustajat että sellaiset alueella toimivien hallintokuntien edustajat, joilla on valtuuksia muun muassa vaikuttaa hallintokuntansa talousarvioon ja muuhun alueeseen liittyvään päätöksentekoon. Aluetyöryhmätoiminnalla pyritään saamaan kaikki alueella toimivat verkostoitumaan ja toimimaan lähiöiden kehittämisen hyväksi. Rakennusteknisten alojen lisäksi on aluetyöryhmissä edustettuina kaupungin erilaisia palveluita tuottavia hallintokuntia kuten liikuntavirasto. Jotta lähiöprojektin asukaslähtöisyys ja alueellisuus toteutuisivat, on lähiöihin perustettu organisaation kolmas taso, lähiöasemat. Niiden tavoitteena on luoda suora kontaktiyhteys alueella työskentelevien projektityöntekijöiden ja asukkaiden kesken. Projektin organisaatorakenne on muodostunut suureksi, koska alueellisesti Helsingin kaupunki on laaja ja hallintokuntien määrä on valtava. Lähiöprojektin yhden tavoitteen ollessa yli hallintokuntien toteutuva lähiöiden kehittämistyö, on organisaation laajuus tällöin hyvin ymmärrettävissä.

2.1.3 Lähiöliikunta

Helsingin kaupungin liikuntavirasto toteuttaa lähiöprojektia lähiöliikuttajien avulla. Lähiöliikuttajan tehtävänä on järjestää asukkaille liikuntaharrastuksia yhteistyössä alueen järjestöjen kanssa. Lähiöliikunnan ideana on lisätä liikunnan keinoin lähiössä viihtymistä, parantaa lähiöasukkaan elämänlaatua ja edistää terveellisiä elämäntapoja lähtökohtana asukkaiden tarpeet. Lähiöliikunnan tavoitteita ovat: tutustua asuinympäristöön liikunnan keinoin, auttaa asukkaita kokemaan liikunnan iloa ja hyvää oloa, saada asukkaat löytämään lähiseudulta mielekkäitä liikuntatapoja, edistää sosiaalista kanssakäymistä, innostaa ja kannustaa asukkaita liikkumaan omatoimisesti ympäri vuoden, aktivoida liikunnasta vieraantuneita, lisätä yhteistyötä eri tahojen välillä, tarjota monipuolista liikuntaa ja vähentää epäterveellisiä ilmiöitä kuten päihteet ja rikollisuus. (Helsingin kaupungin liikuntavirasto, lähiöliikunta) Lähiöliikunnan organisaatio on pienimuotoinen. Helsingin lähiöprojektin päällikkö sekä projektin liikuntaviraston edustaja ohjaavat ja seuraavat toteutettua liikuntatoimintaa. Heidän alaisuudessaan työskentelevät lähiöliikuttajat kuitenkin suunnittelevat ja järjestävät

toimintaa hyvin itsenäisesti. Lähiöliikuttajat on palkattu työllistämisvaroin Kontulan, Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöihin.

Lähiöliikunnan toimintatapana on suunnitella ohjelmarunko ja järjestää liikuntalajit vuodenaikojen mukaisesti. Tavoitteena on saada eri ikäiset liikkumaan yhdessä ja aktivoida asukkaiden välistä yhteistoimintaa. Toiminta koostuu viikottain toistuvista harjoitteista kuten lenkkeilystä, kävelystä, peli- ja jumpparyhmistä sekä yksittäisistä tapahtumista. Viimeksi mainitut ovat esimerkiksi kurssit ja teemapäivät. Liikuntalajit vaihtelevat lähiöittäin tilamahdollisuuksien ja asukkailta tulleiden toiveiden mukaan (Selvitys lähiöprojektista 13.10.1997). Hankkimalla 20 markan arvoisen lähiöliikuntapassin voi osallistua kaikkiin mahdollisiin liikuntaryhmiin kolmen kuukauden ajan. Erikseen järjestettävät kurssit ja tapahtumat eivät sisälly passiin, vaan ovat maksullisia. Periaatteena on kuitenkin järjestää asukkaille halvalla mielenkiintoisia tapahtumia. Liikuntatoiminnasta ilmoitetaan lehti-ilmoituksilla, lähiöasemilla ja erillisillä tiedotteilla yleisillä ilmoitustauluilla. (Helsingin kaupungin liikuntavirasto, lähiöliikunta)

Lähiöliikunnalle on määritelty paljon erilaisia tavoitteita, joiden viitoittamana on järjestetty toimintaa ja perusteltu lähiöliikunnan tarpeellisuutta. Liikuntavirasto on osallistunut omasta aloitteestaan lähiöprojektiin, mikä lisää viraston sitoutumista lähiöiden kehittämistyöhön ja toimintaintoa. Lähiöliikunta on Helsingin kaupungin liikuntaviraston uusi sosiaalisuutta painottava toimintamalli, jonka avulla pyritään parantamaan asukkaiden hyvinvointia ja viihtyvyyttä. Nähtäväksi jää toteutetaanko samantyyppisiä liikuntaprojekteja tulevaisuudessa muuallakin vai edetäänkö niin pitkälle, että kokeilutyypinen toiminta liitetään osaksi liikuntaviraston ohjaustoimintaa.

2.1.4 Asuinalueiden segregatio ja lähiöongelma

Markku Lankisen (1994, 10) mukaan segregatio tarkoittaa eri väestöryhmien alueellista eriytymistä. Monirotaisissa yhteisöissä rotu on segregatian pääulottuvuus, mutta kaupunkiseudut ovat eriytyneet myös tulojen ja kotitalouksien rakenteen ja väestöllisten ominaispiirteiden mukaan. Segregatio lähtee liikkeelle tilanteesta, jossa eri kotitalouksien pyrkimykset valita kotipaikkansa kaupunkiseudulla ovat keskenään ristiriidassa, ja jolloin tämä ristiriita ratkaistaan jollakin ulkoisella mekanismilla. Jos ristiriitainen tilanne ratkaistaan hintamekanismilla, johtavat tulo- ja varallisuuserot sosiaaliseen segregatioon. Jos ulkoinen mekanismi on laki, joka kieltää jotakin ryhmää sijoittumasta tietylle alueelle, on kysymys syrjinnän

tai apartheidin käsitteestä. Segregaatiolla on myös käänteispuoli, positiivinen diskriminaatio, jota tapahtuu silloin, kun parempiosaiset suljetaan jakojärjestelmän ulkopuolelle tulo- ja varallisuusrajoilla. Segregaation merkitys ja merkittävyys ei riipu yksinomaan, kuinka erillisinä eri väestöryhmät asuvat. Merkitystä on myös sillä, kuinka suuri on sosiaalinen välimatka eri väestöryhmien välillä.

Alueen väestörakenne saattaa olla sosioekonomisella asteikolla suhteellisen pysyvää, mutta perhevaiheen mukaan nopeasti muuttuvaa. Nuoriin lapsiperheisiin painottunut väestörakenne keski-ikäistyy ja vanhenee. Tässä suhteessa olisi syytä puhua enemmän differentiaatiosta, erilaistumisesta, kuin segregaatiosta, erottelusta. Segregaatioon liittyy sosiaalinen arvolutaus, differentiaatioon ei. (Lankinen 1994, 10.)

Segregaatio on epätoivottavaa alueellista eriytymistä. Alueellinen erilaistuminen kaupungin sisällä voi perustua rotuun, etnisyyteen, sosioekonomiseen luokkaan, tulo tai koulutustasoon tai perhetyyppiin. Alueellinen segregaatio voidaan nähdä myös suotuisana asiana, mutta tavallisesti segregaatiolla viitataan alueen sosiaalisiin ongelmiin. Helsingin kaupungin syrjäytymistä ja segregaatiota selvittäneen työryhmän mielestä segregaatiolla tarkoitetaan syrjäytymisvaarassa olevien tai syrjäytyneiden ihmisten alueellista keskittymistä liiaksi niin, että se aiheuttaa sosiaalisten ja taloudellisten ongelmien kasautumista ja kumuloitumista. (Syrjäytymistä ja sosiaalista segregaatiota selvittäneen työryhmän mietintö 1997, 16.)

Helsinki oli 1990-luvun alussa sosiaalisesti tasapainoinen kaupunki. Tällöin yksilöiden ja eri asuinalueiden väliset sosiaaliset erot olivat melko pienet. Lama, pitkittyvä suurtyöttömyys ja ulkomaalaisväestön moninkertaistuminen ovat luoneet kuitenkin uuden tilanteen, jossa syrjäytyvien määrä lisääntyy ja sosiaaliset ongelmat näyttävät kasautuvan tietyille alueille. Toistaiseksi tämäntapaista kärjistettyä kehitystä ei ole tutkimuksin todennettu, mutta asuinalueiden syrjäytymisen ja segregaation kierteen ennaltaehkäisyä on jo kaupungin aloitteesta lähdetty toteuttamaan eri hallintosektoreilla. (Syrjäytymistä ja sosiaalista segregaatiota selvittäneen työryhmän mietintö 1997, 5.) Helsingin lähiöprojekti on yksi keino ehkäistä kaupungin alueellista segregoitumista.

Myllypurossa ja Vanhassa Vuosaaressa on myös nähtävissä segregaation ensimerkkejä. Esimerkiksi väestön koulutustaso ja palkkatulot jäävät koko kaupunkia alhaisemmiksi, kun puolestaan työttömyys ja ulkomaalaisten osuus on keskitasoa suurempi. Nämä tilastolliset indikaattorit havainnollistavat kohdelähiöiden alhaista sosio-ekonomista ilmettä.

Lähiöongelma liittyy kiinteästi alueelliseen segregaatioon. Heli Makkonen löytää tutkimuksessaan monia syitä, miksi jokin asuinalue eroaa muista ja on syrjäytymisvaarassa. Makkosen (1989, 56) mukaan lähiöongelma on kokoava nimitys tilanteelle, jossa ainakin seuraavat ongelmat kietoutuvat yhteen samalla asuinalueella:

- 1) asuinympäristöjen ja asuntojen suhteellinen laatutason heikkeneminen ja joskus ennenaikainen rappeutuminen;
- 2) asuntojen hintojen jälkeen jääminen yleiseen kehitykseen verrattuna;
- 3) kaupungin vuokra-asumisen negatiivinen leimautuminen, joskus koko alueen leimautuminen huonomaineiseksi;
- 4) yhteiskunnallisten ongelmien ja poikkeavan käyttäytymisen näkyminen;
- 5) yksityisten ja julkisten palvelujen tarjonnan määrälliset ja laadulliset erot;
- 6) asukkaiden passiivisuus ja vieraantuminen poliittisesta päätöksenteosta ja poliittis-hallinnollisista rakenteista, mikä ilmenee mm. äänestyspassiivisuutena ja etujärjestöjen heikkoutena.

Lähiöongelmassa on kysymys edellä mainittujen ongelmien yhteenkietoutumisen aiheuttamasta kehästä, jossa ilmiöt vahvistavat toisiaan ja jonka kehityksen kaikkia kumuloitumismekanismeja ei edes tunneta (Makkonen 1989, 56). Helsingin lähiöprojekti pyrkii toiminnallaan ehkäisemään ja mahdollisesti myös poistamaan Makkosen luettelemia ongelmia. On kuitenkin utopistista ajatella, että yksi lyhytkestoinen kehittämisprojekti voisi muuttaa alueiden oloja ja ilmettä kokonaan toisenlaiseksi. Projekti pyrkii kuitenkin aloittamaan kehittämistyön ja kiinnittämään huomion alueiden ongelmiin. Ihannetilanne olisi, jos projektialueilla toimivat hallintokunnat, järjestöt ja asukkaat myös projektin loputtua jatkaisivat omaehtoisesti alueiden kehittämistyötä. Helsingissä on muitakin lähiöongelmasta kärsiviä asuinalueita kuin nyt lähiöprojektissa mukana olevat lähiöt. Tulevaisuudessa tulisikin asuinalueiden kehittämistyötä laajentaa myös muihin ongelmalähiöihin.

2.1.5 Elämänhallinta

Suurin osa suomalaisista elää nykyään erilaisten reaalisten ja oletettujen uhkien ja uhkakuvioiden maailmassa, johon tavanomaisten riskien ohella kuuluvat suuri taloudellinen ahdinko ja työttömyys. Paineet ja ristiriidat ovat monikerroksisia. Ne kasautuvat ja aiheuttavat kärsimystä ja vaikeuksia yksilön elämässä. (Aromaa 1996,13-15.) Sosiaalisten ja taloudellisten vaikeuksien voimistuessa 1990-luvun vaihteessa lisääntyi yhteiskunnallinen mielenkiinto

väestön elämänhallintaa ja hyvinvoinnin säilyttämistä kohtaan (Raitasalo 1996). Viime vuosien taloudellisten mahdollisuuksien pieneminen johti siihen, että uusia keinoja hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan, koska niukkenevat resurssit uhkaavat heikentää jo olemassa olevaa turvaverkkoa (Aromaa 1996, 13). Lähiöliikunta on uusi keino saada asukkaita osallistumaan yhteiseen alueelliseen toimintaan, ja näin ollen edesauttaa heidän sosiaalisten verkostojensa syntyä. Tavoitteena on myös lisätä asukkaiden fyysistä ja henkistä hyvinvointia. Liikunnan keinoin pyritään tuottamaan lähiöasukkaille resursseja, jotka edesauttavat parempaan elämänhallintaan.

Stressitutkimus on nykyisen elämänhallinta -ajattelun ja tutkimuksen perusta. Stressitutkimus on kiinnittänyt huomiota elämänhallintaan, selviytymiseen ja onnistuneeseen mukautumiseen. (Aromaa 1996, 14.) Elämänhallinta -käsite on kotoisin yhteiskuntatieteistä ja psykologiasta. Käsitteen käyttö on ollut yleisempää psykologiassa kuin yhteiskuntatieteissä. Yhteiskuntatieteilijät ovat käsitelleet hyvinvoinnin problematiikkaa ja keskittyneet sellaisiin käsitteisiin kuin elintaso ja elämänlaatu. (Riihinen 1996, 17-18.)

Elämänhallinta -käsitteen käyttö on yleistynyt suomalaisessa tieteessä voimakkaasti 1990-luvun aikana. Käsitteen avulla on alettu sosiaali- ja käyttäytymistieteissä korvata hallintakäsityksiä, kontrolliodotuksia, koherenssin tunnetta, tyytyväisyyttä elämään ja erilaisia selviytymisstrategioita. Modernin ajan ihmisen kuvaukseen elämänhallinta -käsite sopii hyvin, sillä tämän ajan ihmisten pyrkimyksenä onkin saada oma elämänsä hallintaan ja kontrolliin. Lähtökohtana elämänhallinnalle on ihmisen ymmärtäminen tavoitteellisena yksilönä, joka toteuttaa asettamiaan elämäntehtäviään elämänkaarensa eri vaiheissa. (Järvikoski 1996, 35-44.)

Elämänhallintatutkimuksen uranuurtaja Richard Lazarus on määritellyt elämänhallinnan stressitilanteiden ja niissä tulkittujen uhkaavien ja vahingollisten kokemusten arvioinniksi ja käsittelemiseksi siten, että tilanteiden aiheuttama ahdistus ja paha olo olisivat mahdollisimman lieviä. (Aromaa 1996, 14.) Eri elämänhallintateorioiden yhteinen piirre on, että psykologisesti terveet henkilöt hallitsevat ja kontrolloivat tietoisesti omaa elämäänsä (Riihinen 1996, 17). Elämänhallinnan tunne perustuu yksilön ja hänen sosiaalisen ympäristönsä vuorovaikutukseen. Hyvä elämänhallinta tarkoittaa, että yksilö ja ympäristö ovat sopusoinnussa keskenään. Tämä ilmenee siinä, että ympäristö vaatii ihmiseltä tarpeeksi ja samalla tarjoaa hänelle sopivasti erilaisia toimintamahdollisuuksia. (Uutela 1996, 50.)

Jeja-Pekka Roosin mukaan elämänhallinta on toisaalta suoja ulkoa päin tulevia mullistuksia ja katastrofeja vastaan toisaalta mahdollisuus itse muuttaa omaa elämää haluttuihin suuntiin. Elämänhallinnan kokeminen perustuu usein henkilökohtaiseen arvioon. Elämä voidaan kokea omasta mielestä hallinnassa olevaksi, vaikka se ulkopuolisen mielestä ei sitä olisi-kaan. Roos erottaa kaksi elämänhallinnan muotoa: ulkoinen ja sisäinen. Ulkoinen elämänhallinta on kysymyksessä silloin, kun ihminen pystyy suurin piirtein ohjaamaan elämänsä kulkua ilman, että sen vaiheisiin ovat vaikuttaneet monet hänestä itsestään riippumattomat tekijät. Ulkoiseen elämänhallintaan vaikuttavat suuresti muun muassa sukupolvi, sukupuoli, koulutus ja ammatti. Aineellisesti ja henkisesti turvattu asema ovatkin ulkoisen elämänhallinnan keskeisiä tekijöitä. (Riihinen 1996, 29). Elämän sisäinen hallinta on puolestaan jotain, joka on opittava vähitellen jo lapsuudessa. Sisäinen elämänhallinta merkitsee sitä, että yksilö riippumatta siitä, mitä hänelle elämässä tapahtuu kykenee sopeutumaan ja katsomaan asioita parhain päin. (Roos 1988, 132.)

Olavi Riihisen mukaan elämänhallinnan jaottelu ulkoiseen ja sisäiseen ei ole ongelmaton. Yksi ongelmista liittyy elämän aineellisiin, henkisiin, eettisiin ja uskonnollisiin päämääriin. Ulkoiseen elämänhallintaan sopii parhaiten aineellisten tavoitteiden toteutuminen kun puolestaan sisäiselle elämänhallinnalle ovat ominaisimpia niin sanottujen pehmeiden arvojen toteutuminen, kuten henkiset, eettiset ja uskonnolliset päämäärät. Elämänhallinnan tarkka jakaminen kahteen osaan ei ole myöskään ongelmaton, koska ei tiedetä missä raja ulkoisen ja sisäisen elämänhallinnan välillä kulkee. Riihinen kritisoi myös sisäisen elämänhallinnan keskeistä käsitettä sopeutumista. Hänen mielestään se on enemmän alistumista kuin oman elämänsä hallintaa. Ihmisten elämänhallintaa tarkasteltaessa on erotettava kaksi erilaista elämänhallinnan määritelmää: kulttuurin ja yhteiskunnan luomat elämänhallinnan päämäärät sekä yksilön omat elämänhallinnan tavoitteet. (Riihinen 1996, 29-30.)

Yksilö arvioi omaa elämäänsä sekä primaarisesti että sekundaarisesti. Primaarisessa arvioinnissa arvioidaan tilanteen vaativuus tai kuormittavuus. Yksilö voi kokea elämäntilanteen joko haastavaksi, uhkaavaksi tai menetystä aiheuttavaksi. Se minkälaiseksi arvio muodostuu riippuu yksilön käytössä olevista psyykkisistä ja henkisistä voimavaroista. Sekundaarinen tilanteen arviointi pohjautuu käytössä olevien resurssien arviointiin erilaisten selviytymiskeinojen näkökulmasta. Yksilö arvioi selviytymismahdollisuuksiaan henkilökohtaisten resurssien, sosiaalisen tuen ja aineellisten resurssien avulla. Mitä enemmän yksilöllä on käytössä edellä mainittuja resursseja, sitä paremmin hän selviytyy erilaisista elämäntilanteista kolhiintumatta. (Järvikoski 1996, 37.)

Elämönhallinta ja sen lähikäsitteet eivät ole tarkoin määriteltyjä, koska käsitteiden määritelmät eroavat eri tieteissä toisistaan. Vasta kun eri tieteet määrittelevät elämönhallinnan tutkimuskohteena toisiaan tukevasti, voidaan odottaa kumuloituvaa tutkimusta elämönhallinnasta. (Rusanen 1996, 77.) Elämönhallinta on vakiintumaton, mutta hyvin suosittu käsite. Sitä käytetään usein sanomalehtien artikkeleissa ja jatkokoulutustilaisuuksien luentoaiheina. (Suominen 1996, 80). Elämönhallinta -termiä voitaisiinkin pitää jonkinlaisena sateenvarjokäsitteenä, jonka alle sijoittuu hyvinvointiin ja terveyteen liittyvä käsitteiden joukko (Vuorio 1996, 84). Hyvä terveys, turvallisuuden tunne, itsensä arvokkaaksi tunteminen ja tarpeellisuuden kokeminen sosiaalisissa yhteisöissä ovat edellytyksiä yksilön kokemalle elämäntilanteen hallittavuudelle ja mielekkyydelle (Kalimo 1992, 6-7).

Lähiöliikunnan yksi tavoite on liikunnan keinoin parantaa asukkaiden elämönhallintaa. Liikunnallisin keinoin pyritään lisäämään ihmisten henkisiä ja fyysisiä voimavaroja, joiden avulla he pystyvät ylläpitämään tai jopa parantamaan haluamaansa elämänlaatua. Elämönhallintaa tukevia sosiaalisia tukiverkostoja pyritään muodostamaan liikuntaryhmien kautta. Liikunta ei sellaisenaan kykene parantamaan asukkaiden hyvinvointia tai tekemään elämää mielekkääksi. Sen kautta kylläkin voi luoda resursseja ja erilaisia keinoja, joiden avulla asukkaat rakentavat tarvitsemansa elämönhallinnan.

2.2 Kotimaisia ja ulkomaisia kehittämishankkeita

Helsingin kaupungin lähiöprojekti toteuttaa jo suurelta osin Suomessa ja ulkomailla käytössä olevia lähiöiden kehittämiskeinoja, kuten asukaslähtöisyyttä, yhteissuunnittelua ja alueiden imagon parantamista paikallista kulttuuria ja identiteettiä vahvistamalla. Lähiöprojektin liikuntatoiminta on kuitenkin ainutlaatuinen helsinkiläinen toimintamalli. Aikaisemmin liikuntaa ei ole otettu näin vahvasti mukaan lähiöiden kehittämishankkeisiin. Liikuntatoimi on ollut mukana lähinnä vain kohentamassa asukkaiden fyysistä liikuntaympäristöä. Tämän ohella lähiöliikunnan tavoitteena on liikunnan keinoin lisätä asukkaiden viihtymistä, parantaa ihmisten elämänlaatua sekä edistää terveellisiä elämäntapoja. Lähiöliikunnan lähtökohdina ovat asukkaiden tarpeet.

2.2.1 Taustaa kotimaisille asuinalueiden kehittämishankkeille

Suomalainen kaupunkikäsitys ja kaupunkisuunnittelu ovat perinteisesti pohjautuneet eurooppalaisiin ja pohjoismaisiin vaikutteisiin ja kaupunkiteorioihin. Näitä ovat erityisesti lähiöperiaate, jonka pohjalta muodostui suomalainen metsäkaupunki. (Kosonen 1994, 9.) Helsingin kaupunkisuunnittelun lähtökohtana on ollut lähiöteoria. Sen mukaan uusia kaupunginosia ei enää sijoiteta sotia edeltäneeseen tapaan olemassa olevaan kaupunkirakenteseen kiinni, vaan tästä erilleen siten, että lähiön ja aikaisemmin rakennetun kaupungin välille jää luonnontilaan jätetty alue. Tämä antaa lähiöiden asukkaille mahdollisuudet tärkeänä pidettyyn luonnonläheisyyteen. (Turpeinen, Herranen & Hoffman 1997, 123-124.)

1960-luvun voimakas asuntotuotanto suunnattiin Suomessa lähiöihin, joihin rakennettiin omat palvelukeskukset, koulut ja lähimyymälät. Näin syntyi lähiökaupunkirakenne, minkä vuoksi kaupungin paikallisliikennettä jouduttiin laajentamaan. Lähiöihin rakennettiin myös puisto- ja pyöräilytieverkosto, joka vähitellen kattoi koko kaupunkialueen. Nopean autoistumisen myötä jouduttiin rakentamaan uusia liikenneväyliä lähiöiden ja keskustan välille. (Kosonen 1994, 9-11.)

Myös työpaikka- ja palvelukeskuksia ryhdyttiin perustamaan keskustan ulkopuolelle. Lähiöiden palveluvarustus parani pikkuhiljaa. Asumisväljyyden kasvun myötä asuinalueiden väestöpohjat pienenevät. Uusilla alueilla omakotirakentamisen osuus kasvoi ja lähipalveluihin tukeutuvan asutuksen osuus väheni. Kaupan yksiköt suurenivat ja keskittyivät automarketeiksi. Nopean autoistumisen myötä amerikkalaistyyppisen autokaupungin piirteet ovat yleistyneet ja nykyisin ne jo eräältä osin hallitsevat suomalaista kaupunkirakennetta. (Kosonen 1994, 9-11.)

Keski-Eurooppaan verrattuna Suomessa lähiöiden osuus kaupunkirakenteesta on suuri ja keskustaan tukeutuvien jalankulkukaupunkien osuus pieni. Autokaupunkikehityksestä huolimatta suomalainen lähiörakenne toimii edelleen alkuperäisen toimintaperiaatteensa mukaisesti. Rakenteessa on kuitenkin nähtävissä kaksijakoisuutta, sillä osa lähiöistä on jäämässä autokaupunkikehityksen jalkoihin. Kaupunkien selkärangan muodostaa nauhamainen lähiökaupunkirakenne, missä palvelut ja työpaikat ovat hyvin saavutettavissa, mutta tämän alueen ulkopuolelle jäävät väestöpohjaltaan pienet lähiöt ovat sijainniltaan syrjäisiä ja palvelutasoltaan heikkoja. Vaikka autoistuminen on aiheuttanut ristiriitoja ja ongelmia sekä jalan-

kulku- että lähiökaupungin kehitykselle, on siinä myös osuuksia, jotka liittyvät luontevasti muuhun kaupunkirakenteeseen. Näitä ovat kerrostalolähiöitä täydentävät omakotialueet, ja nauharakenteita tukevat työpaikka- ja palvelualueet. (Kosonen 1994, 19.)

Kaupunkien kasvun hidastuttua on keskustelu kaupungin kasvusuunnista vaimentunut ja on alettu kiinnittää huomiota jo olemassa olevan kaupunkirakenteen kehittämiseen, hyväksikäyttöön ja uudistamiseen. Kaupunkirakennesuunnitelmissa on asetettu päämääräksi pienten lähiöiden liittäminen nykyistä kiinteämmin toisiinsa ja yleiseen lähiörakenteeseen. Jalankulku, joukkoliikenne- ja autokaupungin toimintoja pyritään harmonisoimaan yhä paremmin. Tärkeänä nähdään panostaa pyöräilyä suosiviin järjestelyihin sekä lähiöihin suuntautuvien kevyen liikenteen väylien parantamiseen. (Kosonen 1994, 20-27.)

Lähiöiden rakennuskannan peruskorjauksesta ja ympäristön kohentamista on saatu hyviä tuloksia, mutta tulevaisuudessa samantapaista toimintaa tulee laajentaa ja monipuolistaa. Palvelujen säilyttäminen lähiöissä on tarpeen, koska alueilla asuu myös autottomia asukkaita. Kaupunkisuunnitelmissa tulee taata lähimyymlöiden säilyminen, jotteivät palvelut olisi ainoastaan automarkettien varassa. Yhdyskuntasuunnittelun tavoitteiden selkeytymisen myötä voidaan nähdä, missä autokaupunkirakenne täydentää muuta kaupunkirakennetta ja missä se on haitaksi. Kestävän kehityksen näkökulmasta jalankulku- ja lähiökaupungit soveltuvat asuinpaikaksi kaikille väestöryhmille toisin kuin autokaupunki. Jalankulku- ja lähiökaupunkien tiivis rakenne mahdollistaa autottoman asumisen ja suosii näin kohtuullisuutta energian käytössä. (Kosonen 1994, 20-27.)

Nykyaikaisen yhdyskuntasuunnittelun keskeinen käsite on naapurusto. Ajatuksena on, että suurkaupungille ominaisen vieraantumisen sijasta ihmiset voisivat sosiaalistua positiivisesti asuinalueillensa, joissa vallitsisivat tietty alueellinen yhteenkuuluvuus ja yhteistoiminnallisuus. Viimeaikaisin versio naapurustoideologiasta on lähiö. Yhteisöllisyyden ongelmaa on usein jouduttu pohtimaan, sillä onnellisuuden sijasta lähiöissä on ilmennyt monia ongelma-alueita. Yksi syy tähän ilmiöön on, että lähiörakentaminen jäi osaltaan kesken. Nyt uskotaan siihen, että täydentämällä puutteita ja ehostamalla karua ilmettä, lähiöistä voidaan tehdä asumisviihtyvyydeltään tyydyttäviä. Lähiöihin on myös ryhdytty organisoimaan yhteistoimintaa, jonka tarkoituksena on aktivoida asukkaita. Päämääränä ovat toimintatapa ja asu-
miskulttuuri, joiden uskotaan parantavan ihmisten sopeutumista ja viihtyvyyttä asuinalueil-
laan. (Pakarinen 1995, 44.)

2.2.2 Kotimaiset esimerkit

Lähiöiden kehittämisprojekteja on toteutettu Suomessa 1970-luvulta asti. Toimintamallit ja -tavat ovat mukautuneet kulloinkin vallitseviin yhteiskunnallisiin ajattelutapoihin. Kuitenkin jokainen projekti on muotoutunut paikallisten tarpeiden pohjalta. Kaupunkitutkimus 70-hanke 1970-luvulla pyrki etsimään asuntoalueille erilaisia kehittämistavoitteita. Korostuksena oli lähiöiden tiivistäminen, laajentaminen ja täydentäminen, jotta saataisiin muodostettua aikaisempaa parempi palveluvarustus asuinalueille. Tärkeänä nähtiin myös sosiaalisen ympäristön parantaminen. Pyrittiin takaamaan ihmisten liittymisen ja johonkin kuulumisen tarve sekä itsensä toteuttamisen tarve kaupunkimaisessa ympäristössä. Yhdyskuntatyötä, joka tukeutui asukkaiden vapaaehtoiseen yhteistoimintaan käytettiin kehittämisprojektien alueellisena työmuotona. (Ympäristöministeriön lähityöryhmä 1996, 13.)

1980-luvun alussa kaupunkien kehittäminen nojautui Euroopan neuvoston "Urban Renaissance Campaign":iin. Suomessa toteutettiin tällöin kampanjan osaprojektina Kaupunkimaisten yhdyskuntien kehittämiskampanjaa. Tavoitteiksi oli asetettu muun muassa hallinnon alueellistaminen, ylisektoriaalisuus ja paikalliset neuvontapisteet. Lisäksi painotettiin yhteisöllisyyttä ja alueellisten pienyhteisöjen muodostamista. (Ympäristöministeriön lähityöryhmä 1996, 13.)

Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen (YTK:n) johdolla toteutettiin vuosien 1983-1991 aikana niin sanottu SOFY-projekti, jossa huomiota kiinnitettiin sosiaalisten ja fyysisten tekijöiden yhteensovittamiseen erilaisissa yhdyskuntasuunnittelun osatehtävissä. Projekti sai lähtösäyksen toisaalta sektoroituneen suunnittelun kritiikistä toisaalta suunnittelun sisällöllisestä muutoksesta. SOFY:n tavoitteena oli toteuttaa tutkimus- ja kokeiluhankkeita, jotka pyrkisivät asuinympäristöjen parantamiseen ja tarjoaisivat samalla asukkaille todellisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Projektin myötä asuinalueille muodostuneiden kehittämissuunnitelmien tuli perustua asukkaiden tarpeisiin ja elämäntapoihin. Kunnan suunnittelussa SOFY-hankkeiden odotettiin lisäävän eri hallintokuntien välistä yhteistyötä ja luovan asukasläheistä hallintoa sekä antavan kokemusta suunnittelun alueellistamiselle. SOFY käsitti sekä käytännön kokeiluja että tutkimustyötä, joissa kokeilujen tuloksia analysointiin. Projektin rahoittajina olivat asiasta kiinnostuneet valtion hallinnon organisaatiot, silloiset kunnalliset keskusjärjestöt ja ne kunnat, joissa hankkeita toteutettiin. (Vuorela, Suonoja & Hirvonen 1994)

SOFY:in luoma yhteissuunnittelu kehittyi kenttäkokeilujen myötä. Tavoitteena oli yhteissuunnittelun sekä asuinaluekohtaisten elinolojen tiedonkeruumenetelmien kehittäminen (Harju 1988, 30). Kenttäkokeilut jakautuivat viiteen vaiheeseen: 1.vaihe vuosina 1983-1985, jossa mukana Laukaa, Keuruu, Valkeakoski ja Vantaa, 2. vaihe vuosina 1986-1987 Espoossa, Kankaanpäässä, Kauhajoella, Jyväskylässä, Mikkelissä sekä Savonlinnassa, 3. vaihe vuonna 1988, jossa mukana Nurmijärvi, Jalasjärvi, Seinäjoki, Pieksämäki, Kangasniemi ja Joensuu, 4. vaihe vuosina 1989-1990 Halikossa, Keravalla, Parkanossa, Raahessa, Rovaniemellä ja Saarijärvellä ja 5. vaihe vuosina 1990-1991 Keravalla. (Vuorela, Suonoja & Hirvonen 1994.)

Yhteissuunnittelu muodostui työprosessista asukastyöryhmien, yhteistyöryhmien sekä seurantaryhmän kesken. Kenttäkokeilujen tuloksena olivat aluekohtaiset kehittämissuunnitelmat. (Vuorela, Suonoja & Hirvonen 1994.) Liikuntasuunnittelun uudistamista yhteissuunnittelun avulla toteutettiin SOFY:in yhteydessä Jyväskylän Huhtasuon lähiössä. Liikunnan Mallikuntakokeilun tavoitteena oli selvittää, minkälaisen painoarvon Huhtasuon kehittämissuunnitelman ehdotukset antavat fyysiselle liikkumisympäristölle, toiminnalliselle liikkumisympäristölle sekä sosiaaliselle liikkumisympäristölle. Huhtasuon kehittämissuunnitelmasta oli sisällönanalyttisin keinoin poimittu sellaiset asuinalueen parantamisehdotukset, jotka käsittelivät liikuntaa, virkistystä ja vapaa-aikaa sekä näihin liittyviä vapaa-alueita. Saatua parannusehdotuksia tarkasteltiin elinpiiri-käsitteen valossa. (Suomi 1989.)

Pelkän teknisen kunnostuksen lisäksi on Suomessa alettu toteuttaa myös laadullisen asumisen parantamiseen liittyviä projekteja (Tartti tehdä- ja tehtiin 1993). Tällaisia laadullisen asumisen perusparannushankkeita on toteutettu muun muassa Porin Pormestarinluodolla, Tornion Putaalla, Jyväskylässä Keihämiehenkadulla sekä Viitahaalla, Imatran mäentaustalla, Seinäjoen Kasperinhaassa sekä Helsingin Jakomäessä ja Pihlajistossa ja Hämeenlinnan Harakkamäellä. Suurin osa projekteista sijoittuu lähiöihin, joissa perusparannukset ovat kohdistuneet talojen rakenteisiin sekä piha-alueiden viihtyvyyden kohentamiseen. Lähes kaikissa projekteissa pyrittiin ottamaan huomioon myös asukkaiden mielipiteet oman asuin- ympäristönsä parantamisesta. Jyväskylän Viitahaan perusparannusprojektin avainsanat olivatkin: yhteistyö, vuoropuhelu ja osallistuminen. Asuinalueiden perusparannusta ei enää nähdä ylhäältä päin ohjautuvana toimintana, vaan päätöksentekijöiden ja asukkaiden yhteistyönä sekä ongelman ratkaisutilanteena. (Tartti tehdä- ja tehtiin 1993.)

Taloihin kohdistuneen perusparannustyön lisäksi projektit kiinnittivät paljon huomiota pihaympäristöjen kehittämiseen. Tässä ilmenee lähiörakenteen yksi ongelmakohta; 1960- ja 1970-luvulla rakennetuissa lähiöissä ympäristösuunnitelmat toteutuivat vajavaisesti. Nykyisten perusparannusprojektien tavoitteena on lisätä lähiöiden ympäristön esteettisyyttä ja toiminnallisuutta. Asuinalueiden piha-alueita laajennetaan ja niihin pyritään istuttamaan enemmän puita ja kukkia. Autoille rakennetaan nykyistä toimivammat parkkipaikat ja pyöräilijöiden tarpeet otetaan huomioon lisääntyvillä kevyen liikenteen väylillä. Tavoitteena on saada asukkaille nykyistä enemmän toiminnallisia pisteitä aivan asuntojen läheisyyteen. Monissa perusparannusprojekteissa on rakennettu grillikatoksia ja lasten leikkipaikkoja sekä kunnostettu vanhoja varastotiloja kerhohuoneiksi. Asuinalueiden laadullisen perusparantamisen yhtenä lähtökohtana onkin ottaa huomioon asukkaiden sosiaaliset tarpeet ja edistää heitä sopeutumaan asuinalueillensa. (Tartti tehdä- ja tehtiin 1993.)

Kuluva vuosikymmen on tuonut taloudellisen tilanteen nopean muutoksen myötä uusia haasteita lähiöiden kehittämiseen. Ongelmiksi ovat tulleet lama, kuntien kustannuskriisi, työttömyys ja hyvinvointivaltion rakennemuutos. Teknisellä puolella betonirakenteiden peruskorjaustarve on noussut ajankohtaiseksi. Nykyisin asuinalueiden haasteina ovat paikallisten toimintamuotojen huomioon ottaminen työllistämässä, päätöksentekoprosessin kehittäminen ja alueellisten perusparannushankkeiden organisointi. 1990-luvun toimenpideohjelmia ovat muun muassa Ekologinen lähiöuudistus-projekti, Valtakunnallinen Remontti-ohjelma, Ympäristöministeriön tiedotuskampanjat, Valtion asuntorahaston lähiöprojekti (mihin Helsingin lähiöprojekti kuuluu), Suomen Kuntaliiton koordinoima lähiöyhteysverkko ja koulutustoiminta, sisäasiainministeriön asettama kaupunkien kehittämistyöryhmä ja EU:n lähiöiden kehittämistä tukevat ohjelmat. Lähiöihin liittyviä hankkeita tai niihin läheisesti kuuluvia hankkeita on parhaillaan käynnissä monia eri puolella Suomea. Hankkeiden kirjo ilmentää hyvin, miten monipuolisesti ja erilaisista näkökulmista lähiöuudistusta voidaan toteuttaa. (Ympäristöministeriön lähityöryhmä 1996, 14-17.)

2.2.3 Ulkomaiset esimerkit

Lähiöihin keskittyneitä projekteja löytyy Pohjoismaista ennen kaikkea Ruotsista, missä ympäristön kohentamiseen tähtäävä toiminta on vakiintunut ja ollut käytössä jo kymmenien vuosien ajan. Tässä toiminnassa on käytetty lähes kaikkia mahdollisia keinoja. Suomessa lähiöiden perusparannus ei ole saavuttanut vielä Ruotsin tasoa. Erilaisista olosuhteista joh-

tuen rakennusten purkaminen ja laajamittaiset muutokset ovat harvoin mahdollisia. Tanskassa lähiöiden perusparantaminen on vasta alkamassa, ja Norjassa lähiörakentaminen ei ylipäätään ole ollut muiden Pohjoismaiden tasolla. Tanskan ja Ruotsin asuntopolitiikka eroaa monessa suhteessa suomalaisesta; vuokralla asuminen on yleisempää ja tyypillinen asuntojen hallintamuoto on osuuskunta. Asuminen perustuu tällöin pieneen osuusmaksuun, ja valtakunnalliset yhtiöt tuottavat osuuskunta-asuntoja. Suurin ero suomalaiseen asuntopolitiikkaan on rahoitusjärjestelmä. Ruotsissa yhteiskunta rahoittaa ympäristöparannuksia edullisin lainoin sekä suoranaisin tukitoimin. (Salastie, Korhonen-Wälmä & Korhonen 1987.)

Ruotsissa lähiöiden peruskorjauksen aloittamiseen on ollut pakottavia taloudellisia ja sosiaalisia syitä. Korjaukset eivät ole kohdistuneet pelkästään ympäristön puutteellisuuksiin tai rakennusten epäesteettisyyksiin, vaan rakennusten tekniset viat kuten seinäelementtien rappeumat ovat pakottaneet kunnostuksiin. Parannettavien alueiden luonteenpiirteenä on ollut myös suuri muuttoliike ja tyhjät asunnot. Edelleen nopeasti rakennetuilla asuinalueilla lähiympäristö on usein jäänyt viimeistelemättä ja sitä on huonontanut ympäristön ennenaikainen kuluminen ja ilkeä. Alueiden ongelmana ovat olleet myös liian suuret pysäköinti-tilat. (Salastie, Korhonen-Wälmä & Korhonen 1987, 11-21.)

Pohjoismaisissa lähiöiden perusparannuksissa on pyritty luomaan inhimillisempää asumista pihojen viihtyisyyttä lisäämällä, tuomalla elävyyttä asuinrakennusten ulkomuotoon, muodostamalla selkeästi erottuvia piha-alueita sekä asukkaille omia puutarhoja. Korttelisaneeraus keskittyy piharakennusten ohella rakennuksiin ja asuntojen laatutason parantamiseen. Asuintalojen muodonmuutokseen on useita keinoja. Göteborgissa saneeraustoiminnalla on pyritty luomaan entisille ongelma-alueille "uudet kasvot". Eräissä lähiöissä entisestä alueesta ei ole saneerauksen jälkeen mitään muuta ulkonaisesti tunnistettavaa kuin rakennusten paikat. Äärimmäinen esimerkki rakennusten saneerauksesta löytyy Göteborgin Bergsjön alueelta. Siellä Stjärmbildsgatanin kahdessa korttelissa 4-5-kerroksisten rakennusten ylimmät kerrokset purettiin ja talot muutettiin rivitaloiksi. (Salastie, Korhonen-Wälmä & Korhonen 1987, 11-21.)

Ruotsissa on toteutettu onnistuneita julkisivujen pintakäsittelyjä ja elävöittämiä. Esimerkiksi Hovsjössä on tyypillinen nykyaikainen elementtitalo muutettu 1950-luvun asuun. Onnistuneimmissa tapauksissa julkisivusaneerauksiin liittyy lisäksi asuntojen laatutason ja toimivuuden parannuksia. Kroksbäckin ja Törnrosenin asuntoalueilla Malmössä julkisivujen

muutokset paransivat asuntoja toiminnallisesti sekä tilallisesti. Näyttävä mittakaavallinen muutos asuinalueilla saadaan aikaan rakentamalla matalampia ja pienempiä taloja monikerroksisten kerrostalojen väliin. Sundsvallissa Nackstan lähiössä aluetta täydennettiin matalilla, pohjakaavaltaan L-muotoisilla rakennuksilla, joihin sijoitettiin asukkaiden yhteistiloja sekä asuntoja. Tämäntapaisella lisärakentamisella luodaan alueelle suljetumpi korttelirakenne, vaihtelevampi ulkonäkö ja luodaan mahdollisuuksia lähiöiden toiminnalliselle kehittämiselle. (Salastie, Korhonen-Wälmä & Korhonen 1987, 22-25.)

Nukkumalähiöiden elävöittäminen on ollut myös yksi lähiöiden saneerauksen tavoite. Göteborgin Gårdstenin alueella pyrittiin saamaan pieniä teollisuusyrityksiä alueelle. Tämän yrityksen epäonnistuttua yritettiin lähiöön sijoittaa hallinnollista toimintaa. Kun tämäkään ei onnistunut alettiin synnyttää paikallista tuotanto- ja liiketoimintaa. Tämä yritys tuotti tulosta ja Gårdstenin asuinrakennusten pohjakerroksiin saatiin useita liikehuoneistoja. Tyhjiä asuntoja vuokrattiin erilaisille asuinyhteisöille tai liikeyritysten toimitiloiksi. Tyhjien asuntojen uusia käyttömuotoja haettiin ennakkoluulottomasti aloilta, joiden soveltuminen asuinalueelle ja asuinrakennuksiin saattoi ensin tuntua oudolta. (Salastie, Korhonen-Wälmä & Korhonen 1987, 22-25.)

Tanskassa on pyritty lähiöiden saneerauksella löytämään uusia palvelumuotoja vanhuksille keskitetyn laitoshoidon tilalle. Ruotsissa vanhusten palvelutalot ja avosairaanhoido on keskitetty vanhaan rakennuskantaan. Esimerkiksi Göteborgin Hisingenissä ja Teleskopgatanilla on vanhoista asuinkekkeroaloista tehty vanhusten asuntoloita ja palvelutaloja. Tämän lisäksi on pyritty parantamaan normaalia asuntokantaa, jotta vanhuksset voisivat asua omissa asunnoissaan mahdollisimman pitkään. Julkisten alueiden käyttökelpoisuuden lisääminen on myös kuulunut oleellisena osana Tanskan ja Ruotsin lähiöiden parantamiseen. Pyörätieverkostoa on laajennettu ja parannettu, kadunvarsipysäköinti on pyritty järjestelemään uudelleen, katuymäristöä on tehty kauniimmaksi ja puistoalueita sekä leikkialueita on kohennettu. (Salastie, Korhonen-Wälmä & Korhonen 1987, 25-27.)

Monipuolisen kaupunkirakenteen tavoitteisiin Tanskassa liittyy pohdinta työelämän muutoksista. Sekä Tanskassa että Ruotsissa lähiöiden ongelmana on työttömyys. Tanskassa on kiinnitetty huomiota siihen, että asuntoalue pyrki tarjoamaan inhimillistä ja mielekästä työtä. Albertslundin lähiöön onkin suunniteltu rakennettavaksi työpaikka- ja yhteistoimintatiloja. (Salastie, Korhonen-Wälmä & Korhonen 1987, 25-27.) Tanskassa Gellerupparkissa on lähiöprojektin yhteydessä työllistetty kymmenen nuorta vuoden ajaksi ympäristön paran-

nustöihin. Samantapainen ajatus oli Ruotsin Bergsjön ekologisessa ja sosiaalisessa lähiöuudistuksessa. Yksi projektin tavoitteista oli työllistää työttömiä erilaisiin ympäristönparannustehtäviin. (Bister 1995, 46-49.)

Tanskassa ja Norjassa asukkaiden mukaanottoa lähiöiden saneeraukseen pidetään tärkeänä. Usko alueen parantamiseen tulisi syntyä myös asukkaiden mielissä. Ruotsin Fittjassa on saatu hyviä tuloksia uudelta asukkaiden yhteistoiminnasta. Tarkoituksena oli saada asukkaat mukaan uudistuksiin ja yhteistyöhön kunnan ja kiinteistöyhtiön kanssa. Toivottuna tuloksena oli saada kaikki osallistujat suuntaamaan omaa toimintaansa asuinalueen hyväksi. (Salastie, Korhonen-Wälkä & Korhonen 1987, 30.) Samantapaista toimintaa on toteutettu Ruotsin Norra Lövgårdetin ja Ståhlhagenin sekä pohjoismaiden ulkopuolella myös Irlannin Finglassin lähiöuudistuksissa. Tavoitteina oli asukkaiden osallistuminen suunnitteluprosessiin, asukaslähtöinen uudistusprosessi ja ympäristön parantaminen paikallisten resurssien pohjalta. Lähiöiden paikallista kulttuuria vahvistavia lähiöuudistuksia ovat toteuttaneet Tanskassa Gellerpark ja Tingbjerg. Kaupunkien hallintoviranomaisten yhteistyön tiivistämisestä on toteutettu myös Portugalissa Quinta das Laranjeirassen lähiössä, jossa syrjäisestä Lissabonin asuinalueelta pyrittiin uudistusprojektin avulla kitkemään pois sosiaalisia ongelmia. (Bister 1995, 49-52.)

Eurooppalaiset kaupunkiympäristön laadun parantamishankkeet ovat olleet projekteja, jotka käsittelevät mm. luonto- ja ympäristöselvityksiä, ongelmallisia lähiöalueita, yleistä kaupunkikuvaa, uusien asuinalueiden kehittämistä, teollisuus- ja liikennealueiden uusia käyttötapoja, kaupunkikeskustojen kehittämistä, lähiöuudistuksia sekä ekokylä- ja ekokortteleita. Useissa näissä projekteissa korostuu kaupunki-uudistuksen ja ympäristötavoitteiden yhdenmisyminen sekä taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristönäkökulmien yhteensovittaminen. Lisäksi valtion, kunnan, yksityisen sektorin ja asukkaiden yhteistyö toteutuu monessa hankkeessa. (Bister 1995, 3.)

2.3 Lähiöliikunta projektityönä

1990-luvun alun taloudellinen taantuma ja voimakkaat suhdannevaihtelut ovat vaikuttaneet kaikkialle suomalaiseen yhteiskuntaan. Sekä julkisessa hallinnossa että yksityissektorilla lisääntyneet tulos- ja tehokkuusvaatimukset ovat korostaneet suunnitelmallisuutta ja tavoit-

teellista työskentelyä. Tämän kehityskulun seurauksena on projektityöskentelyä alettu käyttää yhä enemmän työyhteisöjen yhtenä toimintatapana. (Ruuska 1994, 1.)

Helsingin kaupungin liikuntavirasto ei ole toteuttanut aikaisemmin paljoakaan projekteja liikunnanohjaustoiminnassaan. Toiminta on painottunut pääasiallisesti vuosittain suunniteltuihin toimintoihin lapsille, aikuisille, erityisryhmille ja eläkeläisille. Lähiöliikunta onkin liikuntaviraston uusi projektimuotoinen toimintamalli, jonka avulla pyritään asukkaita aktivoimaan liikunnanharrastukseen asuinaluekohtaisesti. Tavoitteena on lisätä paikallista identiteettiä, luoda sosiaalisia kontakteja, parantaa asukkaiden hyvinvointia ja saada liikuntaa ennen harrastamattomatkin asukkaat liikkeelle.

2.3.1 Projektityön määritelmiä

Projekti-sana on peräisin latinasta ja se tarkoittaa ehdotusta tai suunnitelmaa. Kai Ruuska määrittelee projektin siten, että se sisältää joukon ihmisiä ja muita resursseja, jotka on tilapäisesti koottu yhteen suorittamaan tiettyä tehtävää. Lisäksi projektilla on kiinteä budjetti ja aikataulu. (Ruuska 1994, 5-6.) Paul Silfverberg määrittelee projektin selkeästi asetettuihin tavoitteisiin pyrkiväksi ja ajallisesti rajatuksi kertaluonteiseksi tehtäväkokonaisuudeksi, jonka toteuttamisesta vastaa varta vasten perustettu organisaatio. Sillä on käytössään selkeästi määritellyt resurssit sekä panokset. Pekka Virkki ja Arvo Somermeri käsittävät projektin olevan kertaluonteinen ajallisesti rajattu työsuoritus, jolla on omat resurssipuitteet sekä tehtävä. Yhteistä kaikille projekteille on, että projektiorganisaatio ylittää omat hallintorajansa ja on työkaluna suurien, ainutkertaisten ja etukäteen suunniteltujen muutosten läpiviemiseksi. Projektityöskentely sopii myös pienten kertaluonteisten muutosten toteuttamiseen. (Virkki & Somermeri 1997, 3-6.) Projektit ovat siis ajallisesti rajattuja, niillä on toimintatavoitteita ja itsenäistä päätösvaltaa oman työnsä suorittamiseen. Projektit toimivat usein jonkin muun toimintayksikön sivussa tai kyljessä, ja ovat tällöin väistämättä riippuvaisia emoyksiköstään. (Talvitie 1996, 9.)

On olemassa erilaisia projektityyppejä. Niistä voisi mainita esimerkiksi kehitysprojektit, tutkimusprojektit ja pilottiprojektit (Virkki & Somermeri 1997). Ruuska on jakanut projekteja sekä ajan käytön että tehtävän luonteen mukaan. Ajan mukaan määriteltyjä projekteja ovat hänen mukaansa normaalit projektit, pikaprojektit ja katastrofiprojektit. Tehtävän mukaisia projekteja ovat puolestaan uudis - sekä ylläpitoprojektit. (Ruuska 1994, 7-8.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon projektit eroavat teknologisista projekteista siinä, että ne tarkastelevat "inhimillisiä tekijöitä". Tällöin projektit rakentuvat työntekijöiden ja kohde-ryhmien välisten ihmissuhteiden varaan, eikä projektien yksityiskohtainen suunnittelu, tarkka resurssien kohdentaminen ja aikataulujen sekä laadunvarmistuksen toteuttaminen ole yksiselitteistä. (Talvitie 1996, 8.)

Projekti lähtee yleensä alkuun rahoittajatahon oma-aloitteisesta perustamispäätöksestä tai siitä, että lähdetään rahoittamaan jonkin ulkopuolisen tahon tarjoamaa projektia. Projektin elementtejä ovat taustaorganisaatio, taustaryhmä, työntekijät ja työnohjaus. Taustaryhmän on oltava sitoutunut projektiin ja ohjattava sitä. Taustaryhmä toimii verkostoituneena ja tukee muutenkin projektin toteutusta. Projektin työntekijöillä tulisi puolestaan olla selkeät visiot tavoitteista ja työmuodoista. Työnohjauksella turvataan työntekijöiden jaksaminen ja projektin pysyminen realistisissa puitteissa. (Talvitie 1996, 11-14.)

Projektityö on tutkimuksellisesti vaikea määrittää, koska ongelmat vaihtelevat paikkakunnittain ja työn luonne on monimuotoista. Projektin tuloksellisuuden arviointi on myös paljolti näkökulmakysymys. (Talvitie 1996, 20-21.) Projektien laatu -ja sisältötavoitteiden toteutusta on hankala mitata, koska ne ovat osaltaan arvostuskysymyksiä (Ruuska 1994, 30). Onnistunut projekti voi olla sellainen, jonka tulokset ovat parempia kuin mitä olisi saatu entisillä työskentelytavoilla aikaiseksi. Projektin aikaansaannokset voivat kuitenkin olla vain pisara meressä, merkittävä käänne harvojen elämässä tai hyvä lähtölaukaus suotuisille muutoksille. Projektia on mielekästä ajatella etupäässä kehittämisen apuvälineenä. Jotain on tehtävä esiin nousevien ongelmien ratkaisemiseksi, jolloin on löydettävä uusia ja entistä tehokkaampia työmuotoja. (Talvitie 1996, 20-22.) Projektin onnistuminen on riippuvainen työntekijöiden johtamistaidoista, epävirallisten organisaatorakenteiden ja päätöksentekoprosessin toimivuudesta sekä henkilöiden kyvystä viestiä ja hoitaa projektin ja sen ympäristön välisiä suhteita (Ruuska 1994, 1-2).

2.3.2 Miksi projektityö?

Työmenetelmänä projektointia ja projektin hallintaa on systemaattisesti sovellettu 1950-luvulta lähtien (Ruuska 1994, 12). Toimintamuodon taustalla ovat olleet tyytymättömyys perinteisen byrokraattisen organisaation jäykkyyteen sekä sektoroituneeseen toimintatapaan. Toisaalta yhteiskunnan muutosten paine on luonut tarpeen uusien työmuotojen etsimiseen.

Julkishallinnon toiminta perustuu pääosin hierarkkisiin käskyvaltasuhteisiin sekä lukemattomiin säädöksiin, minkä vuoksi se on toiminnaltaan usein hidasliikkeinen. Yhteiskunnallisten muutosten keskellä on kritiikki byrokraattista järjestelmää kohtaan kasvanut. Tästä näkökulmasta katsoen projekteja voidaan pitää eräänlaisina "protestiliikkeinä". Projektityöskentely on yritys välttää byrokratian tuomia toimintarajoitteita. Projektien avulla pystytään paremmin kiinteään vuorovaikutukseen eri hallintoalojen ja järjestöjen kesken, räätälöimään toimenpiteet juuri kohteen tarpeiden mukaisiksi sekä luomaan uusia työskentelytapoja ja innovaativisuutta. (Talvitie 1996, 4-6.)

Myös julkishallinnon sisältä on noussut tarpeita toimintatapojen muuttamiseksi. Laman myötä jouduttiin tekemään yhä enemmän yhä vähäisemmällä resursseilla, ja tämän vuoksi eri hallintokunnat etsivät uusia työmuotoja. Projektimuotoisen työn suosion kasvaminen heijastaa myös yhteiskunnassamme vallitsevia pyrkimyksiä siirtää päätösvaltaa organisaatioissa alaspäin. Projektityöskentelyä voi edelleen perustella taloudellisilla tekijöillä; projektiin käytetyt resurssit on helppo saada selville, ja siksi työmuoto sopii hyvin tulostavasti painottavaan ajattelutapaan. Edellisten tekijöiden lisäksi projektit nähdään muotivirtauksena, joka toisaalta tuo uutta mutta toisaalta sisältää myös paljon vanhoja työskentelymenetelmiä. 1990-lukujen sosiaali- ja terveydenhuollon projektityön muotikäsitteitä ovat olleet verkostoituminen, elämänhallinnan lisääminen sekä syrjäytymiskehityksen estäminen. (Talvitie 1996, 4-6.)

Projektiin sitouduttaessa päällimmäisenä ovat rahoitukseen liittyvät seikat ja se, mitä projektin toivotaan tuottavan. Projekti voi olla myös organisaatiolle riski. Epäonnistuessaan projekti voi tuoda organisaatiolle pettymyksen ja mahdollisesti myös epäedullista julkisuutta. Projektin myötä voi organisaatiosta myös paljastua sellaisia asioita, joita se ei itsestään haluaisi tietää. Projektityötä on kritisoitu siitä, että miksei organisaatio ole aikaisemmin "normaalilla" toiminnallaan kyennyt uudistuksia toteuttamaan. Ehkä syinä ovat olleet resurssien puute tai organisaation haluttomuus muuttaa sisäisiä toimintatapoja. (Talvitie 1996, 12-13.)

Ingrid Sahlinin mukaan projektille julkisuudessa asetettujen tavoitteiden lisäksi, projekti sisältää paljon erilaisia piilotavoitteita. Yhteiskunnallisen tason piilotavoitteessa projektityötä saatetaan käyttää sosiaalipolitiikan apuvälineenä tai jopa päivänpoliittisessa pelissä. Tällöin pyrkimyksenä on saada projektin avulla niin sanottu ongelma omalta osalta hoidettua eli siirtää ongelma hierarkiassa alemmalle tasolle. Julkishallinnon yksikölle projekti voi

olla oivallinen oman vallan kasvattamisen keino. Projektityön avulla luodaan kuva innovatiivisesta ja aikaansa seuraavasta yksiköstä. Lisäksi projektitoimintaan on helpompi saada lisäresursseja kuin tavanomaiseen virkatyöhön. Projektityötä voidaan käyttää myös hienovärisesti apuna tehtäessä muutoksia organisaation sisällä tai käyttää sitä henkilöstösiirtojen tai irtisanomisten apuvälineenä. Henkilökohtaisissa piilotavoitteissa projekti nähdään keinona kehittää työntekijöiden ammattitaitoa sekä kiinnostusta omaa työtä kohtaan. Projektityö voidaan nähdä myös eri sektoreiden keinona laajentaa työalaansa. (Talvitie 1996, 18-20.)

2.3.3 Projektityön tavoitteet ja ongelmat

Projekteja kohtaan asetetaan helposti varsin epärealistisia odotuksia. Toivotaan, että ratkaisemattomat ongelmat voitaisiin suhteellisen halvoilla ja lyhytkestoisilla projekteilla poistaa. Samanaikaisesti virallisten ja julkisten päämäärien rinnalla projektityöskentelyyn vaikuttavat eri henkilöiden ja tahojen yksityiset pyrkimykset (projektin piilotavoitteet). Projektityön onnistumisen kannalta tuleekin tunnistaa työn luonne ja piilotavoitteiden olemassaolo ja pyrkiä näiden hallintaan. (Talvitie 1996, 23.) Projektin tavoitteita voivat olla sisältö-, laatu-, toteutukselliset -, taloudelliset - ja aikataulutavoitteet (Ruuska 1994, 32). Tulosvaatimusten suosion kasvun myötä, on projekteja alettu arvioida tavoitteiden saavutettavuuden pohjalta. Projektien arvioinnissa kuitenkin unohtuu helposti, ettei perinteisiäkään työmuotoja ole todettu sen kummemmin tuloksellisiksi. Miksi sitten projekteihin pitäisi kohdistaa niin suuret tulosvaatimukset? Tämä ilmiö voi johtua siitä, että projektityön uutena työmuotona tulee lunastaa paikkansa osana sektorin tavanomaista työskentelyä. (Talvitie 1996, 23.)

Yleisimpiä ongelmia, joita projektityöskentelyssä voi ilmetä ovat; hallinnon ja kentän yhteistoiminnan väheneminen, projektin ennen aikainen päättymisen, työntekijöiden siirtymisen toisiin tehtäviin, "virallisia teitä" menevän vuorovaikutuksen väheneminen ja tavoitteiden sekä käytettyjen menetelmien ristiriitaisuus. Hallinnon ja kentätason jännitteiden taustalla voi olla työntekijöiden erilaiset tietopohjat, kun koulutus sekä työstä kertynyt tieto ja kokemukset poikkeavat toisistaan. Projektityön erityisluonne luo myös jännitteitä. Projekti on rajattu ajallisesti ja sen tavoitteena on luoda jotain aiemmasta poikkeavaa. Projektin työntekijöillä ei ole vakinaista virkaa, mikä voi aiheuttaa sen, että he luovat jo projektin aikana seuraavia jatkotyömahdollisuuksia. Lisäksi projektityöskentelyyn liittyy aina vastarintaa uusia työ- ja ajattelutapoja kohtaan. Projektityössä toimenkuvien määrittäminen ei ole kovin selkeä, mikä voi osaltaan luoda epävarmuutta työntekijöissä. (Talvitie 1996, 8-13.)

Projektin loputtua on yleistä, että työntekijöiden, taustaorganisaation ja yhteistyötahojen mielenkiinto lopahtaa projektin tavoitteita kohtaan. Tämä johtuu siitä, että projektissa toimivat henkilöt eivät ole itse asiassa kovin kiinnostuneita työnsä varsinaisista tuloksista, vaan tärkein tavoite on ollut projektin vieminen kunniallisesti loppuun. Olisikin tärkeää varmistua jo projektin suunnittelussa siitä, että projektin loputtuakin olisi olemassa joitakin jälkitoimenpiteitä. Yhteenvedonomaisesti voisi sanoa, että projekti ei silloin ole onnistunut, jos työntekijät eivät ole kiinnostuneita työstään, projekti ei tarkkaile itseään eikä ota huomioon muita tahoja. Lisäksi projektin onnistumisen esteinä ovat tavoitteiden ja resurssien sekä projektin julkisten ja piilotavoitteiden ristiriitaisuudet. (Talvitie 1996, 24-26.)

2.3.4 ARA:n lähiöprojektien toimintamalli

Tänä päivänä Suomessa toteutettavien lähiöprojektien tavoitteena on ollut kokonaisvaltainen, eri osapuolten yhteistyöhön ja asukkaiden osallistumiseen perustuva lähiöiden kehittäminen. Asuinalueiden uudistuksia ei 1990-luvulla ole tehty niinkään lähiöiden itsensä vuoksi, vaan vuokralaiskiinteistöjen vetovoiman parantamiseksi ja suurtyöttömyyden lieventämiseksi. Ennen 1990-lukua toteutettuihin lähiöprojekteihin verrattuna ARA:n (Valtion asuntorahaston) avustamalla asuinalueiden kehittämishankkeilla on enemmän päätösvaltaa ja rahaa kiinteistöjen korjauksiin ja ympäristön parannuksiin. Valtion asuntorahaston ja projektikuntien välisillä puitesopimuksilla aikaansaadaan kiinteistöjen korjausten lisäksi alueellista parantamista, kuten asukasosallistumista ja eri hallintokuntien ja asukkaiden yhteistyötä. (Viirkorpi 1997, 6.)

Projektien työkentänä on nähty varsin yksimielisesti sosiaaliset ongelmat. ARA:n rahoitustuki on kuitenkin kohdistunut fyysiseen asuinalueiden parantamiseen, eikä sosiaaliseen parantamiseen ole ollut saatavissa rahoitusta. Lähiöprojektit ovat painottaneet korjausrakentamista, mikä on ollut ristiriidassa sosiaalisen lähiöongelman kanssa. Projekteja onkin arvosteltu siitä, etteivät ne pureudu lähiöiden todellisiin ongelmalähteisiin. (Viirkorpi 1997, 6.) Lähiöuudistus onkin nähtävä laajempaan kuin pelkkään fyysiseen ympäristöön kohdentuvana parannuksena. Yhteiskunnallisten muutosten seurauksiin, kuten palvelurakenteen heikkenemiseen, pitkäaikaistyöttömyyteen ja syrjäytymisen lievittämiseen tulee tulevaisuudessa löytyä resursseja. (Lähiöiden tulevaisuus-työryhmä 6.6.1997, 13.)

Julkisen, yksityisen ja vapaaehtoisten järjestöjen sitoutuminen alueelliseen lähiöiden kehittämiseen vaihtelee suuresti. Projekteissa aktiivisimpina osallistujina ovat olleet vuokrakiinteistöjen omistajat ja alueen asuinoloista vastaavat työntekijät. Kunnallistekniikka on ollut rahoitusmahdollisuuksien vuoksi keskeisessä asemassa lähiöprojekteissa. Palveluhallintokunnat kuten sosiaali-, terveys-, koulu-, kulttuuri - ja vapaa-aikasektorit ovat puolestaan osallistuneet vähän projektityöskentelyyn. Yleisesti voidaan sanoa, että projektit ovat häirinneet linjaorganisaation normaalia toimintaa, eikä lähiöuudistus ole tämän vuoksi saavuttanut pysyvää asemaa eri hallintokuntien toiminnassa. Useasti alueellisen kehittämisen lähiöprojekteissa on törmätty kunnan eri hallintokuntien toimivallan rajoihin. (Viirkorpi 1997, 6-27.) Laaja-alaisen lähiöuudistuksen toteuttamisessa ovat kunnat avainasemassa ja varsinkin kunnan eri hallinnonalojen kattavaa yhteistyötä tarvitaan, jotta kehittämistyö olisi tehokasta (Lähiöiden tulevaisuus-työryhmä 6.6.1997,13).

Lähiöprojektit ovat toimineet varsin pienellä rahoituksella. Projektin käytännön töitä ovat tehneet projekteihin erityisesti nimetyt tai työllistetyt työntekijät. Työllistämistukien saanti työvoiman palkkaamiseen on ollut tärkeä voimavara projektien toteutukselle. Lähiöuudistuksen uutena voimavarana pidetty asukkaiden osallistumisen hyödyntäminen ei ole toiminut odotusten mukaisesti. Ainoastaan pieni määrä asukkaita on saatu mukaan projektien toimintaan. (Viirkorpi 1997, 6-7.)

Lähiöiden kehittäminen on tiimityötä, jossa prosessin etenemisen kannalta on olennaista eri osapuolten henkilökohtainen sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin. Sitoutuminen ei tarkoita valtavia henkilökohtaisia uhrauksia, vaan yhdessä sovittujen toimintalinjojen noudattamista. Yhdessä asetettujen tavoitteiden tulee olla lisäksi realistisia ja riittävän konkreettisia. Vastuualueiden jako tulee olla alusta alkaen selkeä. Projektin edetessä tulee muistaa, että työn luonne on pitkäjänteistä. Lähiöuudistuksen tuloksena ei synny millekään osapuolelle nopeasti realisoituvia voittoja. (Eskola 1997, 16-17.)

Projektialueiden erilaisuus tekee vaikeaksi löytää yhdenmukainen lähiöiden kehittämismalli. Ongelmat eri kokoisilla asuinalueilla ja eri tavalla yhdyskuntarakenteessa sijaitsevilla alueilla ovat hyvin erilaisia. Tulevaisuudessa tulisikin toteutettujen projektien toimintamalleja verrata keskenään ja kehittää edelleen. Nykyinen lähiöiden kehittämistoimintatapojen suora kopioiminen toiselta projektialueelta toiselle ei ole tuloksellisuuden kannalta suotavaa. (Lähiöiden tulevaisuus-työryhmä 6.6.1997.)

III TUTKIMUSKOHDE

3.1 Tutkimuslähiöiden sijainti, rakentumishistoria ja palvelutarjonta

Ymmärtääksemme paremmin tutkimuslähiöiden asukkaiden elinympäristöä ja lähiöliikunnan toimikenttää, on paikallaan tarkastella niiden sijaintia ja historiallista muotoutumista. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren kerrostalolähiöt rakennettiin 1960-luvun aluerakentamisaikakaudella keskelle vehmaita peltoja ja metsiä. Nykyisin tutkimuslähiöt kuuluvat hallinnollisesti Helsingin kaupungin itäiseen suurpiiriin.

3.1.1 Myllypuro

Myllypuro sijaitsee noin yhdeksän kilometriä kaupungin keskustasta ja kilometrin päästä Itäkeskuksesta. Lännessä kerrostaloaluetta rajaa pientaloalue, joka on pääosin peräisin 1950-luvulta. Pohjoisessa ja idässä aluetta rajoittaa Kehä I. Kerrostaloalueen eteläpuolella on Myllypuron liikuntapuisto. Hallinnollisesti Myllypuro on Itäisen suurpiirin Myllypuron peruspiirin osa-alue. (Myllypuron kehittämisohjelma 1996-2000, 5-7.)

Myllypuro on saanut nimensä Viikin peltojen laskuojan äärellä sijainneesta pienestä myllystä. Alue oli vielä 1950-luvulla lähes asumaton. 1960-luvulla alkanut muutto pääkaupunkiseudulle käynnisti rakentamisen myös Myllypurossa. Kerrostaloalue lähipalveluineen oli melkein valmiiksi rakennettu 1960-luvun lopulla, mutta työpaikkoja alueelle ei juuri syntynyt, vaan asukkaat kävivät pääosin keskustassa töissä. (Helsinki alueittain 1993, 156.) Nykyisin Myllypurossa on 9 000 asukasta, joista noin 7600 asuu 94 rakennuksen kerrostaloalueella. Se on tyypillinen väljästi rakennettu 1960-luvun lähiö, joka rakennettiin lähes samanaikaisesti Kontulan kanssa. Yhtenäisesti rakennettu kerrostaloalue valmistui etupäässä Haka Oy:n ja Keskus-Sato Oy:n rakentamana vuosina 1964-1966. Palvelut tulivat alueelle vasta 1970-1980-luvuilla. (Myllypuron kehittämisohjelma 1996-2000, 5-8.)

Myllypuron asukkaiden muistelmien mukaan pienet lapset ja aikuiset sopeutuivat hyvin uuteen lähiöön, mutta murrosikäiset useimmiten kapinoivat. ”Sota” puotinharjulaisia ja kontulalaisia nuoria vastaan käytiin talvella 1965-1966. Alueella ei ollut alkuaikoina yhtään urheilukenttää, uimahallia eikä vapaa-ajanvietto- tai harrastustiloja. Myös lasten leikkipaikat olivat lähes olemattomat. Monet Myllypuron asemakaavaan merkityt rakentamiskohteet jätettiin pitkiksi ajoiksi rakentamatta. Talotoimikuntien perustamisesta lähtien (1976) on alueen rakenteeseen kohdistunut ilkeältä vähentynyt, koska nuorisolle järjestettiin omia kerhohuoneita tiloista, jotka aikaisemmin olivat olleet varastotiloina. (Astikainen 1995, B1.)

Asukkaiden mielestä Myllypuron jakaminen asemakaavassa "A- ja B- puoleen" (vuokra -ja omistusasuntoalueeseen) oli suunnittelijoilta suuri virhe. Omistusmuodot olisi pitänyt sekoittaa keskenään. Jaon tuloksena oli paljon todellisia ongelmia, mutta myös julkista leimaamista. Myllypurolaisten mielestä nykyiset lähiöongelmat keskittyvät ostoskeskuksen ympärille. Itäkeskuksen rakentamisen myötä on Myllypuron ostoskeskukseen tullut paljon kaljakuppiloita. Uusi alkoholilaki, joka sallii alkoholin nauttimisen ulkona ja anniskeluravintoloiden ulkopuolella, moninkertaisti alkoholiongelmat asukkaiden mielestä. (Astikainen 1995, B1.)

Myllypurossa on nykyisin viisi lasten päiväkotia, joissa on 351 hoitopaikkaa sekä yksi leikkipuisto. Päivähoitopaikkatarjonta vastaa tällä hetkellä kysyntää. Myllypuron ala-aste toimii kahdessa paikassa: varsinaisen koulun lisäksi on korttelikoulu. Yläasteen koulun kanssa samalla tontilla on lukio, joka on nykyisin osa Itäkeskuksen lukiota. Oppilaspaikkoja on noin 700 ja koulut ovat suhteellisen suuria. Nuorisotiloja alueella on vähän. (Myllypuron kehittämissuunnitelma 1996-2000, 13.)

Myllypurossa on vanhusten palvelutalo sekä lähiaikoina on valmistumassa yksityinen vanhusten ja vammaisten palveluasuntotalo Hely-koti. Diakonissalaitoksella on yksinäisten miesten asuntolahotelli Villa Nova. Myllypuron sairaalan yhteydessä sijaitsee alueen terveysasema, jossa on perusterveydenhoitopalvelut, hammashuolto, fysioterapia, kotisairaanhoido ja laboratorio. Lisäksi Myllypurossa on äitiys- ja lastenneuvola sekä kuulo- ja kehitysvammaisten asuntola. (Myllypuroon kehittämissuunnitelma 1996-2000, 13.)

Alueella ei ole kirjastoa. Sisäliikuntatiloja on alle Helsingin keskiarvon. Myllypuron kerrostaloalueen eteläpuolella sijaitsee liikuntapuisto, missä on jalkapallokenttiä, jäähalli, tenniskeskus ja talvijalkapalloilun kuplahalli. Myllypurossa ei ole asukkaiden yhteistiloja kuten harraste-, kokous-, kulttuuri- tai työtiloja. Kaikkiaan Myllypuron julkiset palvelut ovat epätasaiset ja monelta osin vaatimattomat. (Myllypuron kehittämissuunnitelma 1996-2000, 14.)

3.1.2 Vanha Vuosaari

Vuosaari sijaitsee noin 12-15 kilometriä Helsingin keskustasta itään. Vanhalla Vuosaarella tarkoitetaan pääosin 1960-luvulla rakennettua kerrostaloaluetta Niinisaarentien ja Vuosaarentien välissä. Kerrostaloalueen naapurustossa on Rastilan pientaloalue sekä eräitä uudempiä asuinkortteleita. Vaikka Vanha Vuosaari on kokonaisuudeltaan kolmelta puolelta meren ympäröimä, ei merellisyys juuri tunnu asuinalueella. Vuosaaren vahvuutena ovat rannat ja niiden metsäiset ulkoilualueet. Hallinnollisesti Vanha Vuosaari kuuluu Itäisen suurpiiriin Vuosaaren peruspiiriin, mikä käsittää myös kolme pientaloaluetta. (Vanhan Vuosaaren kehittämissuunnitelma 1996-2000, 7.)

Vuosaari on Helsingin nuorin ja pinta-alaltaan laajin kaupunginosa. Vuonna 1966 Vuosaari liitettiin Helsingin maalaiskunnasta Helsinkiin. Vuosaareissa on ollut merkkejä asutuksesta jo pronssikaudelta. Vuosisadan vaihteessa Etelä - Vuosaaresta tuli helsinkiläisten huvila-alueita. Alue säilyi pääosin maatalousalueena 1930-luvun lopulle, jolloin Oy Saseka Ab osti tiilitehdasta varten Vuosaaren kartanoiden maa-alueet. (Helsinki alueittain 1993, 164.) Vanha Vuosaari on syntynyt Asuntosäästäjät ry:n hankkeena. Yleiskaavaluonnos kerrostalo-, teollisuus- ja satama-alueineen laadittiin vuonna 1963 ja rakentaminen käynnistyi 1960-luvun puolivälissä. Vanha Vuosaari käsittää noin 5 000 asuntoa ja lähes 13 000 asukasta. Se oli rakentamisajankohtana pääkaupunkiseudun suurimpia aluerakentamiskohteita. Aluetta on myöhemmin täydennetty kaikkiaan 17 uudella kerrostalolla. 1980-luvulla valmistui Ilmari Helanderin vanhusten palvelutalo. 1970-luvun alussa Vuosaareissa oli suuria teollisuuslaitoksia, kuten Valmetin telakka, Oy Lohja Ab, Paulig Oy sekä Shell Oy:n pääkonttori. Näistä vain Paulig Oy on enää jäljellä, ja telakka-alueella toimii Vuotekno Oy sekä lukuisia muita pienyrityksiä. (Vanhan Vuosaaren kehittämissuunnitelma 1996-2000, 8.)

Iso osa "maalaissieluisista" vuosaarelaisista muistelee myöhemmin tehdyissä haastatteluissa alkuaikojaan lähiössä melkein paratiisina, koska alueella oli paljon metsää ja merimaisema. Melkein kaikki olivat nuoria perheellisiä asunnonomistajia, jotka olivat hankkineet asuntonsa ankaralla säästämisellä Asuntosäästäjät ry:n kautta. Lapsia Vuosaareissa oli paljon, ja asuinalueen keski-ikä oli alussa pitkään vain 15 vuotta. Vaikka lapsuus asukkaiden mielestä oli täynnä mukavia asioita, oli murrosikä monen mielestä kuitenkin kurja. Nuorisolle ei ollut paljoakaan järjestetty tekemistä, ja asukkaiden juurettomuus johti usein kollektiiviseen apatiaan. Monet muistelevat kuinka yläasteen vanhempainilloissa puhuttiin levottomuuksista ja ongelmista, joiden estämiseksi perustettiin spontaanisti vanhempien toimikuntia, jotka järjestivät mm. juhlia, kirpputoreja ja retkiä. Vuosaarelaiset nuoret liikkuvat usein jengeissä ja kuluttivat aikaansa Helsingin keskustassa tai kiertelivät Vuosaareissa "hankaluuksia etsimässä". (Astikainen 1995, B1.)

Vanhassa Vuosaareissa on nykyisin kaksi kaupungin päiväkotia sekä kaksi yksityistä päiväkotia. Lisäksi on ruotsinkielinen koululaisten iltapäiväkotit. Päiväkotipaikkoja on riittävästi Vanhan Vuosaaren tarpeisiin. Leikkipuisto keskeisen puiston reunassa on vilkkaassa käytössä ja puistossa toimii Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvila. Vanhassa Vuosaareissa on kaksi suomenkielistä ja yksi ruotsinkielinen ala-aste. Vuosaaren keskustaan valmistui vuonna 1997 ruotsinkielinen monitoimitalo, johon sijoittuivat ruotsinkielinen ala-aste, nuorisotalo, työväenopisto ja kulttuuritilat. Talosta tuli näin koko Itä-Helsingin ruotsinkielisten toimintakeskus. Yläasteen kouluja on kaksi sekä yksi lukio. Nuorisotalo toimii Vuosaaren Urheilutalossa. Urheilutalossa on lisäksi uimahalli, palloilu- ja kuntosalitiloja sekä fysikaalinen hoitolaitos. (Vanhan Vuosaaren kehittämissuunnitelma 1996-2000, 13-14.)

Vuosaaren uuteen keskukseen tullaan sijoittamaan sosiaali- ja terveystalot. Nyt Vuosaaren terveysasema tarjoaa perusterveydenhuollon palvelut. Itä-Helsingin Lähimmäistyö ry:llä on alueella kerho- ja virkistystoimintaa vanhuksille. Kirjastolle ja työväenopistolle suunnitellaan uusia tiloja Vuotaloon, jonka suunnittelukilpailu on käynnissä. Nykyisin kirjasto toimii liiketalossa. Vuosaaren kirkko valmistui 1980-luvun alussa ja entistä tilapäiskirkkoa käytetään nykyisin kerho- ja kokoontumistiloina. Työttömien yhdistyksellä ja kaupungin ulkomaalaisyksiköllä on myös kerhotilat Vanhassa Vuosaarella. Asukasyhdistykset käyttävät koulujen ja urheilutalon tiloja toiminnassaan. (Vanhan Vuosaaren kehittämisohjelma 1996-2000, 14.)

Vanhassa Vuosaarella on kaksi ostoskeskusta - pohjoinen ja eteläinen - sekä kaksi toiminnassa olevaa korttelimyymälää. Vuosaaren uusi keskusta valmistui vuonna 1997 parin sadan metrin päähän eteläisestä keskuksesta, mikä vaikeutti vanhan keskuksen toimintaa. Pohjoiselle ostoskeskukselle Vuosaaren uusi keskus ei ole samanlainen uhka, mutta se vaikuttaa kuitenkin palvelumahdollisuuksia heikentävästi. (Vanhan Vuosaaren kehittämisohjelma 1996-2000, 14-15.)

3.2 Tutkimuslähiöiden väestö- ja sosiaalirakenne

Lähes jokaisella lähiöllä on omat ominaispiirteensä niin ympäristönsä kuin asukkaidensakin suhteen. Seuraavaksi tarkastellaan tutkimuslähiöitä erilaisten kuvailevien mittareiden avulla. Mittareiksi on valittu alueiden väestökehitys, ikä - sekä sukupuolirakenne, koulutusaste ja tulotaso sekä lähiöiden työttömyysaste. Lisäksi tarkastellaan alueella asuvien ulkomaalaisten määrää ja eri puolueiden saamia kannatusjakaumia. Lähiöasukkaiden yhteiskunnallista aktiivisuutta mitataan äänestysprosentilla. Edelleen tarkastellaan heidän liikuntaan osallistumisaktiivisuuttaan Saatuja tuloksia verrataan koko Helsingin sekä Itäisen suurpiirin vastaaviin lukuihin.

3.2.1 Väestökehitys sekä ikä -ja sukupuolirakenne

Vuoden 1946 jälkeen on Helsingin väestönkasvu suuntautunut uusiin lähiöihin sekä naapurikuntiin. Vuonna 1950 kolme neljäsosaa Helsingin väestöstä asui kantakaupungissa, vuonna 1965 puolet, ja tällä hetkellä enää vajaa kolmannes helsinkiläisistä asuu kantakaupungissa. Lapsista jo neljä viidestä asuu lähiöissä. Helsingin väestö kasvoi 1970-luvulle saakka ja saavutti vuonna 1969 tähänastisen ennätöksensä 525 628. Tämän jälkeen asukasluku alkoi vähetä ollen alimmillaan 482 833 henkeä vuonna 1981. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:2, 7.)

1970-luvulla Suomen alueellinen väestökehitys tasaantui, maakuntien keskukset kasvoivat Helsinkiä ripeämmin, ja muutto pääkaupunkiseudulle väheni huomattavasti. Samalla Helsingin väestö vanheni, perhekoko pieneni, ja luonnollinen väestönkasvu hidastui. Uusi käänne osui 1980-luvun puoliväliin, kun nuorta väkeä alkoi jälleen virrata Helsinkiin talouskasvun luomien työpaikkojen houkuttelemisena. 1990-luvun alussa alkoi Helsingissä kasvuvuosi, joka on 1960-luvun veroinen. Lapsia syntyy huomattavasti enemmän kuin väestöä kuolee, ympäristökunnista muutetaan lähes yhtä paljon Helsinkiin kuin Helsingistä pois, ja poikkeuksena aikaisempaan ulkomailta virtaa väkeä 3000-4000 vuosittain. Helsinki saavutti puolen miljoonan asukkaan rajan 1992. Vaikka talous ei pääkaupunkiseudulla olekaan toipunut lamasta ja työttömiä on Helsingissä 50 000, ei väestönkasvu ole toistaiseksi laantunut. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:2, 8.)

TAULUKKO 1. Helsingin ja sen itäisten alueiden väestökehitys vuosina 1965, 1975, 1985, 1995 ja 1997 sekä väestöennuste vuodelle 2000.

Alue	1965	1975	1985	1995	1997	2000
Koko kaupunki	494 796	502 961	483 364	515 765	532 816	547 895
Itäinen suurpiiri	27 019	72 957	72 560	84 961	88 972	94 820
Myllypuro	4 138	11 315	10 745	9 402	9 154	9 060
Vanha Vuosaari	-	14 716	14 191	12 772	12 859	14 076

(Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:2, 40-42, 1996: 5, 38-40 ja 1996:14, 34-36.)

Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoista (taulukko 1) ilmenee, miten nopeaa kasvava väestönkehitys oli Itä-Helsingin lähiöissä 1960- ja 1970- luvuilla. Varsinkin Myllypurossa tämä näkyy selvästi. 1970-luvun puolivälin jälkeen on asukasluku kääntynyt itäisissä lähiöissä laskuun ja vähenee edelleen. Vanhaan Vuosaaren ennustetaan väestömäärän lisäystä vuodelle 2000, mitä perustellaan lähiön uusilla aluerakentamishankkeilla. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:2, 40-42, 1996: 5, 38-40 ja 1996:14, 34-36)

Tutkimuslähiöiden ikärakennetta tarkasteltaessa on otettava huomioon, että Helsingin kerrostaloalueet rakennettiin viime vuosikymmeninä lähes poikkeuksetta siten, että alueilla oli huomattavan paljon valtion ja kunnan tukemia asuntoja. Tästä syystä niissä asui aluksi paljon lapsiperheitä. Vastaavasti niillä alueilla, joiden asuntokanta oli vanhaa tai rakennettu ilman yhteiskunnan tukea, oli väestön ikärakenne vanhempi. Pienten lasten määrä kohosi nopeasti uusilla asuntoalueilla, ja jo 1960-luvun alussa oli lasten määrä Helsingin lähiöissä korkeampi kuin kantakaupungissa. Lapsiperheet siirtyivät 1980-luvulla Helsingin reunoille.

Koululaiset siirtyivät perheiden mukana esikaupunkeihin 1960- ja 1970-luvuilla. Tuona aikana kantakaupungin koululaisten määrä väheni kolmestakymmenestä tuhannesta kymmeneen tuhanteen, jossa se on edelleen pysynyt. Koululaisia on nyt eniten aivan Helsingin laitimmaisissa kaupunginosissa. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:2, 18-21.)

1960-luvun alussa Helsingin vanhukset asuivat valtaosin kantakaupungissa, ja vasta vuonna 1980 lähiöissä asui enemmän 65-vuotta täyttäneitä kuin kantakaupungissa. Vanhukset asuvat nyt varsin tasaisesti eri puolilla kaupunkia lukuun ottamatta uusia asuinalueita ja pientaloalueita, joissa heitä on vähän. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:2, 21.)

Tutkimuslähiöitä tarkasteltaessa (ks. liite 1) huomataan, että 0-6-vuotiaiden sekä 7-15-vuotiaiden osuudet väestöstä ovat olleet vuonna 1965 ja 1975 paljon korkeammat kuin yli 65-vuotiaiden väestöosuus. Nykyisin tilanne on päinvastainen: lasten ja nuorten osuus on laskenut ja samalla vanhusten osuus on kasvanut nopeasti. Siten Itä-Helsingin lähiöiden ikärakenne on muuttanut luonnettaan 1960-luvulta 1990-luvulle tultaessa lähes päinvastaiseksi. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:2, 44-60, 1996:5, 42-44 ja 1996:14, 39-62.) Taulukosta 2. nähdään miten tutkimuslähiöiden ikäryhmät ovat prosentuaalisesti jakautuneet vuodenvaihteessa 1995/96. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:5, 42-44.)

TAULUKKO 2. Helsingin ja sen itäisten alueiden väestö
iän mukaan vuodenvaihteessa 1995/96

Alue	% väestöstä				
	Ikäryhmät				
	0-6 v.	7-15v.	16-64v.	65+v.	Yht.
Koko kaupunki	8	8	70	14	100
Itäinen suurpiiri	10	10	68	12	100
Myllypuro	7	9	66	18	100
Vanha Vuosaari	8	9	71	12	100

(Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:5, 42-44.)

Tutkimuslähiöiden sukupuolijakaumaa tarkasteltaessa (taulukko 3) huomataan, että Myllypurossa sekä Vanhassa Vuosaarissa on naisia prosentuaalisesti enemmän kuin miehiä. Merkittäviä prosentuaalisia eroja miesten ja naisten kesken ei tutkimuslähiöiden kesken ole, eikä suuria eroja ilmene myöskään verratessa tutkimuslähiöitä koko kaupunkiin tai itäiseen suurpiiriin. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:5, 46-52.)

TAULUKKO 3. Helsingin ja sen itäisten alueiden väestö sukupuolen mukaan vuodenvaihteessa 1995/96

Alue	% väestöstä		
	Sukupuoli		
	Miehet	Naiset	Yht.
Koko Kaupunki	46	54	100
Itäinen Suurpiiri	47	53	100
Myllypuro	47	53	100
Vanha Vuosaari	47	53	100

(Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:5, 46-53.)

3.2.2 Koulutusaste ja tulotaso

Verrattaessa tutkimuslähiöiden väestön koulutusastetta koko Helsingin kaupungin vastavaan (taulukko 4) huomataan, että Myllypuron ja Vuosaaren (Vanha Vuosaari) peruspiireissä on enemmän enintään peruskouluasteen sekä alemman keskiasteen suorittaneita ja vähemmän ylemmän keskiasteen sekä korkea-asteen suorittaneita. Tarkasteltaessa peruspiirien koulutusaste prosentteja Itäisen suurpiirin vastaaviin voidaan todeta, että Myllypurossa on enemmän enintään peruskouluasteen koulutusta saaneita, kun Vuosaarissa heidän prosenttiosuutensa puolestaan on pienempi. Samansuuntainen jakauma on nähtävissä korkea-asteen koulutuksessa. Myllypurossa korkeasti koulutettuja on vähemmän kuin Vuosaarissa. (Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja 1996, 146.) Peruspiirien erot Itäisen suurpiirin koulutusasteeseen eivät ole kovinkaan merkittäviä. Suurimmat erot havaitaan, kun tutkimuslähiöiden peruspiirejä verrataan koko kaupunkiin. Tutkimuslähiöissä koulutustaso oli selkeästi alhaisempi kuin koko kaupungissa.

TAULUKKO 4. Helsingin ja sen itäisten alueiden väestön koulutusaste 15 vuotta täyttäneiltä 31.12.1994 mukaan.

Alue	% väestöstä			
	Koulutusaste			
	Enintään perusaste	Keskiaste Alempi	Ylempi	Korkea-aste
Koko kaupunki	41	14	26	20
Itäinen suurpiiri	49	17	22	12
Myllypuron peruspiiri	56	16	17	11
Vuosaaren peruspiiri	44	18	25	14

(Lähde: Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja 1996, 146.)

Verrattaessa peruspiirien asuntokuntien valtionveron alaisten tulojen jakaumaa koko kaupunkiin ja Itäiseen suurpiiriin (taulukko 5) huomataan, että työtulojen osuus on suurempi Vuosaaren peruspiirissä ja vastaavasti pienempi Myllypuron peruspiirissä. Eläketulojen osuus on suurin Myllypurossa ja pienin Vuosaaressa. Muiden tulojen osuuksissa ei ole merkittäviä eroja peruspiirien, koko kaupungin ja Itäisen suurpiirin kesken. Tutkimuslähiöiden peruspiirien valtionveron alaiset tulot markkamääräisesti henkilöä kohti laskettuna (taulukko 5) ovat kaikissa peruspiireissä pienemmät kuin koko kaupungissa. Verrattaessa vastaavia tuloja Itäiseen suurpiiriin ovat myllypurolaisten ja vuosaarelaisten tulot lähes yhtä suuret. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:13, 9.) Tutkimuslähiöissä asuu tuloiltaan selkeästi "köyhempää" väkeä kuin koko Helsingissä.

TAULUKKO 5. Helsingin ja sen itäisten alueiden asuntokuntien valtionveron alaisten tulojen jakauma sekä henkilöä kohti lasketut valtionveronalaiset tulot ja indeksi 1994.

Alue	Työtulojen osuus, %	Eläketulojen osuus, %	Muiden tulojen osuus, %	Valtion veronalaiset tulot henk./mk	Indeksi henkilöä kohti lasketuista tuloista
Koko kaupunki	65	19	16	86 254	100
Itäinen Suurpiiri	66	20	15	72 909	85
Myllypuron peruspiiri	59	27	14	72 181	84
Vuosaaren peruspiiri	70	16	15	73 452	85

(Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:13, 9.)

Tarkasteltaessa tutkimuslähiöiden tuloluokkien jakaumaa (taulukko 6), ovat suurimmat prosentuaaliset tuloluokkaosuudet 40 000 - 119 999 markan välissä. Suurituloisia (yli 200 000 markkaa) sekä kokonaan tulottomia lähiöissä on vähän. Vanhassa Vuosaaressa on suhteellisesti ottaen saman verran yli 200 000 markan valtionveronalaisia tuloja ansaitsevia kuin koko kaupungissa. Lisäksi tuloluokkaan 40 000 - 79 999 markkaan kuuluvia on Vanhassa Vuosaaressa vähemmän kuin Myllypurossa. Verrattaessa tutkimuslähiöiden lukuja itäiseen suurpiiriin niin merkittäviä eroja ei ole havaittavissa. Koko kaupungin tuloluokkajakauma eroaa Myllypuron vastaavasta siinä, että sen prosentuaaliset osuudet ovat jakautuneet tasaisemmin tuloluokkaan 40 000 - 199 999 markkaa. Muuten erot ovat minimaalisen pieniä. (Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto, 11.)

TAULUKKO 6. Helsingin ja sen itäisten alueiden 15 vuotta täyttänyt väestö vuoden 31.12.1994 valtionveronalaisten tulojen mukaan

Alue	% väestöstä						Yht.
	Tuloluokat					Tulot- tomat	
	10 000 – 39 999	40 000 – 79 999	80 000 – 119 999	120 000 – 199 999	200 000-		
Koko kaupunki	20	24	23	21	8	4	100
Itäinen Suurpiiri	20	27	25	19	5	4	100
Myllypuro	20	29	24	18	5	4	100
Vanha Vuosaari	17	23	25	23	8	4	100

(Lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto 1994, 11.)

3.2.3 Työttömyysaste

Lukuunottamatta Vuosaaren alle 29-vuotiaiden työttömyysastetta, ovat tutkimuslähiöiden peruspiirien työttömyysasteet kaikissa ikäryhmissä suuremmat kuin koko kaupungissa. (taulukko 7) Kokonaistyöttömyysaste on pienin Vuosaarella (20%). Nuorten alle 29-vuotiaiden työttömyys on koko kaupungissa suuri (25%). Tutkimuslähiöistä nuorten työttömyysaste on pienin Vuosaarella (25%). Myllypuron peruspiirissä on puolestaan suurin 30-49-vuotiaiden työttömyysaste (23%). Yli 50-vuotiaiden työttömyysasteessa ei ole merkittäviä alueellisia eroja. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja, 1995:12, 4.)

TAULUKKO 7. Helsingin ja sen itäisten alueiden työttömyysaste ikäryhmittäin.

Alue	Työttömyysaste, %			
	Yhteensä	Ikä, vuotta		
		-29	30-49	50+
Koko kaupunki	18	25	17	15
Itäinen suurpiiri	21	29	20	17
Myllypuron peruspiiri	23	31	23	16
Vuosaaren peruspiiri	20	25	20	16

(Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja, 1995:12, 4.)

3.2.4 Ulkomaan kansalaiset

Vuoden 1995 tilastojen mukaan eniten ulkomaalaisia, lähes 5 000 eli neljännes kaikista, asui Itäisessä suurpiirissä. Viisi vuotta aikaisemmin ulkomaalaisia oli eniten Eteläisessä suurpiirissä. Itäisessä suurpiirissä ulkomaalaisten osuus on kasvanut moninkertaiseksi. Tämä selittyy pitkälti alueiden vuokra-asuntovaltaisuudella. Suurin osa viime vuosina Helsinkiin tulleista ulkomaalaisista on ollut inkeriläisiä paluumuuttajia, pakolaisia sekä Aasiasta ja Afrikasta tulleita opiskelijoita. Helsingin Itäinen suurpiiri on itä -eurooppalaisten ja entisten neuvostoliittolaisten asuma-alueita. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1995:14, 28.) Myllypurossa asuu eniten ulkomaalaisia. Peräti kahdeksan prosenttia lähiön asukkaista on muita kuin suomen kansalaisia. (taulukko 8) (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1995:14, 53-54.)

TAULUKKO 8. Helsingin ja sen itäisten alueiden ulkomaan kansalaisten määrät ja prosenttiosuudet koko väestöstä vuonna 1995.

Alue	Ulkomaan kansalaiset	
	määrä	osuus koko väestöstä, %
Koko kaupunki	18 669	4
Itäinen suurpiiri	4 870	6
Myllypuro	747	8
Vanha Vuosaari	493	4

(Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1995:14, 53-54.)

3.2.5 Äänestysprosentti ja puolueiden saamat ääniosuudet

Vuoden 1996 kunnallisvaalien äänestysprosentti Helsingissä (58%) oli hieman alhaisempi kuin koko maan äänestysprosentti (61%). Vanhan Vuosaaren äänestysprosentti (59%) oli tutkimuslähiöiden korkein. Myllypuron äänestysprosentti oli alhaisempi kuin koko Helsingin äänestysprosentti, mutta alueiden väliset erot eivät olleet kovinkaan suuria. (taulukko 9) (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:12, 15.)

TAULUKKO 9. Helsingin ja sen itäisten alueiden äänestysprosentti kunnallisvaaleissa 1996.

Alue	Äänestysprosentti, %
Koko maa	61
Helsinki	58
Myllypuro	55
Vanha Vuosaari	59

(Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:12, 15.)

Tutkimuslähiöissä puolueiden vuoden 1996 kunnallisvaaleissa saamat suurimmat ääniosuudet (taulukko 10) olivat SDP:llä ja Kokoomuksella. Pienimmän kannatuksen tutkimuslähiöissä sai SKL. Vanhassa Vuosaarissa on alhaisempi Vasemmistoliiton ja korkeampi Kokoomuksen kannatus kuin Myllypurossa. Vanhan Vuosaaren ääniosuuksien jakautuminen noudattaa pitkälti koko kaupungin vastaavaa. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:12, 12-14.)

TAULUKKO 10. Helsingissä, Myllypurossa ja Vanhassa Vuosaarissa puolueiden saamat ääniosuudet kunnallisvaaleissa 1996

Alue	Ääni- osuudet %									
	Puolueet									
	Vasl	Sdp	Kesk	SkL	Rkp	Kok	Vihr	Nuor	Muut	Yht.
Koko kaupunki	8	23	4	3	9	27	18	5	3	100
Myllypuro	12	32	4	2	9	19	14	4	4	100
Vanha Vuosaari	8	28	4	3	10	24	16	4	3	100

(Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:12, 14.)

3.2.6 Liikuntaan osallistuminen

Tilastokeskus on kerännyt haastatteluun tietoja 15 vuotta täyttäneiden suomalaisten elinoloista vuosina 1978, 1986 ja 1994. Vuoden 1994 otos oli 8 650 suomalaista, jota pääkaupunkiseudulla vielä laajennettiin Pääkaupunkiseudun Yhteistyövaltuuskunnan YTV:n toimesta tuhannella henkilöllä. Suurilta osin haastattelukysymykset olivat eri vuosina samoja, mutta liikuntaan, urheiluun ja kuntoiluun osallistumista kysyttiin ainoastaan vuonna 1994.

Siksi liikuntaan osallistumista ei voida vertailla eri tutkimusvuosien kesken. (Keskinen 1995, 13.)

Pääkaupunkiseudun elinolututkimuksen mukaan (taulukko 11) vuonna 1994 säännöllisesti viikoittain liikuntaan, urheiluun tai kuntoiluun osallistuminen oli vähäisempää tutkimuslähiöiden peruspiireissä kuin koko Helsingissä. Alhaisin säännöllisen ja viikottaisen liikuntaan osallistumisen osuus oli Myllypuron peruspiirissä (42%). Harvemmin kuin viikottain mutta säännöllisesti liikkuvia asukkaita oli eniten Vuosaaren peruspiirissä (23%). Kummankin tutkimuslähiön asukkaista harvemmin kuin viikoittain mutta säännöllisesti liikuntaan osallistui suurempi osuus kuin koko kaupungissa. Satunnaisesti liikkujia oli eniten Myllypurossa (33%). Satunnaisesti liikkuvien väestöosuus oli tutkimuslähiöissä suurempi kuin koko kaupungissa. Myllypurossa oli vähiten ei lainkaan liikkujia (8%). Ainoastaan Myllypuron peruspiirin liikunnallisesti passiivisten asukkaiden osuus jäi koko kaupunkia alhaisemmaksi. (Pääkaupunkiseudun elinolututkimus 1994.) Yleinen johtopäätös on, että lähiöissä asuvat ovat liikunnallisesti passiivisempia kuin kantakaupunkilaiset.

TAULUKKO 11. Helsingin, Myllypuron ja Vuosaaren liikuntaan osallistuminen vuonna 1994.

Alue	Liikuntaan osallistuminen, %				Yhteensä
	Säännöllisesti viikoittain	Harvemmin kuin viikoittain, mutta säännöllisesti	Satunnaisesti	Ei lainkaan	
Koko kaupunki	58	12	19	11	100
Myllypuron peruspiiri	42	17	33	8	100
Vuosaaren peruspiiri	43	23	20	14	100

(Lähde: Keskinen, 1994, Pääkaupunkiseudun elinolututkimuksen osittain julkaisematonta tutkimusaineistoa.)

Vertailtaessa Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren väestö- ja sosiaalirakennetta huomataan, että alueet eroavat merkittävästi toisistaan. Myllypurossa on korkean ikärakenteen vuoksi eläkeläistulojen osuus suuri. Myös työttömyysaste on poikkeuksellisen korkea. Alueella asuu suuri määrä ulkomaalaisia, mikä voi vahvistaa tulkintaa, että Myllypurosta ollaan rakentamassa ”sosiaalisesti” muuta Helsinkiä alhaisempaa asuinalueita. Myllypurossa on lisäksi alhainen äänestysaktiivisuus, ja alue on puoluekannatukseltaan vasemmistopainotteinen. Vanhassa Vuosaarissa on puolestaan työtulojen osuus suuri. Se on työssä

käyvän aktiiviväestön hallitsemaa aluetta, jossa porvarilliset puolueet ovat selvästi vasemmistoa vahvempia. (Pyykkönen 1997, B1)

3.3 Itä-Helsingin monet kasvot

Tutkimuslähiöiden kuvaaminen erilaisten mittareiden avulla on hyvin mekaanista arviointia niiden asukasrakenteesta ja elinoloista. Tämän vuoksi lähiöitä tarkastellaan myös Itä-helsinkiläisten subjektiivisten mielikuvien, alueellisen identiteetin sekä ulkopuolisten luomien stereotyyppien avulla.

Helsingissä kriittinen lähiökeskustelu on useimmiten liitetty itäisiin kaupunginosiin. Asuinalueiden epäesteettisyys, asukkaiden juurettomuus ja varsinkin nuorten epäsosiaalinen käyttäytyminen ovat piirteitä, joilla on totuttu kuvaamaan itähelsinkiläisten elämää. Kun kaupunginosa on kerran saanut huonon maineen, on noidankehä valmis. Vaikka alue muuttuisi ja ongelmat vähenisivät, niin ihmisten mielikuvissa vanha maine säilyy. Itä-Helsingin stereotyyppiset mielikuvat ovat usein ulkopuolisten luomia, mutta ne vaikuttavat myös alueen asukkaiden omaan ajatteluun. Huomion arvoista on se, kuinka Itä-Helsinki alueellisesti laajana kokonaisuutena käsittää sekä luonnon- että kulttuuriympäristöltään hyvin vaihtelevia kaupunginosia. Maine ei kuitenkaan ole ulkopuolisten mielestä yhtä heterogeeninen. Joidenkin kaupunginosien vanhat ongelmat leimaavat helposti koko suuren alueen pitkäksi ajaksi. (Kurttila & Tani 1993b, 29-31.)

Jukka Kurttila ja Sirpa Tani selvittivät vuonna 1993 kyselylomakkeiden (N=68) ja mielikuvakarttojen avulla Puotinharjun yläasteen oppilaiden Itä-Helsinkiin liittämiä käsityksiä ja alueellista identiteettiä. Oppilaiden voidaan katsoa olleen edustava joukko itähelsinkiläisiä nuoria, vaikka he lukeutuivat vain Puotinharjun ympäristössä asuviin. Syy tähän on, että nuoret olivat asuneet alueella pitkään ja tunsivat ympäristönsä hyvin arkielämänsä kautta. Edelleen 15-vuotiailla elinpiiri vähitellen laajentuu ja yhä suurempi osa vapaa-ajasta vietetään kodin ja oman asuinalueen ulkopuolella. (Kurttila & Tani 1993a, 9.)

Nuorten mielestä Itä-helsingistä puhutaan julkisuudessa usein negatiivisesti mm. rikollisuuden, huumeiden käytön ja nuorison käyttäytymisen vuoksi. Osin mielikuvat vastasivat nuorten mielestä itä-helsinkiläistä todellisuutta, mutta toisaalta nuoret huomasivat julkisuuskuvassa myös yksittäisten tapahtumien liiallista yleistämistä, ihmisten omien kokemusten puuttumista ja asioiden liioittelua. Mainesta puhuttaessa monet korostivat alueen heterogeenisuutta. Muutamit lähiöt ja usein niissäkin vain korttelit koettiin huonomaineisiksi. Oppilaat arvioivat kaupunginosia toimintaympäristönsä ja tunteidensa kautta. Paikat, joissa käytiin tai joissa asui ystäviä, koettiin positiivisiksi. Mielenkiintoinen havainto oli, että

samoja alueita pidettiin sekä hyvinä että huonoina. Tutkimuslähiöt Myllypuro ja Vuosaari saivat oppilaiden hyvinä kaupunginosina pitämistä alueista toiseksi eniten mainintoja eli 20-40 prosenttia. (liite 2). Ristiriitaista on se, että samanaikaisesti oppilaiden maininnat huonoista kaupunginosista jakaantuivat tutkimuslähiöiden kesken siten, että Myllypuro sai eniten eli yli 40 prosenttia maininnoista ja Vuosaari kolmanneksi eniten mainintoja eli 10-20 prosenttia. (liite 3). Mielikuvien voimakkuus vaihteli selvästi: toisiin kaupunginosiin liitettiin voimakkaita mielikuvia ja toisiin puolestaan huomattavasti heikompia tunteuksia. (Kurttila & Tani 1993b, 29-34.)

3.4 Aikaisempia liikuntaprojekteja

Helsingin kaupungin liikuntavirasto on yhteistyössä muiden tahojen kanssa järjestänyt erilaisia projekteja kaupungin alueella. Liikunnasta työkykyä ja elämänlaatua-projekti järjestettiin vuosina 1992-1994 työterveyshuollon, liikuntaviraston ja sosiaaliviraston yhteistyönä. Tavoitteena oli parantaa liikunnan ja terveysneuvonnan avulla itäisen ja kaakkoisen sosiaalikeskuksen kotipalveluhenkilöstön työkykyä, terveyttä sekä hyvinvointia. Tarkoituksena oli myös luoda kotipalveluhenkilöstölle valmiuksia käyttää liikuntaa työväliseinä vanhusasiakkaiden toimintakyvyn ja terveiden elintapojen edistämiseksi ja aktivoimiseksi. (Itäisen ja kaakkoisen sosiaalikeskuksen kotipalveluhenkilöstön liikuntaprojekti 1996.)

Maahanmuuttajille aloitettiin liikuntatoiminnan edellytysten parantamisen edistämishanke vuoden 1994 lopulla. Hankkeen koordinoinnin vastuu on ollut liikuntavirastolla ja toiminnan järjestämisestä ovat vastanneet kaupungin liikuntaseurat, maahanmuuttajayhteisöt sekä liikuntavirasto. Yhteistyötä on tehty erityisesti Helsingin kaupungin sosiaalitoimen ja ulkomaalaisyksikön kanssa. Periaatteena toiminnan järjestämisessä on ollut se, ettei maahanmuuttajaryhmälle ole ennestään tarjolla vastaavaa toimintaa eikä heitä voida integroida kantaväestön kanssa yhteisiin ryhmiin kielellisten ja kulttuuristen erojen takia. Miesten aktiivisin toiminta on ollut jalkapallossa, jonka järjestämisen päävastuu on Vuosaaren Vikingit ry:llä. Seurassa pelaa nykyään vakituisesti kaksi somalijoukkuetta. Somalinisille on järjestetty voimistelua Vuosaarissa ja Kontulassa. Liikunnan lisäksi heille on annettu yleistä terveysvalistusta mm. lastenhoidosta, terveellisestä ravinnosta ja hygieniasta. Entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneille nuorille pojille sekä lapsiperheille on järjestetty heidän omalla äidinkielellään liikuntatoimintaa. Ohjattuja liikuntaryhmiä ovat olleet isä-lapsiryhmä ja 10-12-vuotiaille pojille järjestetty liikuntakerho. (Rasismien vastainen liikuntatoiminta Helsingissä 1997.)

Helsingin kaupungin liikuntaviraston, TUL:n kuntopalvelun ja helsinkiläisten työttömien yhdistysten Kunnossa Kaiken Ikää-hanke "Kunnolla Eteenpäin" perustettiin vuonna 1995.

Hankkeen tavoite oli helsinkiläisten työttömien liikuntaedellytysten parantaminen. Helsingissä toimii ainakin viisi työttömien yhdistystä, jotka ovat järjestäneet jäsenilleen liikunta-toimintaa. Liikuntaa on järjestetty eri puolille kaupunkia eikä keskitettyä tietoa toiminnasta ole ollut saatavissa. Tämä on aiheuttanut päällekkäisyyttä toiminnan järjestämisessä ja valtaosa työttömistä ei ole ollut tietoisia heille tarkoitetun liikuntatoiminnan olemassaolosta. Helsingin Työttömät ry (HeTy) on liikuntaviraston yhteistyötahona tiedottanut hankkeen etenemisestä muille työttömien yhdistyksille. Myöhemmin yhteistyötahona on ollut Työttömien Liikunta ry. Kunnolla Eteenpäin-kurssin tavoitteena on antaa työttömille valmiudet organisoida liikuntaa ja sitouttaa osallistujia toiminnan järjestämiseen kurssin jälkeen. 17 kurssilaisesta vain muutama oli halukas omalta osaltaan ottamaan vastuuta toiminnasta tai ohjaamaan liikuntaa. (KKI/Kunnolla Eteenpäin-hanke 1997.)

Työttömien liikuntatoiminnan koordinaattoriksi palkattiin työllistämistuella liikuntas sihteeri, jonka tehtävänä on kiertää viikottain niissä työttömien yhdistyksissä, jotka ovat olleet tiiviisti mukana Työttömien Liikunta ry:n kehittämisessä. Työttömien eri liikuntavaihtoehtojen tiedottamisesta vastaa Työttömien Liikunta ry:n Liikauttaja-tiedote, jota jaetaan työttömien yhdistyksiin, liikuntapaikoille ja työvoimatoimistoihin. (KKI/Kunnolla Eteenpäin-hanke 1997.)

Liikuntavirasto on myös edustettuna Helsingin kaupunginhallituksen asettamassa Terve ja Turvallinen kaupunki -neuvottelukunnassa. Hankkeen tehtävänä on toimia yhteistyö- ja koordinointielimenä turvallisuuden ja terveiden elämäntapojen lisäämiseksi ja rikollisuuden sekä siihen liittyvien sosiaalisten ongelmien vähentämiseksi. Vuosien 1995-1996 aikana neuvottelukunta oli yhteistyössä liikuntaviraston kanssa luonut syrjäytymistä ehkäisevää ja terveyttä edistävää liikuntaa. "Kävyt 2000" -ohjelma tarjosi mahdollisuuden tutustua monipuolisesti eri liikuntamuotoihin. "Purkit punteiksi" - hankkeella oli kaksi tavoitetta; 40-50-vuotiaiden tuki- ja liikuntavaivojen vähentäminen vapaa-ajan liikunnan avulla ja liikuntaharrastuksen ja terveystietouden lisääminen sekä yhteistyön kehittäminen terveydenhuollon ja liikuntatoimen ehkäisevässä työssä. Rasismia vastustettiin neuvottelukunnan puolesta järjestämällä ja tukemalla "Somalinaisten aerobicia". (Terve ja turvallinen kaupunki-neuvottelukunnan toimintakertomus 1995-1996.)

Vuosien 1997-1998 neuvottelukunnan liikuntahankkeilla on tuettu työttömien ja ulkomaa-laisten syrjäytymisen ehkäisemistä kuten osallistuttu projektiin, joka on tarjonnut nuorille mahdollisuuden liikuntapainotteiseen työharjoitteluun päiväkodeissa, leikkipuistoissa ja vanhustentaloissa. Lisäksi neuvottelukunta on osallistunut lähiöliikunnan välinehankintoihin, tiedottamiseen -ja tilaisuuksien järjestämiskustannuksiin. (Terve ja turvallinen kaupunki-neuvottelukunnan alustava toimintakertomus 1997-1998.)

3.5 Toteutunut lähiöliikunta

Lähiöliikuntaa toteutetaan asuinaluekohtaisesti, mutta lähiöliikuttajat ovat tehneet myös paljon yhteistyötä keskenään järjestäen tapahtumia ja toimintaa yli asuinalue rajojen. Etenkin Kontulan ja Myllypuron läheinen sijainti on mahdollistanut näiden alueiden lähiöliikuttajien tiiviin yhteistyön. Lähiöliikuttajien keskinäisen yhteistyön lisäksi toimintaa toteutetaan yhdessä alueilla toimivien järjestöjen ja asukkaiden sekä muiden lähiöasemalla työskentelevien lähiötyöntekijöiden kanssa.

Kuvailemalla Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren liikuntatoimintaa ajanjaksolta 1.1.1997-28.2.1998 saadaan kokonaisvaltainen mielikuva lähiöliikunnan toimintatavoista. Järjestetyt liikuntahetket muodostuvat vuodenaikojen, liikuntatilojen saatavuuden ja asukkaiden toivomusten mukaisesti. Lähiöliikunnan jatkuvaan viikoittaiseen toimintaan osallistuu asukkaita vaihtelevasti, yleensä noin 10-20 henkeä. Erikseen järjestettävät tapahtumat saavat enemmän väkeä liikkeelle. Tarkemmat toiminnan osanottajamäärät, ajankohdat ja tapahtumapaikat ovat nähtävissä liitteessä 4. Osanottomääriä tarkasteltaessa on otettava huomioon, että kävijämäärien tilastointi oli vielä keväällä 1997 hieman puutteellista. Lisäksi yhteisten tapahtumien osanottajamääriin sekä Myllypuron erikseen mainittuihin toimintoihin on laskettu myös Kontulan liikkujat mukaan.

Myllypuron ja Kontulan lähiöliikunnan alkaessa keväällä 1997 kertoivat alueiden lähiöliikuttajat tuntojaan näin: "Hyvin nopeasti lähti ideoita viriämään ja pääsimme melko pian työn touhuun järjestellessämme erilaista toimintaa. Uskomme, että olemassaolomme ja tavoitteemme tiedostetaan jo jonkin verran asukkaiden keskuudessa. Toimintasuunnitelman mukaisesti olemme järjestäneet yksittäisiä tapahtumia ja jatkuvaa toimintaa. Osanottajamäärät ovat vaihdelleet paljonkin. Olemme tavoittaneet paljolti niitä ryhmiä, joita toivoimmekin eli yksinäisiä (kävely), työttömiä (palloilu), varattomia (retket), keski-ikäisiä, ulkomaalaisia (somalijumppa), maahanmuuttaneita (palloilu), huumeista irti päässeet nuoret (salibandy) ja tavalliset asukkaat (tempaukset)." Lisäksi he totesivat, että "olemme pitkällä matkalla tavoitteidemme toteuttamisessa ja hyvältä näyttää. Esimerkkeinä hyötyliikunnan lisääminen alueella, asukkaiden yhdessäolo, mahdollisuus elämyksiin, liikunnallisesti passiiviset kuntoilun pariin, korostaa itsensä hoitamista, varattomilla mahdollisuus harrastamiseen ja ennen kaikkea omalla alueella harrastaminen." (Kontulan ja Myllypuron lähiöliikunnan muistio kevät 1997.)

Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttaja kirjoitti kuulumisiaan vuoden 1996 lopulla näin: "Liikuttajan tehtävänä on edistää asukkaiden liikuntaa ja sen omatoimisuutta yhteistyössä eri hallintokuntien ja alueella toimivien järjestöjen kanssa. Hallinnollisesti liikuttaja on sijoitettu Liikuntaviraston Itäiseen alueyksikköön, mutta liikuttajan tehtävien sisältö ja tarve

määräytyvät vain lähiöprojektin ja lähiöiden alueellisista tarpeista käsin." Lisäksi hän määritteli Vuosaaren lähiölajit seuraavasti: "lajeina aion käyttää vuodenaikojen mukaisia sellaisia lajeja, jotka edistävät asukkaiden välistä yhteistoimintaa, joihin on helppo tulla mukaan ja joista suorituspaineeet ovat kaukana. Tällaisia ovat muun muassa kävely, pyöräily, hiihto, luistelu, suunnistus, retkeily tai uinti. " (Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnan muistio 5.12.1996.)

Myllypuron lähiöliikuttaja palkattiin vuoden 1997 alusta, minkä vuoksi toiminta painottui alkuvuodesta yhteistyökumppanien etsimiseen, suunnittelukokouksiin ja alueen liikuntapaikkoihin tutustumiseen. Vuoden 1997 kevätkauden viikoittaisiksi toiminnoiksi muodostuivat kävelylenkkeilykerho, Villa Novan kuntosalioipastus ja työttömien palloilukerho. Myllypurossa järjestettyjä kevättapahtumia olivat lähiöliikunnan esittäytyminen, rullaluistelukokeilu yhteistyössä Katukiittäjien kanssa, kevätsiivoustalkoot ja liikuntailtapäivä Myllypuron ylä-asteella. Kontulan lähiöliikuttajan kanssa järjestettiin Myllypurossa hiihtolomalla tennis- ja sulkapallokurssi. Myllypuron kevään viikottaiseen toimintaan ja tapahtumiin kirjattiin yhteensä 497 kävijää.

Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttaja palkattiin toimeen vuoden 1996 lopulla. Näin ollen hän ehti suunnitella toimintaansa ja luoda yhteistyösuhteita alueella toimivien järjestöjen kanssa aikaisemmin kuin Myllypuron ja Kontulan lähiöliikuttajat. Vuoden 1997 kevätkauden viikottaisiksi toiminnoiksi muodostuivat kimppakävely, sulkapallo, sähly ja kuntotanssi. Toukokuussa viikottaiseen ohjelmaan otettiin mukaan myös rullaluistelu ja kokeiltiin musliminmaisille kuntopiiritoimintaa. Kevään tapahtumia olivat erilaiset retket, kuten latu-, yrtti-, pöllö- ja muuttolinturetket. Lisäksi kokeiltiin retkiluistelua ja järjestettiin maastopyörien kokeilutilaisuus. Muutamia liikkujia osallistui porukalla Tahkonhiihtoihin. Vanhan Vuosaaren kevään viikottaiseen toimintaan ja tapahtumiin kirjattiin 763 kävijää.

Kaikkien lähiöliikuttajien toimesta järjestettiin keväällä Itäkeskuksen uimahallin perhetapahtuma, lähiöliikunnan markkinointitilaisuus "Kaikkia liikuttava perjantai". Malkasaaren taide-liikuntatapahtuma ja hiihtovälineiden keräystapahtuma. Yhteiseen lähiöliikuntaan kirjattiin keväällä 1130 liikkujaa. Myllypuron, Vanhan Vuosaaren ja kaikkien lähiöiden yhteisiin liikuntaryhmiin kirjattiin kevätkaudella 2390 kävijää.

Myllypuron kesäkauden 1997 viikoittaiseksi toiminnaksi muodostuivat kävelylenkit, aikuisten pesäpallo ja alle 13-vuotiaiden jalkapallo. Toiminnallista yhteistyötä toteutettiin tiiviisti Myllypuron leikkipuiston kanssa, minkä tuloksena syntyi suunnistusta, touhutiimi, retki uimastadionille ja tuomaritoimintaa. Lisäksi lähiöliikuttaja osallistui Helsinki-päivän järjestelyihin. Myllypuron kesän viikottaiseen toimintaan ja erilaisiin tapahtumiin kirjattiin yhteensä 524 kävijää. Vanhan Vuosaaren kesän viikottaisiksi toiminnoiksi muodostui pesäpallo, petanque ja liitokiekko. Tapahtumina järjestettiin Rastilan leirintäalueen aittatansseja,

melontaa, tenniskurssi Kallahdessa ja yölaulajaretki. Vanhan Vuosaaren viikottaiseen toimintaan ja tapahtumiin kirjattiin 344 kävijää. Lisäksi muiden lähiöliikuttajien ja lähiötyöntekijöiden kanssa järjestettiin yhteistapahtumia, kuten rullalätkäkaukalon avajaiset Vesalan kentällä, pyöräretkiä eri kohteisiin, Vartiosaaren taide- ja liikuntatapahtuma, naisten liikuntaviikko ja Rastilan leirintäalueen avajaisjuhla. Näihin yhteisiin tapahtumiin kirjattiin yhteensä 561 liikkujaa. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren yhteisiin liikuntaryhmiin kirjattiin kesäkaudella 922 kävijää.

Myllypuron ja Kontulan lähiöliikuttajat tekivät paljon yhteistyötä syyskaudella 1997. Viikottaisia toimintoja olivat pesäpallo, kevyet kävelylenkit naisille, petanque, ikääntyneiden liikuntahetket Helykodissa, työttömien palloilukerho, aikuisten sählyryhmä, Myllypuron leikkipuiston kanssa yhteistyössä poikakerho ja nassikkapaini sekä "ryhmärämän" viikottainen toiminta. Myllypuron lähiöliikuttajan järjestämiä tapahtumia olivat Myllypuropäivä, sulkapallotapahtuma Itäkeskuksessa ja eläkeläisryhmän vierailu. Myllypuron viikottaiseen toimintaan ja tapahtumiin kirjattiin 1035 kävijää.

Vanhan Vuosaaren syyskauden viikko-ohjelma sisälsi petanqueta, kimppakävelyä, sulkapalloa ja sählyä. Lähes kaikki syksyn tapahtumat järjestettiin yhteistyössä Kontulan ja Myllypuron lähiöliikuttajien kanssa. Vanhan Vuosaaren viikottaiseen syksyn toimintaan kirjattiin 713 kävijää. Yhteistyössä muiden lähiöliikuttajien kanssa syksyllä 1997 järjestettiin viikottain lähiöiden välisiä pesäpallo-otteluita aikuisille. Lisäksi syyskaudella järjestettiin lukuisia yhteisiä tapahtumia kuten pyöräretkiä, UKK-instituutin kävelytestejä, kulttuuritapahtuma "Itäpäivät" kulttuuritalo Stoassa ja pikkujoulu kaikille Myllypuron kuplahallissa. Liikuttajien yhteiseen toimintaan kirjattiin syksyllä 410 liikkujaa. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren yhteisiin liikuntatapahtumiin kirjattiin syyskaudella 1997 yhteensä 2158 kävijää.

Myllypuron vuoden 1998 alkukevään viikoittain tapahtuva toiminta sisälsi kevyttä kävelyä naisille, eläkeläisliikuntaa, työttömille palloilua, aikuisille sählyä ja vatsatanssikurssin. Myllypuron tammi- ja helmikuun viikottaisen toimintaan kirjattiin 385 kävijää. Vanhan Vuosaaren alkukevään 1998 viikko-ohjelmassa oli kimppakävelyä, sulkapalloa, sählyä ja taloyhtiöiden peli-iltoja. Tapahtumiin sisältyi kolmesti järjestetty suksien huoltoillat. Vanhan Vuosaaren tammi- ja helmikuun toimintaan kirjattiin 589 kävijää.

Yhteisiä vuoden 1998 alkukevään toimintoja ovat olleet petanque ja hiihtoloman eri kurssit. Lomaviikolla järjestettiin uintitekniikkakurssi, luistelukouluja, hiihtokoulu, sulkapallokursseja ja talvi-illan iloittelu Kontulassa. Yhteiseen toimintaan kirjattiin 911 kävijää. Lähiöliikunnan vuoden 1998 alkukevät on liikuttanut yhteensä 1885 kävijää. Laskettaessa Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnan osanottajat yhteen seuranta-ajanjaksolta 1.1.1997-28.2.1998, saadaan "liikutustulokseksi" 7355 käyntikertaa.

Yhteenvedonomaaisesti voi todeta, että lähiöliikunnan liikuntamuodot painottuvat ulkolajeihin sisäliikuntatilojen puutteen vuoksi ja hyödyntävät monipuolisesti vuodenaikojen vaihtelua. Suursuosiota ovat saaneet pyöräretket, ympärivuotinen petanque ja kävelylenkkeily. Myös palloilu on valtaamassa sijaa viikottaisessa liikuntatarjonnassa. Varsinkin sähly on suosittua. Liikunta painottuu kunto- ja hyötyliikuntaan. Vakavamielistä kilpailullisuutta ei ilmene. Myllypurossa lähiöliikuttaja on asukkaiden liikuntaan aktivoinnin lisäksi työskennellyt lasten parissa. Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttaja on pyrkinyt saamaan liikuntatoimintaa itsenäiseksi, jotta liikuntaryhmät jatkaisivat toimintaansa myös projektin loputtua. Lisäksi taloyhtiöiden peli-illat ja luontoliikunta ovat luonteenomaisia toimintatapoja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnassa.

IV EVALUOINTI

Tutkimuksen metodisena viitekehystenä käytetään sovellettuna Daniel Stufflebeamin CIPP-evaluaatiomallia, joka koostuu tausta-, panos-, prosessi- ja tuotosevaluaatiosta. Tavoitteena on sen avulla arvioida lähiöliikunnan toimintaa eri näkökulmista.

4.1 Katsaus evaluaatiotutkimuksen historiaan

Toiminnan evaluointia (program evaluation) on pidetty melko nuorena tutkimusilmionä, jonka luultiin alkaneen 1960-luvun loppupuolella, kun Yhdysvalloissa alettiin arvioida valtion rahoittamia sosiaalisten ohjelmien (human service program) tehokkuutta. Toiminnan evaluaatio on kuitenkin saanut alkunsa jo 1800-luvulla, ja sen kehitys voidaan jakaa kuuteen aikakauteen; uudistusten kausi (1800-luku), tehokkuuden ja testauksen kausi (1900-1930), tylerianistinen kausi (1930-1945), tietämättömyyden kausi (1946-1957), laajentumisen kausi (1958-1972) ja ammattimaistumisen kausi (1973- tähän päivään). (Madaus, Scriven & Stufflebeam 1983, 3-4.)

Niin sanotun teollisen vallankumouksen käynnistyessä 1800-luvulla toiminnan evaluointi painottui Yhdysvalloissa ja Englannissa erilaisten sosiaalisten ohjelmien, koulujärjestelmien ja yhteiskunnallisten ongelmien arviointiin. Toiminnan evaluointia käytettiin tällä kaudella arvioitaessa uusien sosiaalisten ohjelmien tehokkuutta ja toimivuutta. 1900-luvun alusta 1930-luvulle myös liike-elämä alkoi hyödyntää evaluaatiotutkimusta. Toimintaohjelmien arvioinneissa alettiin kiinnittää huomiota tehokkaaseen systematisointiin ja standardisointiin. Tällä tehokkuuden ja testauksen kaudella laadittiin useita tarkasti strukturoituja testejä. (Madaus ym. 1983, 3-8.)

Ralph W. Tyler on vaikuttanut suuresti koulutukselliseen evaluointiin ja testaukseen. Vuosien 1930-1945 välinen aikakausi onkin evaluaatiotutkimuksessa nimetty hänen mukaansa. Tällöin evaluaatiotutkimusta käytettiin ennen muuta oppilaiden oppitulosten parantamiseen, ei niinkään organisaatioiden tai opettajien panosten tehokkuuden arviointiin. Evaluaatiotutkimuksen "tietämättömyyden kaudella" 1946-1957 ihmiset halusivat jättää sota ajan puutteen taakseen ja nauttia hyvästä elämästä. Tällöin ei enää tarvittu toimintaohjelmien tehokkuuden arviointia, vaan arviointia käytettiin todistamaan muun muassa sosiaalisten ohjelmien oikeellisuutta. Laajentumisen kaudella 1958-1972 evaluointia alettiin käyttää erilaisten toimintaohjelmien kehittämisen apuna. Uusia teorioita ja tutkimusmenetelmiä kehitettiin. Painopiste evaluoinnissa oli toimintaohjelmien panosten, vaikutusten ja tulosten mittaamisessa. Vuodesta 1973 toiminnan evaluointitutkimus on vakiinnuttanut asemansa tieteellises-

sä maailmassa. Tällöin alkoi ilmestyä tieteellisiä julkaisuja, kuten "Studies in Evaluation" ja "Evaluation and Program Planning". Samaan aikaan toiminnan evaluointitutkimus otettiin mukaan Yhdysvalloissa yliopisto-opetukseen. (Madaus ym. 1983, 8-16.) Euroopassa evaluaatiotutkimus on ollut lähinnä julkisen vallan toimenpiteiden arviointivälineenä. (Pelttari, Ojala & Sänkiäho 1977, 3.)

Terho Vuorelan (1990,7) mukaan toiminnan evaluointia käytettiin aluksi virkamiesten tarkkailuun ja valvontaan, jolloin haluttiin varmistaa heidän kuuliaisuuttaan ja säädösten noudattamista. Arviointia varten laadittiin "hyvän hallintotavan" mittapuita. Tällainen arviointitutkimus poikkesi oleellisesti myöhemmästä suunnitteluun perustuvasta arvioinnista, jossa evaluoitiin aluksi yksittäisten päätösten toteutumista ja myöhemmin koko toiminnan onnistuneisuutta. Evaluaatiotutkimus on kehittynyt eniten 60- ja 70-luvuilla ja historian- sa alkuvaiheessa. Tällöin evaluointimenetelmät olivat paljolti suunnittelun ja kustannuslas- kennon välineitä.

Julkisen hallinnon voimakkaan kasvun vuoksi on alettu yhä enemmän kiinnittää huomiota hallinnollisen toiminnan ja sen aikaansaamien tuotosten ja vaikutusten kuvaamiseen, mit- taamiseen ja arviointiin. Toimintaa on pyritty arvioimaan sen tavoitteiden onnistumisen ja kustannusten kautta. Suoriteajattelun käyttöä on kuitenkin vähentänyt se, ettei läheskään aina ole voitu laatia mitään mielekästä indikaattoria kuvaamaan toiminnan määrää eikä varsinkaan tuloksia. Usein on tyydytty resurssien ja panosten mittaamiseen tuotosten ja vaikutusten sijasta. (Ojala & Pelttari 1980, 5-7). Hallinnon arvioinnin eri muotoja ovat mm. laillisuuden arviointi, hallinnollisen tehokkuuden arviointi, vaikuttavuuden arviointi, hallin- non organisatorisen tehokkuuden arviointi sekä informaatiojärjestelmän arviointi (Ahonen 1985).

4.2 Evaluaatiotutkimuksen määritelmiä

Peter Rossin ja Howard Freemanin (1993) mukaan evaluaatiotutkimus on sosiaalisten tut- kimusmenetelmien systemaattista hyväksikäyttämistä. Sen avulla pystytään arvioimaan sosiaalisten interventio-ohjelmien idea, rakenne, toteutuminen sekä hyödyllisyys. Evaluaa- tiotutkimusta on hyödynnetty osana päätöksentekoa sekä toimintaohjelmien ja hallinnon tutkimuksia. Erilaisia evaluaatiotapoja ovat toiminnan tarkkailu sekä strategiset toimintaoh- jelmien vaikutusten arvioinnit. Evaluaatiotutkimus on tarkoituksenmukaista toimintaa, jolla vaikutetaan toimintasuunnitelmien kehittymiseen muokkaamalla, suunnittelemalla ja toi- meenpanemalla sosiaalisia interventio-ohjelmia sekä parantamalla sosiaalisten ohjelmien hallintoa. Evaluaation tarkoituksena on ratkaista käytännön ongelmia.

Vuorelan (1990, 7) mukaan arviointitutkimuksen terminologia on ollut kirjavaa. Englanninkielellä on käytetty termejä "evaluation research", "program evaluation", "performance evaluation" tai "policy evaluation". Sanojen painotuseroista huolimatta termit vastaavat suurelta osiltaan toisiaan. Evaluaatiotutkimuksen ote on monitieteellinen. Se on saanut vaikutteita taloustieteistä, sosiologiasta, hallintotieteistä, politiikan tutkimuksesta ja kokeellisesta psykologiasta.

Evaluaatiotutkimus on luonteeltaan elektistä. Siinä yhdistellään erilaisten oppisuuntauksien aineksia. Tämä johtuu ilmeisesti siitä, että evaluaatiotutkimuksen kehitystä ovat määränneet arvioinnin institutionaaliset puitteet ja pragmaattiset tavoitteet. Käytäntöön sovelletut mallit ovat synnyttäneet aikojen kuluessa evaluaatiotutkimuksen metodiikan. Arviointitutkimusta on käytetty muun muassa harjoitettuun yhteiskuntapolitiikkaan, lainsäädäntöuudistuksiin, toimintaohjelmiin tai toimenpidekokonaisuuksiin, hallintoyksikön toimintaan sekä yksittäisiin hankkeisiin ja projekteihin. (Vuorela 1990, 8.)

Tavallisimmin evaluaatiolla tarkoitetaan karkeasti jonkun toimenpiteen vaikutusten arvioimista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Harvemmin evaluaatiotutkimuksessa on arvioitu hankkeen asettamia tavoitteita ja päämääriä. (Peltari, Ojala & Sänkiaho 1977, 3-6.) Vuorela (1990, 29-32) jakaa evaluaatiotutkimuksen kolmeen peruslähestymistapaan, jotka ovat panos-tuotos-arviointi, päätöksentekijään kytkeytyvä arviointi sekä tavoite-keino-suhdetta korostava arviointi. Panos-tuotos-arviointi käyttää hyväkseen kustannus-hyöty- ja kustannus-vaikuttavuus analyysijä löytääkseen optimisuhteen panoksille ja tuotoksille. Tavoite-keino suhdetta korostava arviointi selvittää puolestaan ovatko valitut toimenpiteet ja niillä aikaansaadut tuotokset tai tuotosten aikaansaamat vaikutukset tavoitteiden mukaisia. Tavoitteet pyritään saamaan mitattavaan muotoon muodostamalla erilaisia indikaattoreita. Päätöksentekijään kytkeytyvä arviointi tukee päätöksentekoprosessia ja on täten kiinteä osa toiminnan ohjausta. Arviointia käytetään tehtyjen päätösten onnistuneisuuden seurantaan ja korjaustoimenpiteiden tai uuden toiminnan suunnitteluun.

Evaluaatiotutkimukselle on asetettava seuraavia vaatimuksia: objektiivisuus, puolueettomuus, etäisyys kohteesta, täsmällisyys, toistettavuus ja tutkimusongelman ja -kohteen kontrolloitavuus. Tutkimuksessa tarkastellaan pysyviä syy-seuraus -suhteita ja tavoitteena on löytää mitattavia ja yleistettäviä vaikutuksia. (Vuorela 1990, 29-32.) Edellä mainitut "tieteelliset ideaalilähtökohdat" ovat kuitenkin vaikeasti saavutettavissa. Evaluointiin vaikuttavat aina jossain määrin tutkijan subjektiiviset asenteet ja mielipiteet sekä evaluoinnin toimeenpanevan tahon odotukset evaluoinnin tuloksista.

Toiminnan evaluointi käyttää tieteellisiä metodeja mitatakseen ohjelmien toimeenpanoa ja tuloksia päätöksentekoprosessia varten. Evaluaation avulla pyritään saamaan ohjelmien tuotokset tehokkaiksi muokkaamalla ne ohjelman kohderyhmien tarpeita vastaaviksi. (Rut-

man & Mowbray 1983.) Evaluatiivisessa tapaustutkimuksessa tapauksista hankitaan syvälistä tietoa, jonka avulla päätöksentekijät voivat määrittellä käytettyjen menettelytapojen ja toteutetun ohjelman arvon. Kyseessä on monitieteellinen lähestymistapa, joka on osa sosiaalisen muutoksen toteuttamista. (Syrjälä & Numminen 1988)

Tarkoituksena on pyrkiä kehittämään käytäntöä ja soveltamaan tuloksia käytäntöön. Eri evaluaatiotutkijoiden lähtökohdat ja näkemykset arvioinnista poikkeavat huomattavasti toisistaan eikä mitään yhtenäistä evaluaation määrittely- tai toteuttamistapaa ole olemassa. (Syrjälä & Numminen 1988) Evaluaatiotutkimuksen teknisiä toteutustapoja voivat olla muun muassa klassiset koejärjestelmät; hankkeen ennen ja jälkeen suoritettavat mittaukset sekä esikokeelliset ja kvasikokeelliset tutkimukset. Esikokeellisessa tutkimuksessa tutkimus suoritetaan yhdelle ryhmälle hankkeen oletettujen vaikutusten jälkeen, kun puolestaan kvasikokeellisessa tutkimuksessa suoritetaan arviointia ei-ekvivalenttien ryhmien kesken ennen ja jälkeen kyseisen hankkeen. (Peltari, Ojala & Sänkiäho 1977, 9.)

Toiminnan seuranta voidaan jakaa karkeasti neljään päävaiheeseen: toiminnan panostekijöihin, toimintaprosessiin, toiminnan tuotokseen, joka voidaan saavuttaa osatuotosten kautta sekä lopputuotokseen. Viimeksi mainittu muodostuu silloin, kun tuotos joutuu vuorovaikutukseen kulloisenkin ympäristön ja muiden toimintojen tuotosten ja lopputuotosten kanssa. Panokset koostuvat mm. henkilöstöstä, aineista, tarvikkeista ja välineistä. Prosessi on panosten muuttamista tulokseksi. Tuotos on puolestaan lopputuotos, joka saavutetaan jonkun päätöksen aiheuttamana seurauksena. Vaikka lopputuotos pystyttäisiinkin kuvaamaan tyydyttävästi niin ongelmaksi jää pystytäänkö selvittämään, mistä lopputuotos miltäkin osin muodostuu. Onko ohjelman toimeenpano muodostanut saavutetut tulokset vai onko jokin ulkopuolinen tekijä vaikuttanut lopputuotoksen syntymiseen. Seurannan pääasiallisena tehtävänä on luoda päätöksenteon kautta tapahtuvalle ohjaukselle tiedollinen perusta. (Ojala & Peltari 1980, 7-13)

Robert Stake (1983) on jakanut evaluaatiotutkimuksen yhdeksään eri lähestymistapaan. Ne eroavat toisistaan arvioinnin käyttötarkoituksen sekä siinä ilmenevien etujen ja haittojen kesken. Evaluaatiotutkimuksen lähestymistapoja ovat oppilastestit, henkilöstön tehokkuuden arviointi, ongelmien ratkaisuarviointi, toiminnan ja sen arvojen arviointi, hallinnolliset evaluaatiot, rakenteelliset tutkimukset, sosiaalisten toimenpiteiden analyysit, tavoitevapaat evaluoinnit sekä vertaileva evaluaatio. (Stake 1983, 301-305)

Suomessa arviointitutkimusta on tehty ilman evaluaatiokäsitteistöä. Yleensä arviointitutkimuksena on pidetty mitä tahansa kokeilua tai uudistusta, jota seurataan tutkimuksella. Suomalaisista evaluaatiokäsitteistöä kuvataan useasti sanoilla seuranta tai kokeilu. Evaluaatiotutkimuksen erityispiirteitä on sosiaalitieteiden menetelmien käyttö hallinnollisten uudistusten, kokeilujen ja reformien yhteydessä niiden vaikutusten selvittämiseksi. Yleisesti arvi-

oinnilla pyritään selvittämään missä määrin toimenpiteillä on saavutettu niille asetettuja tavoitteita. Liikuntatoimintaan on kohdistettu vähän arvioivaa tutkimusta. Pääasiassa arviointia on tehty varsinaisen evaluaatiokoulukunnan ulkopuolella. Tehdyt liikunta-alan evaluoinnit ovat kohdistuneet laadulliseen, kuntoutukselliseen sekä liikuntapoliittisiin arviointeihin. (Pelttari, Ojala & Sänkiäho 1977, 1.) Uusimmat liikunta-alan evaluaatiotutkimukset ovat tehneet Kimmo Suomi ja Anna-Katriina Salmikangas (Suomi 1997, Salmikangas 1994)

Liikuntakäyttäytymiseen ja harrastuneisuuteen liittyvät seikat ovat vaikeasti operationalisoitavissa ja mitattavissa, minkä seurauksena arvioinnin painopiste on siirtynyt helposti mitattaviin kohteisiin kuten julkiseen rahoitukseen ja muihin resursseihin. (Saukkonen, olin & Vuolle 1985.) Tulevaisuudessa tulee kehittää liikuntajärjestelmien evaluointisysteemejä, joiden avulla voitaisiin nykyistä paremmin arvioida liikunnan edistämiseen suunnattujen varojen tehokkuus. Liian usein mennään suuriin yhteiskunnallisiin uudistuksiin ilman toimenpiteiden evaluointia. Evaluointijärjestelmät eivät ole yksinomaan kontrollijärjestelmiä, vaan niiden tavoitteeksi on asetettava koko kohteena olevan sektorin kaikinpuolinen kehittäminen. Evaluointi ei saa olla myöskään itsetarkoitus, vaan sen tulee olla rationaalisen päätöksenteon apuna. (Pelttari, Ojala & Sänkiäho 1977, 1.)

4.3 Stufflebeamin CIPP-evaluaatiomalli

Daniel Stufflebeam määrittelee evaluaation seuraavasti: evaluointi on prosessi, joka hahmottelee, hankkii ja soveltaa, kuvaa ja arvioi informaatiota jonkin hankkeen päämääriin, rakenteeseen, toimeenpanoon ja tuloksiin päätöksenteon ja seurannan tarpeita varten. (Pelttari, Ojala & Sänkiäho 1977, 19.) Stufflebeam jakaa evaluoinnin siis neljään eri luokkaan, jotka ovat taustaevaluointi (context evaluation), panosevaluaatio (input evaluation), prosessievaluointi (process evaluation) sekä tuotosevaluointi (product evaluation). Nämä yhdessä muodostavat CIPP-evaluaatiomallin. (Stufflebeam 1983, 128-135.)

Taustaevaluoinnissa hahmotellaan ohjelman tai kohderyhmän heikkouksia ja vahvuuksia, jotta voitaisiin luoda suuntaviivoja toiminnan parantamiseen sekä samanaikaisesti arvioidaan jo olemassa olevia tavoitteita. Panosevaluaatiossa tutkitaan toimintaympäristön esteitä sekä potentiaalisia resursseja, joilla toimintaa tuotetaan. Prosessievaluaatiossa tarkastellaan ohjelman aikana toteutettuja toimenpiteitä; minkälaista toimintaa on saatu aikaiseksi ja miten se vastaa asetettuja tavoitteita ja toimintaohjeita. Tärkein prosessievaluaation anti on antaa palautetta toimijoille, miten heidän toimintansa on onnistunut. Tuotosevaluaation avulla pyritään mittamaan ja arvioimaan ohjelman tai projektin aikaansaannoksia. Tuotosevaluointia voi tehdä ohjelman vielä toimiessa tai toiminnan loputtua. Tavoitteena on selvittää, onko ohjelma täyttänyt kohderyhmien tarpeet toiminnallaan. CIPP- evaluaatio-

mallin avulla voidaan määritellä, onko ohjelma jatkamisen arvoinen ja kannattaako samantapaisia ohjelmia toteuttaa tulevaisuudessa. Yhteisenä tavoitteena on hahmottaa ohjelmalle toiminnallisia suuntaviivoja, joita noudattamalla ohjelma palvelee paremmin kohderyhmien tarpeita sekä toimii tehokkaasti. (Stufflebeam 1983, 128-135.)

TAUSTAEVALUAATIO	* hahmotellaan ohjelman/kohderyhmän heikkouksia ja vahvuuksia * luodaan suuntaviivat toiminnan parantamiseen ja arvioidaan olemassaolevia tavoitteita
PANOSEVALUAATIO	* tutkitaan toimintaympäristön esteitä ja potentiaalisia resursseja
PROSESSIEVALUAATIO	* tarkastellaan ohjelman aikana toteutettuja toimenpiteitä, miten toiminta vastaa asetettuja tavoitteita ja toimintaohjeita
TUOTOSEVALUAATIO	* selvitetään onko ohjelma täyttänyt kohderyhmien tarpeet toiminnallaan

KUVIO 2. Stufflebeamin CIPP-evaluaatiomalli (Stufflebeam 1983, 128-135.)

V TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksen tarkoituksena on evaluoida lähiöliikunnan toimintaa Myllypurossa ja Vanhasa Vuosaassa. Helsingin lähiöprojektissa mukana olevaa Pihlajistoa ei oteta tarkastelussa huomioon, koska alueella ei toteuteta lähiöliikuntaa. Kontula on jätetty tutkimusresurssien niukkuuden vuoksi tarkemman tarkastelun ulkopuolelle. Kuitenkin Kontulan lähiöliikuttaja on sisällytetty tutkimuksen haastatteluihin.

Keskeiset tutkimustehtävät ovat:

- 1) arvioida miten lähiöliikunnan tavoitteet ovat toteutuneet siihen osallistuneiden mielestä,
- 2) selvittää minkälaisia asukkaita ja asukasryhmiä lähiöliikunta on tavoittanut,
- 3) kertoa minkälaisena lähiöliikunnan organisaattorit, projektin liikuntaviraston edustajat ja lähiöliikuttajat sekä lähiöprojektin päällikkö, ovat lähiöliikunnan toimivuuden kokeneet sekä
- 4) arvioida yleensä projektityöskentelyn ja erityisesti lähiöliikunnan ongelmia ja onnistumisia.

Stufflebeamin CIPP-evaluaatiomalli toimii sovellettuna lähiöliikunnan toiminnan arvioinnin evaluaatioviitekehyksenä. CIPP-evaluaatiomallia käytetään tässä tutkimuksessa siksi, että se on osoittautunut käyttökelpoiseksi evaluointimalliksi liikunta-alan tutkimuksissa. Suomessa liikunta-alan aikaisemmissa tutkimuksissa ovat CIPP-evaluaatiomallia käyttäneet Kimmo Suomi ja Anna-Katriina Salmikangas (Suomi 1997, Salmikangas 1994). Taustaevaluoinnissa (kuvio 3) selvitetään lähiöliikunnan toimintaympäristöt Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöissä. Samalla hahmotellaan lähiöliikunnan yleiset tavoitteet ja verrataan niitä toimintaympäristöön. Panosevaluaatiossa selvitetään lähiöliikunnan henkilö- ja talousresurssit. Prosessievaluaatiossa kuvataan lähiöliikunnan organisaatorakennetta sekä jo toteutettua toimintaa ajanjaksolta 1.1.1997-28.2.1998. Lisäksi kartoitetaan lähiöliikunnan organisaattoreiden; liikuntaviraston edustajien, lähiöprojektin projektipäällikön ja lähiöliikuttajien mielipiteitä siitä, miten lähiöliikuntaprojekti on toiminut ja miten sitä jatkossa voitaisiin kehittää. Tuotosevaluointi puolestaan painottuu arvioimaan, miten lähiöliikunnalle asetetut tavoitteet ovat toteutuneet ja minkälaisia kohderyhmiä lähiöliikunta on tavoittanut.

TAUSTAEVALUOINTI	lähiöliikunnan toimintaympäristö, yleiset lähiöliikunnan tavoitteet
PANOSEVALUOINTI	lähiöliikunnan henkilö- ja talousresurssit
PROSESSIEVALUOINTI	lähiöliikunnan toiminnan kuvaus ajanjaksolta 1.1.1997 - 28.2.1998 ja organisaatorakenteen kuvaus sekä lähiöliikunnan toiminnan arviointi lähiöliikunnan organisaattoreiden näkökulmasta
TUOTOSEVALUOINTI	lähiöliikunnan tavoitteiden toteutuminen ja lähiöliikunnan avulla tavoitettujen kohderyhmien kuvaus

KUVIO 3. Stufflebeamin evaluaatioviitekehys sovellettuna lähiöliikunnan toiminnan arvioimiseen. (Kts. Stufflebeam 1983, 128-135.)

VI MENETELMÄT

Tutkimuksen aineiston keruu suoritettiin kysely- ja haastattelulomakkeilla sekä erilaisten tilastojen, lähiöliikuntaesitteiden, kustannusseurantojen ja lähiöliikuttajien laatimien toimintakertomusten avulla. Saatuja kyselylomakkeen tuloksia analysoitiin tilastollisin menetelmin SPSS for Windows release 7.7 avulla. Haastattelut purettiin laadullisin tutkimusmenetelmin.

6.1 Kysely- ja haastattelututkimus

Lähiöliikunnan evaluoinnissa käytettiin sekä kysely- että haastattelututkimusta. Valinta on perusteltu, koska tutkimukseen haluttiin saada mahdollisimman monipuolinen materiaali. Kyselyillä saatiin sekä määrällistä että laadullista tietoa lähiöliikkujiin ja heidän mielipiteistään. Lähiöliikunnan organisaattoreiden näkökulma selvitettiin tutkijan tekemillä haastatteluilla.

Lähiöliikunnan toiminnan tuotosevaluaatiossa käytettiin kyselylomaketta. Valmiiksi strukturoitu kyselylomake oli perusteltu, koska lähiöliikunnalle asetetut tavoitteet oli valmiiksi operationalisoitu mitattavaan muotoon. Lisäksi valmiiksi strukturoitu kysely nopeutti ja helpotti vastaustilannetta, mikä puolestaan saattoi lisätä tutkimukseen osallistumishalukkuutta. Tuloksia analysoitaessa oli tiedossa, että valmiiksi asetetut vastausvaihtoehdot voivat jossain määrin johdatella vastaajia. Jotta vastaajat eivät olisi olleet sidottuja pelkästään tutkijan valmiiksi laatimiin vastausvaihtoehtoihin, oli niihin useasti lisätty "muuta, mitä"-kohta. Yleisesti tunnettua kuitenkin on, että liikuntakäyttäjyteen ja -harrastuneisuuteen liittyvät tekijät ovat vaikeasti operationalisoitavissa ja mitattavissa (Saukkonen, Olin & Vuolle 1985).

Kysely- ja haastattelumenetelmillä on hyvin vakiintunut asema yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa (Alkula, Pönttinen & Ylöstalo 1994, 118). Valmiiksi strukturoidun kyselylomakkeen etuina pidetään sen tehokkuutta ja taloudellisuutta tietojen hankkijana. Sen analysointiin voidaan lisäksi käyttää pitkälle kehittyneitä kvantitatiivisia menetelmiä, joilla toteutuksen aikataulu ja kustannukset on helppo arvioida. Etukäteen strukturoidun kyselylomakkeen huonoina puolina on pidetty perinteisiin analyysimenetelmiin pitäytymistä, valmiita vastausvaihtoehtoja, kerätyn tiedon pinnallisuutta, valmiiden vastauksien tuottamia satunnaisvirheitä sekä asennekysymyksien vaikeaa tulkittavuutta. (Alkula, Pönttinen & Ylöstalo 1994, 118-121.)

Lähiöliikunnan toiminnan prosessievaluaatio ja osaltaan panosevaluaatio perustuvat lähiöliikunnan organisaattoreiden haastatteluihin. Haastateltaviksi valittiin liikuntaviraston edustajia, lähiöprojektin projektipäällikkö sekä lähiöliikuttajat. Heiltä pyrittiin haastattelulomakkeen avulla saamaan selville mielipiteitä lähiöliikunnan toimivuudesta, sen eduista ja haitoista sekä toiminnan kehittämismahdollisuuksista. Valittua menetelmää puolustaa haastateltavien pieni määrä sekä se, että haastatteleamalla lähiöliikunnassa mukana olevia keskeisiä informanteja saatiin syvällisempää ja laajempaa tietoa toiminnan toteutuksesta.

Haastattelututkimuksen etuina pidetään sen nopeutta, kontrolloitua tilannetta sekä mahdollisuutta monimutkaisiin, täydentäviin ja ehdollisiin kysymyksiin. Menetelmän haittoina on puolestaan pidetty haastattelun kalliutta, haastattelijasta johtuvia virheitä, arkaluontoisten kysymysten esittämisen hankaluutta sekä vaikeutta päästä haastattelemaan haluttuja henkilöitä. (Alkula, Pönttinen & Ylöstalo 1994, 138.) Haastattelutilanne voi lisäksi luoda rooli-dotusten mukaista käyttäytymistä, joka osaltaan vääristää vastauksia. (Eskola 1975, 159.)

6.2 Tutkielman toteutus

6.2.1 Aineiston keruu

Taustaevaluaatiossa kuvaillaan lähiöliikunnan toimintaympäristöjä Myllypurossa ja Vanhassa Vuosaassa Helsingin tietokeskuksen ja Tilastokeskuksen laatimien tilastojen avulla. Erilaisista tilastoista muodostettua kuvaa lähiöiden väestö- ja sosiaalirakenteesta verrataan lähiöliikunnalle asetettuihin tavoitteisiin. Onko toiminta ollut tarpeellista alueilla ja ovatko lähiöliikunnan tavoitteet vastanneet tarvetta? Taustaevaluaation tilasto-osa on esitetty tutkimusraportin kolmannessa luvussa.

Panosevaluaatio muodostuu Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnan henkilö- ja talousresurssien selvittämisestä. Aineisto kerättiin lähiöprojektipäällikön laatimasta lähiöliikuntabudjetista ja liikuntaviraston keräämistä lähiöliikunnan kustannusmenoista. Panosevaluaatio perustuu lisäksi lähiöliikunnan organisaattoreiden haastatteluihin.

Prosessievaluaatiossa lähiöliikunnan toiminnan arviointi perustuu lähiöprojektin organisaatiossa mukanaolevien liikuntaviraston edustajan, lähiöprojektin päällikön, Helsingin kaupungin liikuntajohtajan ja lähiöliikuttajien haastatteluihin. Henkilökohtaiset haastattelut tehtiin 14.1.1998-27.1.1998 välisenä aikana. Strukturoimattomilla avokysymyksillä kartoitettiin tärkeimpien lähiöliikunnan organisaattoreiden mielipiteitä muun muassa lähiöliikunnan toimivuudesta, yhteistyön sujumisesta, toiminnan hyvistä ja huonoista puolista sekä projektityön sopivuudesta liikunta-alalle. Haastateltavat edustivat sekä kenttätyöntekijöitä

eli itse toimintaa käytännössä toteuttavia tahoja että projektin päättäjätasoa eli liikuntaviraston ja lähiöprojektiorganisaation johtoasemassa olevia työntekijöitä. Haastateltavien pieni määrä ei heikentänyt haastattelujen antia, sillä haastateltaviksi valittiin keskeisimmät toiminnassa mukana olleet tahot. Kaikki henkilökohtaiset haastattelut nauhoitettiin, jotta vastaukset saatiin purettua kirjalliseen muotoon tulosten analyysia varten.

Haastattelulomakemuuttujilla (Liitteet 5 ja 6) 1-5 selvitettiin haastateltavan sukupuoli, koulutus, nykyinen virka, kuinka monta vuotta on työskennellyt liikunta-alan ammattilaisena ja montako vuotta on työskennellyt nykyisessä virassaan. Se minkälaisiksi haastateltavan työtehtävät ovat muodostuneet selvitettiin muuttujilla 6-11. Lähiöliikunnan organisaation toimivuutta tiedusteltiin muuttujalla 12a. Muuttujilla 12b-12c, 13 ja 14a-14b selvitettiin projektin yhteistyön luonnetta ja toimivuutta. Lähiöliikunnan toimintaa arvioitiin puolestaan muuttujilla 15, 16, 16a-16e ja 22. Tavoitteena oli tässä kysymysosiossa selvittää lähiöliikunnassa mukana olevien työntekijöiden ammatillinen pätevyys tehtävien hoitoon ja lähiöliikunnan onnistuneisuus. Haastateltavilta kysyttiin: oliko toiminta tavoittanut tarpeeksi asukkaita, oliko resursseja ollut tarpeeksi, oliko asetettuja tavoitteita saavutettu, täydensikö lähiöliikunta muita lähiöprojektin osa-alueita sekä mitä hyvää, huonoa, poistettavaa ja kehitettävää haastateltavat löysivät lähiöliikunnasta. Yleistä projektityön luonnetta ja sopivuutta liikuntasektorille selvitettiin muuttujilla 17-21.

Tutkielman prosessievaluatioon kuului lisäksi lähiöliikunnan toiminnan kuvaus ajanjaksoilta 1.1.1997-28.2.1998 ja lähiöliikunnan organisaatorakenteen määrittely. Toiminnan kuvaus perustui lähiöliikuttajien laatimiin kausittaisiin toimintakertomuksiin, joiden keskeinen sisältö on esitetty tutkimusraportin kolmannen luvun viimeisessä kappaleessa.

Tuotosevaluatiossa lähiöliikunnan tavoitteiden toteutumista arvioitiin neljän kysymyksen avulla. Ne olivat, kuinka lähiöliikunta; 1) vaikuttaa asukkaiden mahdollisuuksiin tutustua asuinalueensa liikuntaympäristöön, 2) lisää sosiaalisia kontakteja ja yhteistyötä asukkaiden kesken, 3) aktivoi passiivisia asukkaita liikkumaan ja kannustaa heitä omatoimisuuteen ja 4) parantaa elämänhallintaa liikunnan avulla? Valmiiksi strukturoidun kyselylomakkeen avulla Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikuntaan osallistuneilta selvitettiin heidän mielipiteitään lähiöliikunnan tavoitteiden toteutumisesta. Kyselylomake esiteltiin lähiöliikunnan pikkujoulussa 15.12.1997. Sen jälkeen kyselylomakkeita jaettiin Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren liikuntaryhmissä 15.1.-15.2.1998 välisenä aikana. Osanottajilla oli mahdollisuus täyttää lomake heti paikan päällä lähiöliikuttajan avustuksella tai ottaa se mukaan kotiin ja palauttaa kyselylomake seuraavalla kerralla.

Tuotosevaluatation toisena tavoitteena oli selvittää, minkälaisia asukkaita lähiöliikunta on toiminnallaan tavoittanut. Lähiöliikuttajien täyttämien kyselylomakkeiden avulla verrattiin liikkujien taustatietoja lähiöiden yleisiin väestö- ja sosiaalirakenteisiin. Vertailu pystyttiin

tekemään ikärakenteen, sukupuolijakauman, tulotason ja koulutusasteen osalta. Näin saatiin kuva siitä, minkälaisia asukkaita lähiöliikunta oli tavoittanut. Oliko toimintaan osallistunut kaikenlaisia lähiöasukkaita vai edustivatko liikkujat ainoastaan jotain tiettyä ryhmää?

Liikkujille jaetussa kyselylomakkeessa (Liite 5) taustatietoja kartoittivat muuttajat 1-8, 13,15,18-19,22 ja 25. Näiden muuttajien avulla tiedusteltiin liikkujien ikää, sukupuolta, siviilisäätystä, koulutustasoa, työtilannetta, keskimääräisiä bruttovuosituloja, asuinpaikkaa katuosoitteineen ja montako vuotta hän oli nykyisellä asuinalueella asunut. Lisäksi selvitettiin määrällistä ja laadullista liikuntaharrastuneisuutta sekä lähiöliikuntaan osallistumisyyttä ja käyntiuseutta. Taustatietoihin sisältyivät vielä muuttajat, jotka määrittivät lähiöliikuntaan osallistumisen kannusteita ja esteitä.

Lähiöliikkujien tietämystä lähiöprojektista ja lähiöliikunnasta tiedusteltiin muuttujilla 9-11 ja 12a-12b. Toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista selvitettiin jäljellejääneillä muuttujilla. Asuinalueiden liikuntamahdollisuuksiin tutustumista mittasivat muuttajat 16, 21, 23-24. Lähiöliikunnan mahdollisuuksia lisätä sosiaalisia kontakteja ja yhteistyötä asukkaiden kesken mittasivat muuttajat 12d-12e, 12g, 17 ja 20. Muuttajat 12c ja 14 selvittivät puolestaan, oliko toiminta pystynyt aktivoimaan liikunnallisesti passiivisia ja kannustaneita omatoimisuuteen. Lähiöliikunnan toimivuutta elämänhallinnan parantajana mitattiin muuttujilla 12f ja 26.

Lähiöliikkujien kyselyt	Myllypuro n=45	Vanha Vuosaari, n=45	YHTEENSÄ n=90
Lähiöliikunnan organisaattoreiden haastattelut	Lähiöliikuttajat n=3	Johtoryhmä n=3	YHTEENSÄ n=6

KUVIO 4. Kyselyyn ja haastatteluihin vastanneet

6.2.2 Analysointi

Lähiöliikkujilta saadut kyselylomakkeet analysoitiin kvantitatiivisesti SPSS-tilastomenetelmä-ohjelman avulla. Toiminnan organisaattoreiden haastattelut puolestaan purettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä haastateltavien pienen määrän vuoksi. Laadullisin menetelmin saatiin lisäksi hyödyllistä ja havainnollista materiaalia kuvaamaan lähiöliikunnan toimintaprosessin luonnetta. Laadullisella analysointiotteella pyrittiin selvittämään yksittäistä ilmiötä tai tapahtumaketjua (Alasuutari 1993, 22). Eri asemassa olevien

työntekijöiden mielipiteiden ja käsitysten avulla pyrittiin valottamaan lähiöliikunnan toimintaprosessin luonnetta.

Laadullisessa analyysissä käytettiin faktanäkökulmaa. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta etsitään ainoastaan tosiasiatietoja haluttuihin kysymyksiin. Haastateltujen kieltä ja puhetta tarkastellaan todellisuuden kuvaamisen välineenä, pelkkänä linssinä. (Alasuutari 1993, 72). Aineistoa tarkasteltiin haastateltavien virkataustoihin peilaten sekä siltä kannalta, miten he yksilöinä kokivat lähiöliikunnan toimintaprosessin. Käytettäessä faktanäkökulmaa aineiston analyysissä, on suuri huomio kiinnitettävä lähdekritiikkiin. (Alasuutari 1993, 77-79). Haastateltaviksi valittiin ne henkilöt, jotka olivat lähiöliikunnan toimintaprosessin keskeisiä tiedonantajia.

Haastattelut litteroitiin kirjalliseen muotoon. Haastatteluista litteroitiin auki ainoastaan puhujan kokonaiset sanat ja lauseet. Taukoja, puhujan täytesanoja, keskeytyneitä sanoja tai vaillinaisia tavuja ei kirjoitettu haastatteluista muistiin. Tämä sen vuoksi, että haastattelujen tarkoituksena oli keskittyä puhujan lausumiin niin sanottuihin faktatietoihin. Puhujan ilmeet, eleet tai puhetapa eivät olleet tämän tutkimuksen kannalta merkittäviä. Jokainen purettu haastatteluaineisto talletettiin omaksi tiedostokseen. Tämän jälkeen haastateltavat jaettiin kahteen ryhmään; kenttä- ja johtotason työntekijöihin. Sen jälkeen jokaisesta yksittäisestä haastattelusta kerättiin kysymyksittäin ryhmäkohtainen pelkistetty vastaus. Yhdistettyjen ryhmävastauksien avulla oli helpompi analysoida vastauksien samanlaisuuksia ja eroja.

6.2.3 Aineiston kuvaus

Tutkielman aineisto kuvataan evaluaatioviitekehyksen mukaisesti. Taustaevaluaatiossa selvitetään kohtaavatko lähiöliikunnan tavoitteet Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren asuinalueiden tarpeet. Panosevaluaatiossa selvitetään Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnalle annettuja henkilö- ja talosuresurseja. Prosessievaluaatio sekä osaltaan panosevaluaatio perustuvat haastatteluista saatuihin tietoihin. Laadullisen haastatteluaineiston tulokset pyritään pelkistämään keskeisten kysymysten ympärille. Tavoitteena on kertoa haastateltavien ammattitaustat ja heidän työtehtävänsä. Lisäksi selvitetään heidän näkemyksiään lähiöliikunnan organisaation toimivuudesta ja itse toimintaprosessin onnistuneisuudesta. Haastattelujen avulla selvitetään myös minkälaista on ollut projektin aikainen yhteistyö eri tahojen kanssa ja miten projektityön luonne sopii liikunta-alalle. Haastatteluaineiston kuvaus perustuu vastausten faktatietojen etsimiseen ja joissakin tapauksissa vastauksien suoriin lainauksiin.

Tuotosevaluaatioon saadaan kuvattava aineisto lähiöliikkujien täyttämistä kyselylomakkeista. Kvantitatiivisella tutkimusotteella analysoitujen kyselylomakkeiden tuloksia kuva-

taan frekvenssi- ja prosenttitaulukoilla, ristiintaulukoilla, ja erilaisilla kuvaajilla. Saadut tulokset jäsenellään seuraavasti: liikkujien taustatietoihin, tietämykseen lähiöprojektista ja lähiöliikunnasta ja miten lähiöliikunnan toiminnalle asetetut neljä tavoitetta ovat toteutuneet.

6.2.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen taustaevaluaatio perustuu Helsingin Tietokeskuksen ja Tilastokeskuksen alueellisiin väestö- ja sosiaalirakennetilastoihin, joita pidetään luotettavina. Samoin panosevaluaation kustannustiedot ovat luotettavia perustuen Helsingin kaupungin eri virastojen tiliöinteihin. Prosessi- ja tuotosevaluaatiot puolestaan pohjautuvat hieman kyseenalaisemmampiin tietolähteisiin, koska tietoaineisto on koottu ihmisten henkilökohtaisista mielipiteistä. Yleisestihän on tiedossa kuinka vaikeata on luotettavasti mitata ihmisten mielipiteitä jostakin asiasta. Lähiöliikunnan organisaattorit lienevät kuitenkin luotettavimpia tahoja selvittämään lähiöliikunnan toimintaa ja sen toteutumista.

Tuotosevaluaation tuloksia ei tule kuitenkaan yleistää koko lähiöliikuntaa koskevaksi. Tutkimus evaluoi ainoastaan Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttajien mielipiteitä ajanjaksolla 15.1.-15.2.1998. Tällöin vain kevään liikkujien mielipiteet muodostavat evaluoinnin tuotososuuden. Jotta saataisiin koko lähiöliikuntaa kattava tuotosevaluointi, tulisi liikkujien mielipiteitä toiminnasta kerätä kaikista lähiöliikunta-alueista kaikkina vuodenaikoina. Lähiöliikunnan toiminta perustuu vuodenaikojen hyväksikäyttöön, jolloin liikuntaryhmät ja niissä liikkujat voivat eri vuoden aikoina olla kovinkin erilaiset.

VII TULOKSET

7.1 Taustaevaluaatio: Lähiöliikunnan toimintaympäristö ja tavoitteet

Yleinen käsitys on, että Helsingissä asuinalueiden väliset erot ovat kohtalaisen pieniä ja segregatio on useimmiten varsin lievää verrattuna muihin suurkaupunkeihin (Laakso, S. 1993, 3). Lankisen vuonna 1994 tekemässä lähiötutkimuksessa ei löytynyt asuinluetta, jota olisi leimannut absoluuttinen sosiaalisen rakenteen "heikkeneminen" tai slummiutuminen. Suhteellista heikkenemistä oli kuitenkin havaittavissa, mikä tarkoittaa sitä, että väestön sosiaalinen rakenne tietyllä alueella on kohonnut hitaammin kuin koko alueen vastaava rakenne. Tarkasteltaessa Helsingin lähiöiden aseman muutosta 1960-luvulta lähtien, ovat lähiöt jaettavissa statuskehitykseltään nouseviin, taantuviin ja laskeviin lähiöihin. (Lankinen 1994, 7.)

Myllypuro ja Vanha Vuosaari kuuluvat niin sanottuihin laskeviin lähiöihin. Myllypuro on alue, jossa suhteellisen statuksen lasku on ollut nopeata, mutta ylöspäin suuntautunut käänne on nähtävissä vuoden 1985 jälkeen. Vuosaari on puolestaan liittynyt statukseltaan jyrkemmin alenevien kerrostalolähiöiden joukkoon vasta 1980-luvulla. Vuosaari sijoittuu Myllypuron tapaan Helsingin väestörakenteellisen keskiarvon alapuolelle. (Lankinen 1994, 26.)

Tutkimuslähiöiden ikärakenteessa on nähtävissä differentiaatiota. Lähiöiden ikärakenteen erilaistuminen johtuu siitä, että nuoriin lapsiperheisiin painottunut väestörakenne on keskiikäistynyt sekä vanhentunut. Koulutuksellinen segregoituminen ilmenee tutkimuslähiöissä siten, että enintään peruskouluasteen ja alemman keskiasteen suorittaneita on enemmän ja vastaavasti ylemmän keskiasteen sekä korkea-asteen suorittaneita asukkaita on vähemmän verrattuna koko Helsingin tilanteeseen. Tutkimuslähiöissä on myös koko kaupunkia alhaisempi tulotaso sekä korkeampi työttömyysprosentti. Etenkin alle 29-vuotiaiden nuorten työttömyysaste on korkea. Tutkimuslähiöiden yksi luonteenpiirre on suuri ulkomaalaisten osuus. Liikuntaan osallistumisessa on myös eroja koko kaupunkiin verrattaessa. Säännöllisesti viikoittain liikkuvien osuus projektinäkökulman peruspiireissä on pienempi kuin koko kaupungissa. Vastaavasti ei lainkaan liikuntaan osallistuminen Myllypuron peruspiiriä lukuunottamatta on korkeampi kuin koko Helsingissä. Vuoden 1996 kunnallisvaalien äänestysaktiivisuudessa ei ole suuria eroja koko kaupungin ja tutkimuslähiöiden välillä. Puoluekannatuksessa kuitenkin ilmenee eroja koko kaupunkiin verrattaessa. Tutkimuslähiöissä Sdp:n kannatus on suurempaa ja Kokoomuksen kannatus puolestaan vähäisempää. Vanha Vuosaari kuitenkin suurelta osin noudattaa Helsingin puoluekannatusjakaamaa.

Lähiöliikunnalle asetetut tavoitteet kohtaavat asuinalueiden väestö- ja sosiaalirakenteista syntyviä tarpeita. Asuinalueiden lisääntyvä vanhusten määrä lisää tarvetta aikaansaada asuinalueille sijoittuvaa toimintaa. Lähiöliikunta pyrkii toiminnallaan vastaamaan kysyntään. Erilaisilla liikuntaryhmillä pyritään saamaan lähiöiden vanhuksia ja eläkeläisiä mukaan yhteiseen toimintaan. Näin ehkäistään mahdollisesti asukkaiden yksinäisyyttä ja tuodaan heidän päiviinsä uusia mielenkiintoisia aktiviteetteja.

Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren alueilla ilmenevä alhainen koulutustaso voi olla syynä siihen, ettei alueiden asukkaat harrasta liikuntaa aktiivisesti. Suomessa tehdyissä liikuntakäyttäytymistutkimuksissa (Herva, H. (1991) ja Vuolle, P., Telama, R. & Laakso, L.(1986) on käynyt ilmi, että alhainen koulutustaso korreloi alhaiseen liikuntaharrastukseen. Pääkaupungin elinolotutkimuksesta ilmeni, että tutkimuslähiöiden säännöllisesti liikuntaan osallistuvien määrä oli pienempi kuin koko Helsingissä. Lisäksi Vanhan Vuosaaren ei lainkaan liikuntaan osallistuvien määrä oli suurempi kuin koko kaupungin. Lähiöliikunta pyrkii tavoitteidensa mukaisesti saamaan lähiöasukkaita tutustumaan asuinalueidensa liikuntamahdollisuuksiin ja aktivoimaan passiivisia asukkaita liikkumaan. Tärkeänä tavoitteena on lisäksi kannustaa asukkaiden omatoimista liikuntaharrastusta. Lähiöliikunnan ollessa projektiluonteinen, ei toiminnan jatkuvuudesta ole takeita. Tämän vuoksi liikuttajat pyrkivät saamaan asukkaat mahdollisimman itsenäisiksi liikunnan harrastajiksi. Perustetuille liikuntaryhmille tulee luoda mahdollisuudet jatkaa toimintaansa lähiöliikuntaprojektin jälkeenkin.

Työttömyyden ollessa projektilähiöissä korkea voi lähiöliikunta luoda työttömille uuden sosiaalisen kiinnkohdan. Liikuntaryhmistä etsitään menetettyjen työkavereiden tilalle uusia ystäviä. Lisäksi ryhmät voivat muodostua työttömille tärkeiksi sosiaalisiksi tukiverkoiksi. Liikunnan avulla voidaan myös ylläpitää työttömien työkykyä. Henkistä ja fyysistä hyvinvointia lisäämällä luodaan asukkaille paremmat resurssit oman elämänhallintansa ylläpitämiseen. Liikuntahetket voivat myös jäsentää ja täyttää työttömien tyhjiä päiviä. Liikuntaharrastus voi parhaimmillaan tuoda uutta sisältöä työttömien elämään.

Asukkaiden yhteistyön lisäämisen rinnalle lähiöliikunta pyrkii lisäämään ulkomaalaisten asukkaiden integrointia suomalaiseen kulttuuriin sekä muihin asukkaisiin. Myllypurossa ulkomaalaisten osuus on korkea. Liikunta on keino saada eri kansalaisuudet toimimaan yhdessä. Välttämättä kieliongelmiä ei synny, sillä pelien säännöt ovat hyvin kansainvälisiä. Pelien tiimellyksessä tutustutaan helposti toisiin ja opitaan ehkä ymmärtämään paremmin vierasta kulttuuria ja käyttäytymistä.

Lähiöliikunnan ensimmäinen tavoite tutustua asuinalueiden liikuntamahdollisuuksiin parantaa lähiöiden tuntemusta ja mahdollistaa löytämään uusia alueellisia vapaa-ajanviettopaikoja. Lisäämällä asuinalueiden tuntemusta luodaan myös paikallista identiteettiä. Asukkaiden tutustuessa lähemmin asuinalueihinsa he ehkä oppivat arvostamaan lähiöitensä

uudella tavalla. Paikallista identiteettiä pyritään myös vahvistamaan lisäämällä sosiaalisia kontakteja ja yhteistyötä asukkaiden kesken. Tämä on lähiöliikunnan toinen tavoite. Toiminnan kolmannen tavoitteen avulla pyritään edistämään terveitä elämäntapoja asukkaiden keskuudessa. Aktivoimalla passiivisia asukkaita liikkumaan ja kannustamalla heitä omatoimiseen liikuntaan lisätään asukkaiden hyvinvointia ja pyritään aikaansaamaan projektin jälkeenkin jatkuvaa liikuntaharrastusta. Lähiöliikunnan neljännen tavoitteen avulla pyritään parantamaan liikunnan avulla asukkaiden elämänhallintaa. Itse elämänhallintaa liikunta ei voi parantaa, mutta se voi luoda paremmat resurssit elämänhallinnan ylläpitämiselle. Henkinen ja fyysinen hyvinvointi sekä liikuntaryhmistä syntyvä sosiaalisuus antavat asukkaille aikaisempaa enemmän voimavaroja ylläpitää haluttua elämänlaatua.

7.2 Panosevaluaatio: henkilö- ja talousresurssit

Helsingin lähiöprojektin lähiöliikuttajat on palkattu toimiinsa työllistämisvaroin. Kuukausipalkat on suhteutettu liikuttajien koulutukseen, joten liikuttajien palkoissa ilmenee joitakin eroja. Erot ovat kuitenkin suhteellisen pieniä. Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttajan vuoden 1997 palkkakustannukset (liite 8) sotu- ja eläkemaksuineen on ollut noin 138 300 markkaa. Myllypuron liikuttajan puolestaan vähemmän eli noin 94 700 markkaa. Palkkakustannuksia tarkasteltaessa on otettava huomioon, että lähiöliikuttajat ovat työskennelleet virassaan osaaikaisesti. Viikossa työtuntimäärä on ollut 30,50 tuntia.

Helsingin lähiöprojektin rahoitus lähiöliikunnalle on ollut pienimuotoista. Lähiöprojektin raha-avustukset ovat sisältäneet etupäässä (liite 8) liikuntavälinehankintoja, liikuntatilojen vuokria, esiintymis- ja opetuspalkkioita, tiedotuksesta johtuvia kuluja ja muita käytännön toiminnasta johtuvia kuluja. Myllypuro on saanut vuoden 1997 aikana lähiöprojektilta raha-avustusta noin 12 900 markkaa ja Vanha Vuosaari noin 26 600 markkaa. Lähiöprojektin tukia tarkasteltaessa on huomioitava, että suurin osa Myllypuron rahoitusavustuksesta kanavoidaan EU-Urban tuen kautta.

Helsingin kaupungin liikuntaviraston rahallinen tuki Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnalle on suurempaa kuin lähiöprojektin tuki (liite 8). Rahalliset avustukset muodostuvat hallintokuluista, erilaisista toimintakuluista ja liikuntatilojen vuokrista. Myllypuro on saanut rahallista tukea liikuntavirastolta noin 75 700 markkaa ja Vanha Vuosaari noin 32 500 markkaa. Myös liikuntaviraston Myllypuron rahoitus kanavoituu suurelta osin EU-Urban tuen kautta. Lähiöliikunnalle pitäisi muodostua myös kulujen lisäksi lähiöliikuntapassin myyntituottoja. Passien myynti on kuitenkin kangerrellut. Tuottoja on osaltaan tiliöity normaaliin liikunnanohjaukseen, jolloin tarkkaa tuottoa ei tiedetä. Lisäksi liikuntapassin myynti ei ole odotusten mukaisesti onnistunut.

Helsingin lähiöprojektin ja Helsingin liikuntaviraston rahoituksen lisäksi Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunta on saanut rahallista tukea toiminnalleen Helsingin kaupungin Terve ja Turvallinen- neuvottelukunnan kautta (liite 8). Rahallinen avustus on ollut vuonna 1997 noin 16 600 markkaa sekä Myllypurolle että Vanhalle Vuosaarelle. Laskettaessa koko vuoden 1997 kaikki rahalliset panostukset Myllypuron lähiöliikunnalle saadaan yhteissummaksi noin 200 100 markkaa. Vanhan Vuosaaren rahallinen panostus samaiselta vuodelta oli runsaat 214 200 markkaa.

Kysyttäessä lähiöliikunnan organisaattoreilta mielipiteitä toiminnan rahoituksesta olivat lähiöliikuttajat tyytyväisiä saamiinsa toimintaresursseihin. Liikuntavälineitä ja tiloja oli saatu tarvittaessa. Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttaja oli ainoa, joka toivoi apulaista tehtäviensä hoitoon. Johtotason mielestä lähiöliikuttajien määrä alueilla on kokeilevassa projektissa ollut riittävä. Jos jatkoa ajatellaan, on liikuttajien määrää harkittava uudelleen. Projektipäällikön mielestä lähiöliikunnalle on annettu hyvin resursseja. Projektin tavoitteena ei olekaan toteuttaa kalliita suurhankkeita, vaan alueellista liikuntatoimintaa pienillä panoksilla. Tämä sen vuoksi, että pystyttäisiin turvaamaan projektissa toteutetun toimintamallin jääminen osaksi hallintokunnan normaalia toimintaa. Aluejohtajan mielestä lähiöliikunnan toteutus on tullut yllättävän halvaksi. Rahallista tukea on saatu eri tahoilta, mutta suurin osa lähiöliikunnan kustannuksista on kuitenkin jouduttu kattamaan liikuntaviraston normaalista toimintabudjetista. Suurimpana resurssiongelmiana projektipäällikkö ja aluejohtaja kokivat sisäliikuntatilojen puutteen ja siitä johtuvan vapaiden salivuorojen vähäisyyden.

7.3 Prosessievaluaatio: Lähiöliikunnan toiminnan arviointi

Haastattelemalla lähiöliikunnan organisaatiossa mukana olevia henkilöitä, saatiin kokonaisvaltainen kuva siitä, miten lähiöliikunnan järjestäjät kokivat vuoden kestäneen toimintaprosessin. Haastateltavat edustivat sekä toiminnan kenttätasoa että lähiöliikunnan organisaation johtoa.

7.3.1 Haastateltavien taustatiedot

Lähiöliikunnan organisaattoreina haastateltiin Kontulan, Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttajia, Helsingin lähiöprojektin projektipäällikköä, liikuntaviraston itäisen alueyksikön aluejohtajaa ja Helsingin liikuntajohtajaa. Tarkemmat haastateltavien taustatiedot löytyvät liitteestä 9.

7.3.2 Lähiöliikunnan työtehtävät

Lähiöliikuttajat kokivat toimenkuvansa muodostuvan pitkälti toiminnalle asetettujen tavoitteiden suuntaisesti. He järjestivät omalla alueellaan liikuntatoimintaa lähiöprojektin sosiaalisia tavoitteita toteuttaen. Liikuttajien tehtäväkenttä on laaja. Heidän toimenkuvaansa kuuluvat kaikki mahdolliset tehtävät liikuntatoiminnan järjestämisen alusta toteutuksen loppuun asti. He organisoivat, tiedottavat ja ohjaavat toimintaa. Lisäksi he hakevat toiminnalleen yhteistyökumppaneita sekä sopivia liikuntatiloja ja -vuoroja käyttöönsä. Työaikaa kuluu myös toimintasuunnitelmien ja -kertomusten kirjoittamiseen ja erilaisissa kokouksissa istumiseen. Lähiöliikuntaan liittyviä kokouksia on vaihtelevasti 4-12 kokoukseen kuukaudessa. Työllistettyjen lähiöliikuttajien viikkotyöaika 30,50 tuntia ei riittänyt kattamaan kaikkia tehtäväalueita, joten ylitunteja kertyi varsinkin projektin alkuaikoina. Työmenetelminä käytetään kokouksia ja puhelinkeskusteluja. Suoria käskytyksiä ei tule paljon, ja liikuttajat ovatkin hyvin itsenäisesti pystyneet toteuttamaan omia visioitaan työssään. Kaikki lähiöliikuttajat olivat pettyneitä asukkailta saamaansa pieneen toimintatoiveiden määrään. Asukaslähtöisyys ei toteutunut ainakaan toiminnan alussa asukkaiden toiveiden pohjalta, vaan liikuttajat joutuivat arvioimaan, mitä toimintaa asukkaat mahdollisesti haluaisivat asuinalueelleen.

Organisaation johtotaso koki toimenkuvansa olevan tavoitteista, kohderyhmistä ja toiminnasta keskusteleminen ja toteutuneen toiminnan seuraaminen. Heidän tehtävänsä liittyivät käytännön päätöksiin liikuntatoiminnan pyörittämisessä. Ainoastaan projektipäällikkö oli kokopäiväisesti mukana lähiöprojektissa. Liikuntaviraston edustajat olivat lähiöliikunnassa mukana muiden töiden ohella. Liikuntaviraston edustajien viikottaista työpanosta on vaikea määrittellä, koska se vaihteli viikottain. Keskimäärin lähiöliikuntaan käytetty aika oli nollasta kahteen tuntiin viikossa. Projektipäällikön mukaan lähiöliikunta vei vähemmän hänen työaikaansa kuin muut projektin toiminta-alueet. Projektipäälliköllä ja aluejohtajalla, jotka olivat tiiviimmin lähiöprojektiorganisaatiossa mukana, oli kahdesta kolmeen lähiöliikuntaan liittyvää kokousta kuukaudessa. Liikuntajohtaja käsitteli lähiöliikuttaja-asioita oman virastonsa sisäisissä palavereissa ilmenneen tarpeen mukaisesti. Toiminnan toteutuksen työmenetelmät olivat samoja kuin lähiöliikuttajillakin. Normaalisti poikkeavaa käskytystä ei toiminnan toteutuksessa käytetty. Työtavat eivät muuttuneet projektin aikana paljoakaan. Lähiöprojektin tavoitteiden mukaisesti asukaslähtöisyyttä ja yhteistyötä on toteutettu alusta alkaen.

7.3.3 Lähiöliikuntaorganisaation toimivuus

Lähiöliikuttajien mielestä lähiöliikunnan organisaatio ei ollut liian suuri. Esimiehiä tavoitti tarvittaessa. Kuitenkin kahden esimiehen eli projektipäällikön ja liikuntaviraston aluejohta-

jan alaisuudessa työskenteleminen tuntui välistä oudolta, mutta tilanne ei aiheuttanut suurempia ongelmia. Lähiöliikuttajat kokivat, että liikuntaviraston kanssa yhteistyö sujui hyvin. Johtoporraskaan ei nähnyt organisaatiossa suurempia ongelmia. Projektipäällikkö oli erittäin tyytyväinen liikuntaviraston panokseen. Lähiöliikunnan organisaatio on kooltaan pieni, joka mahdollistaa toiminnalle tarpeellisen joustavuuden.

7.3.4 Yhteistyön luonne ja toimivuus

Lähiöprojektin sisäiseen yhteistyöhön oltiin melko tyytyväisiä. Myllypuron ja Kontulan lähiöliikuttajat kokivat lähiöaseman työntekijöiden välisen yhteistyön hyväksi, vaikka joidenkin työntekijöiden kanssa yhteistyötä olisi voinut olla enemmän. Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttaja ei pystynyt erilaisten työtapojen vuoksi kunnolla toimimaan yhteistyössä lähiöasemansa työntekijöiden kanssa. Aluetyöryhmän kokouksiin osallistuivat sekä Kontulan että Vanhan Vuosaaren liikuttajat. Lähiöprojektin johtoryhmälle ainoastaan raportoitiin kausittaisesta toiminnasta. Muuten ylimpään johtoryhmään ei oltu yhteydessä. Ylemmät organisaatiotasot eivät kuitenkaan estäneet mitenkään lähiöliikunnan toiminnan toteutumista. Aluetyöryhmä ja johtoryhmä koettiin toiminnan taustatukijoiksi. Lähiöprojektin toiminta ei perustunut liikuttajien mielestä käskyvaltasuhteisiin vaan yhteistoiminnalle.

Tärkeimmät tahot, joiden kanssa liikuttajat tekivät ulkopuolista yhteistyötä erosivat alueittain. Myllypuron tärkeimmät yhteistyökumppanit olivat Myllypuron työttömät, kirkko ja lehdistö. Vanhan Vuosaaren tärkeimmät yhteistyötahot olivat asukkaat, alueella tai sen läheisyydessä toimivat urheiluseurat, lajiliitot, työttömien yhdistys ja eläkeläisjärjestöt. Kontulan lähiöliikuttaja teki yhteistyötä nuorisotoimen, asukkaiden, vanhusten järjestöjen ja vähäisissä määrin myös kirkon kanssa. Yhteistyö eri tahojen kanssa sujui moitteetta. Merkille pantavaa on, että ainoastaan Vanha Vuosaari oli saanut urheiluseuroja mukaan järjestämään lähiöliikuntaa. Myllypuron ja Kontulan urheiluseurat eivät olleet joko tiedostaneet hyvää toimintatilaisuutta tai eivät olleet kiinnostuneita tämän tyyppisestä toimintamallista ja sen kohderyhmistä.

Lähiöorganisaation johdon mielestä lähiöprojektissa oli liian monta organisaatiotasoa, joka jossain määrin aikaansai kaupungin toiminnalle ominaista byrokratisoitumista. Tästä huolimatta projektin organisaation toimivuus koettiin yllättävän joustavaksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi. Tämä voi johtua osaltaan siitä, että organisaatiotasosta huolimatta toimintaa pyritään toteuttamaan horisontaalisesti, hallintokuntien rajat ylittävänä yhteistyönä. Projektipäällikön tärkeimpiä yhteistyötahoja olivat Lähiöiden tulevaisuus-työryhmä, Terve ja turvallinen kaupunki-neuvottelukunta ja EU:n Urban-projekti. Näiden kanssa yhteistyö sujui ongelmitta. Liikuntaviraston aluejohtaja toimi paljon yhteistyössä projektiorganisaation kanssa. Lisäksi hän oli yhteydessä lähiöliikunnan mahdollisiin rahoittajiin kuten SLU:hun ja

Terve ja turvallinen kaupunki- neuvottelukuntaan. Tässäkään yhteistyössä ei ilmennyt ongelmia. Liikuntajohtaja oli lisäksi yhteistyössä muiden hallintokuntien, varsinkin kiinteistöviraston kanssa. Kuitenkin eniten yhteistyötä tehtiin liikuntaviraston sisällä. Suurempia ongelmia ei tässäkään ilmennyt.

7.3.5 Lähiöliikunnan toiminnan arviointi

Sekä lähiöliikuttajien että johtotason mielestä lähiöliikunnan organisaation kaikki työntekijät olivat ammattitaitoisia. Johtotaso korosti, että työllistämisvaroin palkatut lähiöliikuttajat ovat olleet varsinaisia löytöjä. Kaikki olivat myös yksimielisiä siitä, että lähiöliikunnan ensimmäinen toimintavuosi on ollut onnistunut. Lähiöliikuttajat perustelivat kantaansa sillä, että alueilla toiminta on otettu hyvin vastaan. Johtoryhmän mielestä toiminta on saanut positiivista palautetta.

Lähiöliikunnalla tavoitettiin liikuttajien mielestä vaihtelevasti asukkaita. Jotkut liikuntalajit vetivät enemmän liikkujia puoleensa kuin toiset. Liikuttajien tavoitteena ei ollut järjestää lähiöissä massaliikuntatapahtumia, koska niiden arveltiin synnyttävän asukkaiden välisiä sosiaalisia kontakteja pienryhmätoimintaa vähemmän. Tämän vuoksi osanottajamääriin oltiin suhteellisen tyytyväisiä. Lähiöliikunnan tiedotukseen ja markkinointiin liikuttajat halusivat panostaa enemmän. Huolen aiheena oli, miten saada paremmin niin sanottuja syrjäytyneitä eli pitkäaikaistyöttömiä, päihdeongelmaisia ja yksinäisiä mukaan toimintaan. Liikuttajien mielestä juuri näiden ryhmien aktivointi liikkumiseen oli äärimmäisen vaikeaa. Heitä ei tavoitettu lehti-ilmoittelun avulla. Johtotason mielestä resursseihin ja liikuntaryhmien toiminnan luonteeseen nähden lähiöliikunta oli tavoittanut hyvin asukkaita. Myös johtotaso tiedosti, kuinka vaikeata syrjäytyneitä oli saada mukaan liikuntaryhmiin. Tämän tiedostaen he eivät asettaneet mitään määrällisiä tavoitteita toiminnalle.

Lähiöliikunnalle asetetut tavoitteet olivat lähiöliikuttajien sekä johtotason mielestä suurimaksi osaksi toteutuneet. Samoin toiminta oli kaikkien mielestä saanut paljon myönteistä julkisuutta. Lähiöliikunnasta oli kerrottu itähelsinkiläisissä lehdissä sekä radiossa. Johtotason mielestä hyvä toiminnan näkyvyys johtui siitä, että lähiöliikunnan ja koko lähiöprojektin tiedotukseen panostettiin paljon. Lähiöprojektin toimintaan oli palkattu osa-aikainen tiedottaja. Kaikki olivat myös samaa mieltä siitä, että lähiöliikunta täydensi hyvin lähiöprojektin muita toiminta-alueita. Myllypuron liikuttajan mielestä lähiöliikunta oli näkyvä projektin keulakuva. Projektipäällikön mukaan liikunta toi lisätukea ja antoisaa yhteistyötä muille projektissa mukana oleville hallintokunnille. Liikuntajohtajan mielestä lähiöprojekti olisi ollut vaillinainen ilman liikuntaa, koska liikunnalla on nuorisotyöhön, sosiaalisiin suhteisiin ja terveyteen liittyvät yhteydet. Aluejohtaja perusteli liikunnan tärkeyttä sillä, että sen avulla päästään lähelle asukkaita.

Lähiöliikuttajat pitivät toiminnassa hyvänä sitä, että asukkaita oli saatu toimintaan mukaan ja että heillä oli ollut vapaus ja resursseja toteuttaa lähiöliikuntaa ideoidensa mukaisesti. Projektipäällikkö näki liikunnan hyvänä uutena keinona lähiöiden sosiaalisessa kehittämisessä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Liikunta ei leimaannu holhoamiseen eikä sosiaalityöhön, ja sen toiminta tavoittaa myös sosiaalityön ulkopuolella olevia ihmisiä. Liikunta pystyy tukemaan samanaikaisesti lähiöiden heikkoja ja vahvoja asukkaita. Liikuntaviraston edustajat pitivät lähiöliikuntaa onnistuneena ja joustavana uutena toimintamallina.

Lähiöliikuttajien mielestä toiminnan huonoina puolina olivat toiminnan ensikertaisuus ja sisäliikuntatilojen puute. Kokemusten vaihtaminen oli lähes mahdotonta, koska samantapaista hanketta ei ole aikaisemmin toteutettu muualla Suomessa. Myös projektipäällikkö piti kokeiluluontoista toimintaa osaltaan huonona. Kaikki työtävät ja toimintamallit piti itse kokeilla, mikä kulutti paljon työaikaa. Projektipäällikön mielestä myös työllistettyjen lähiötyöntekijöiden osa-aikaisuus oli toimintaa heikentävä asia. Ylityötunteja kertyi kaikille lähiötyöntekijöille runsaasti. Sisäliikuntatilojen vähäisyyttä pidettiin johtotasollakin toiminnan huonona puolena. Kontulan lähiöliikuttajan mielestä toiminnan alueellisuus kärsii, jos sisäliikuntaa ei voida lähiökohtaisesti toteuttaa. Aluejohtaja piti toiminnan huonona puolena sitä, että esitettyjä lähiöliikunnan määrärahoja ei hyväksytty lainkaan liikuntaviraston toimintabudjettiin. Lähiöliikunnan toimintaresurssien kieltäminen voi tulla esteeksi toiminnan jatkuvuudelle.

Lähiöliikuttajien mielestä toiminnasta voisi vähentää turhia palavereita ja poistaa liikuntalautakunnan määräämät osanottajamäärä-seurannat. Toiminnan määrällinen seuranta lisäsi vain työtehtäviä, eikä tilastointi ollut tarkoituksellista lähiöliikunnan toimintamalliin nähden. Myllypuron lähiöliikuttaja kiteytti kantansa seuraavasti: "En mä tiedä sitten onko johdoporras tyytyväinen, jos mä saan yhden sellaisen ihmisen, joka ei liiku pelastettua tuolta liikunnan pariin tai sitten, että mä liikutan joka päivä kolmeakymmentä semmoista, jotka liikkuisi muutenkin." Johtotason mielestä lähiöliikunnan toiminnassa ei ollut mitään poistettavaa.

Lähiöliikuntaa tulisi liikuttajien mielestä kehittää tiedottamista, markkinointia ja yhteistyötä parantamalla. Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttajan mielestä toimintaa voisi jatkaa varsinaisen lähiöprojektin loputtua itsenäisesti yhteistyössä paikallisten järjestöjen ja seurojen sekä liikuntaviraston kanssa. Myllypuron lähiöliikuttajan mielestä toimintaa voitaisiin jatkaa osana liikuntaviraston liikunnanohjaustoimintaa. Lähiöliikunnan ohjaustehtäviin irrotettaisiin kahdeksi vuodeksi kerrallaan joku liikuntaviraston vakituisista ohjaajista. Tämä toisi vaihtelevuutta ja virkistystä jo vakiintuneeseen liikunnanohjaustoimintaan. Projektipäällikön tulevaisuuden huolen aiheena oli se, miten toiminta jatkuu projektin loputtua. Minkälaista tukea mahdollisesti itsenäisesti jatkuvat asukasliikuntaryhmät toiminnalleen voivat saada?

Aluejohtajan mielestä lähiöliikunnan alkuvalmisteluihin tulisi seuraavan kerran varata enemmän aikaa. Toiminta vaatii pidemmän suunnittelujakson, jotta resursseja saataisiin varattua paremmin. Samoin on tiedettävä hyvin projektin eri vaiheet. Nyt tuli yllätyksenä lähiöliikunnan kustannusten tarkka seuranta. Jälkikäteen hankitut tiedot ovat vaatineet paljon aikaa ja vaivaa. Jos seurannasta olisi tiedetty projektin alussa, niin siihen olisi voitu varautua. Aluejohtaja toivoi lisäksi, että kaupunki varaisi erilaisille projektitöille oman rahastonsa, josta sitten voisi anoa tukea. Liikuntajohtaja oli huolissaan lähiöliikunnan projektiluonteesta. Lähiöliikunnan nykyiset kohderyhmät voivat vaatia ja olettaa, että heille tarjotaan samanlaista palvelua projektin jälkeenkin, vaikka projektin tavoitteena on ollut uuden kohderyhmän etsiminen ja aktivoiminen. Liikuntajohtajan mielestä lähiöliikkujien toivottaisiin jatkossa liikkuvan liikuntaviraston normaaleissa liikuntaryhmissä.

7.3.6 Projektityön sopivuus liikuntasektorille

Kaikki lähiöliikuttajat olivat miettineet lähiöliikuntaprojektin loppua, mutta se ei ollut heidän mielestään haitannut työntekoa. Projektin lyhytaikaisuus vaikutti kyllä siihen, että liikuttajat kokivat antavansa suuren panoksen työhönsä ja ajattelivat liikuntaryhmiä perustaes- saan niiden mahdollisuuksia toimia myös projektin loputtua. Kaikkien liikuttajien mielestä projektityö oli ollut antoisaa ja monipuolista. Projektipäällikön työ erosi muista siinä, että yhteistoimintaa eri hallintokuntien kanssa oli enemmän. Samalla asukaskontakteja pidettiin yllä normaalia enemmän. Aluejohtajan mielestä projektiluonteisessa toiminnassa sai enemmän toteuttaa ideoitaan, luovuuttaan sekä olla ajan hermolla. Liikuntajohtajan mielestä projektityö erosi normaalista siinä, että kenttätöorganisaatio koostui määräaikaisista työllistetyistä henkilöistä ja että projektilla oli oma hinnoittelu- ja toimintamallinsa. Sekä lähiöliikuttajat että johtotaso olivat valmiita osallistumaan samantyyppiseen työskentelyyn jatkossakin.

Lähiöliikuttajien mielestä projektityöskentely sopisi liikuntasektorilla yleiseksi toimintamuodoksi. Projektien kautta uudet tuulet pääsisivät puhaltamaan paremmin. Lähiöliikuttajat kokivat, ettei heidän toimintansa kilpaillut liikuntaviraston liikunnanohjauksen kanssa samoista kohderyhmistä. Johtotasonkin mielestä projektityö sopii liikuntasektorille ja liikuntaviraston toimintamuodoksi. Uutta toimintamallia oli hyvä kokeilla ensin projektiluontoisesti. Projektityö kohtasi aluejohtajan mielestä ongelmiakin, koska liikunta ei ole luonteeltaan projektiluonteista. Liikuntaviraston päämääränä on saada ihmiset liikkumaan jatkuvasti, eikä projektimaisesti. Sen vuoksi lähiöliikunta toimiikin liikuntaharrastuksen herättäjänä. Liikuntajohtajan mielestä projektityö sopii kohtuullisen hyvin liikuntasektorille. Julkisessa palvelutuotannossa tulee hänen mielestään kuitenkin varoa, ettei vaan tehdä projekteja. Liikuntalautakunnassa on kuitenkin liikuntajohtajan mukaan keskusteltu tarpeesta lisätä projektimuotoista työskentelyä liikuntaviraston toiminnassa.

Lähiöliikuttajien mielestä lähiöprojektilla on merkitystä Helsingin lähiöiden kokonaisvaltaiseen toimintaan. Kontulan liikuttajan mielestä liikuntaryhmissä mukana olevat alkavat arvostaa lähiöitönsä enemmän. He huomaavat esimerkiksi kuinka upeita ulkoilumahdollisuuksia lähiö tarjoaa. Lehtien positiivinen kirjoittelu lähiöprojektista myös osaltaan parantaa lähiöiden profilia. Projektipäällikön mukaan Myllypuron ja Kontulan asuinalueet kuuluvat Helsingin lähiöiden kehittämistyön ykkösalueisiin. Kaikkien mielestä lyhytaikaiset kehittämisprojektit eivät kuitenkaan yksinään pysty poistamaan lähiöissä ilmenneitä epäkohtia. Aluejohtajan mielestä muutamassa lähiössä aloitettu lähiöliikunnan kokeilutyö voi antaa onnistuessaan mallia ja kannustusta muille lähiöiden kehittämishankkeille. Liikuntajohtajan mukaan lähiöongelmat ovat liian suuria ratkaistavaksi lähiöprojekteilla. Helsingin lähiöprojekti on kuitenkin lisännyt tietoisuutta lähiöiden ongelmista. Helsingin lähiöongelmien ratkaisu vaatii koko kaupungilta uutta toimintatapaa.

7.4 Tuotosevaluaatio: Lähiöliikunnan tavoitteiden toteutuminen

Tuotosevaluaation tiedot perustuvat Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikuntaryhmissä jaettuihin kyselylomakkeisiin 15.1.-15.2.1998 välisenä aikana. Kyselyiden tarkoituksena oli selvittää liikkujien mielipiteitä lähiöliikunnan tavoitteiden toteutumisesta. Samalla haluttiin tietää minkälaisia asukkaita Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren liikuntaryhmät oli toiminnallaan tavoittanut keväällä 1998.

7.4.1 Lähiöliikkujien kuvaus ryhmittäin

Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujille jaettiin kyselylomakkeita 100 kappaletta, 50 kappaletta aluetta kohden. Otos perustui lähiöliikuttajien arvioon siitä, kuinka paljon kyselylomakkeita kuukauden aikana voisi saada takaisin viikottain toimivista liikuntaryhmistä. Eri liikuntaryhmien osallistujien määrää on vaikea arvioida, sillä ryhmien koko ja osallistujat vaihtelevat suuresti. Siksi tarkemmin määriteltyä otosta ei voitu toteuttaa. Täytettyjä kyselylomakkeita palautettiin 90 kappaletta. Vastausprosentti oli 90 prosenttia. Sekä Myllypuron että Vanhan Vuosaaren kyselylomakkeiden palautusmäärä oli 45 kappaletta.

Naisia Myllypuron vastaajista oli 27 ja miehiä 18. Vanhassa Vuosaaressa kyselyihin vastasi puolestaan 18 naista ja 27 miestä. Suurin osa Myllypuron lähiöliikuntaan (kuvio 5) osallistuvista asui Myllypurossa (n=25). Seuraavaksi suurin liikkujien määrä tuli muualta Itä-Helsingistä. Vanhan Vuosaaren liikuntaryhmissä liikkui etupäässä (n=26) muualla Itä-Helsingissä asuvia. Vain 12 kyselyyn vastanneista liikkujista asui itse Vanhan Vuosaaren alueella. Asuinpaikkoja tarkasteltaessa huomataan, että jotkut liikkujat olivat tulleet jopa

Pohjois-Helsingistä asti. Lähiöliikunnan alueellisuus ei siis ole toiminut suunnitellusti. Toiminta on houkuttellut muidenkin asuinalueiden asukkaita.

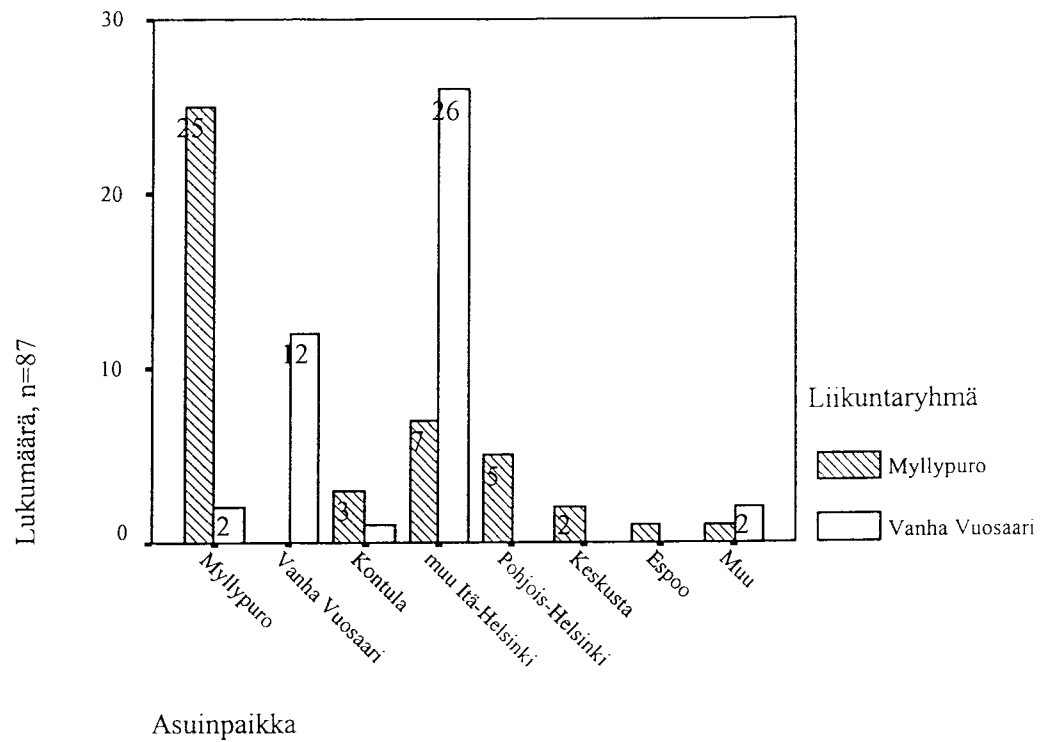
Sekä Myllypuron että Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujat olivat asuneet alueilla etupäässä 1-5 vuotta (n=31) ja yli 15 vuotta (n=29). Mukana oli myös kohtalaisen paljon eli 6-10 vuotta lähiöissä asuneita (n=17). Suurin osa Myllypuron lähiöliikkujista oli asunut asuinalueellansa yli 15 vuotta, kun Vanhan Vuosaaren liikkujat puolestaan painottuivat enemmän 1-5 vuotta asuneisiin. (kuvio 6)

Lähiöliikkujien iät sijoittuivat suurimmaksi osaksi ikäluokkiin 36-45 ja 56-65 vuotta. Nuorin vastaajista oli 11-vuotias ja vanhin 76-vuotias. Liikkujien keski-ikä oli 46 vuotta. Toiminta oli siis tavoittanut lähiöiden keski-ikäisiä asukkaita. Alueiden väliset erot ikäluokissa eivät olleet merkittäviä. Verrattaessa tulosta alueiden yleiseen sosiaali- ja väestörakenteeseen, on lähiöliikunta aktivoinut asuinalueiden valtaväestöä. (kuvio 7)

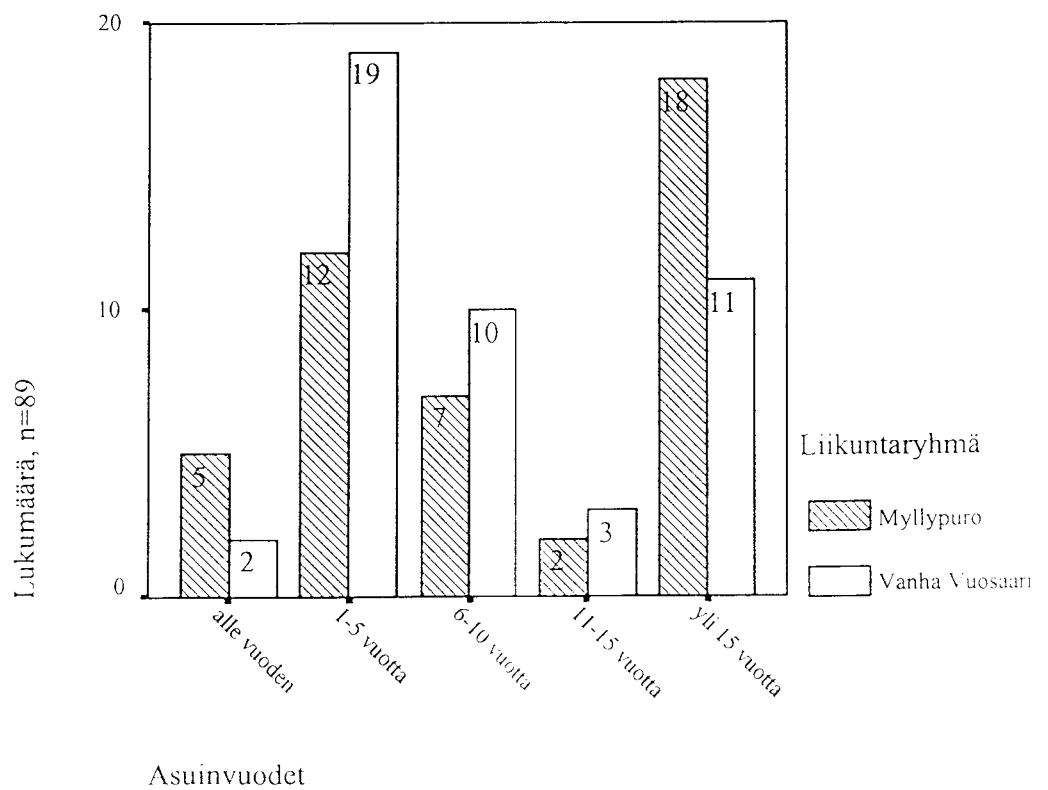
Suurin osa sekä Myllypuron että Vanhan Vuosaaren liikkujista oli avio- tai avoliitossa (n=55). Seuraavaksi suurin ryhmä oli naimattomat (n=22). Eronneita ja leskiä toiminta oli tavoittanut vähäisesti. Alueelliset erot olivat merkittäviä ainoastaan eronneiden kohdalla. Vanhan Vuosaaren liikkujissa oli enemmän eronneita kuin Myllypuron ryhmissä. (kuvio 8).

Lähiöliikkujien koulutusasteissa ei ilmennyt suuriakaan alueiden välisiä eroja. Suurin osa liikkujista oli enintään perusasteen ja alemman keskiasteen tutkinnon suorittaneita (n=64). Koulutusastemittari muodosti oikealle vinon jakauman. Ylemmin koulutettujen määrä liikkuntaryhmissä oli vähäinen. Verrattaessa liikkujien koulutusastetta asuinalueiden koko väestöön huomataan, että enintään peruskouluasteen käyneiden ja alemman keskiasteen käyneiden välillä oli suurempi prosentuaalinen ero kuin lähiöliikkujien ryhmissä. Lisäksi Vanhassa Vuosaarissa on yleisesti vähemmän enintään perusasteen suorittaneita kuin Myllypurossa. Lähiöliikkujissa tämä ero oli minimaalisen pieni. Ylemmän keskiasteen koulutusaste vastasi otoksessa kummallakin alueella koko väestön koulutusjakaumaa. Myllypuron liikkujissa oli enemmän korkea-asteen koulutuksen käyneitä kuin Vanhassa Vuosaarissa, mikä taas poikkesi alueiden yleisestä väestörakenteesta. (kuvio 9)

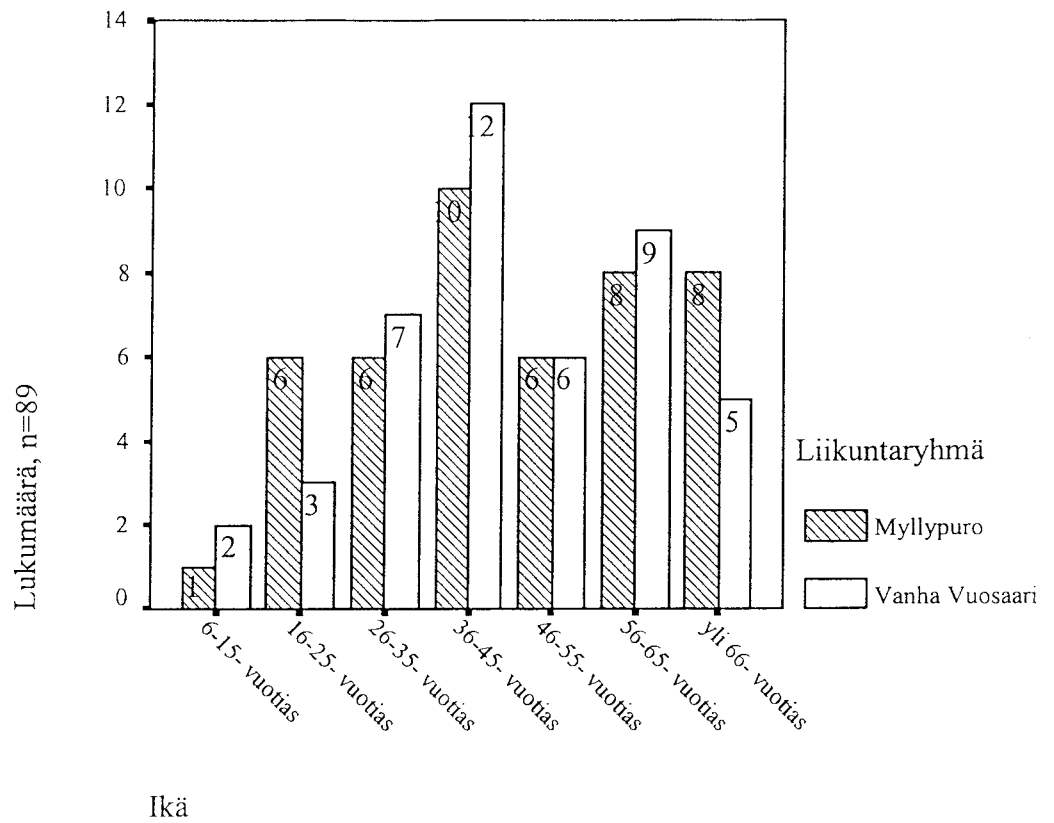
Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunta oli tavoittanut suurimmaksi osaksi ansio-työssä olevia (n=45). Etenkin Vanhan Vuosaaren ryhmissä liikkui paljon työelämässä mukana olevia. Eläkeläisten osuus oli seuraavaksi suurin (n=22). Työttömien osuus oli suurempi Myllypurossa (n=12) kuin Vanhassa Vuosaarissa (n=4). Liikkujien työllisyystilanne noudatti alueiden yleistä työllisyyttä. (kuvio 10.)

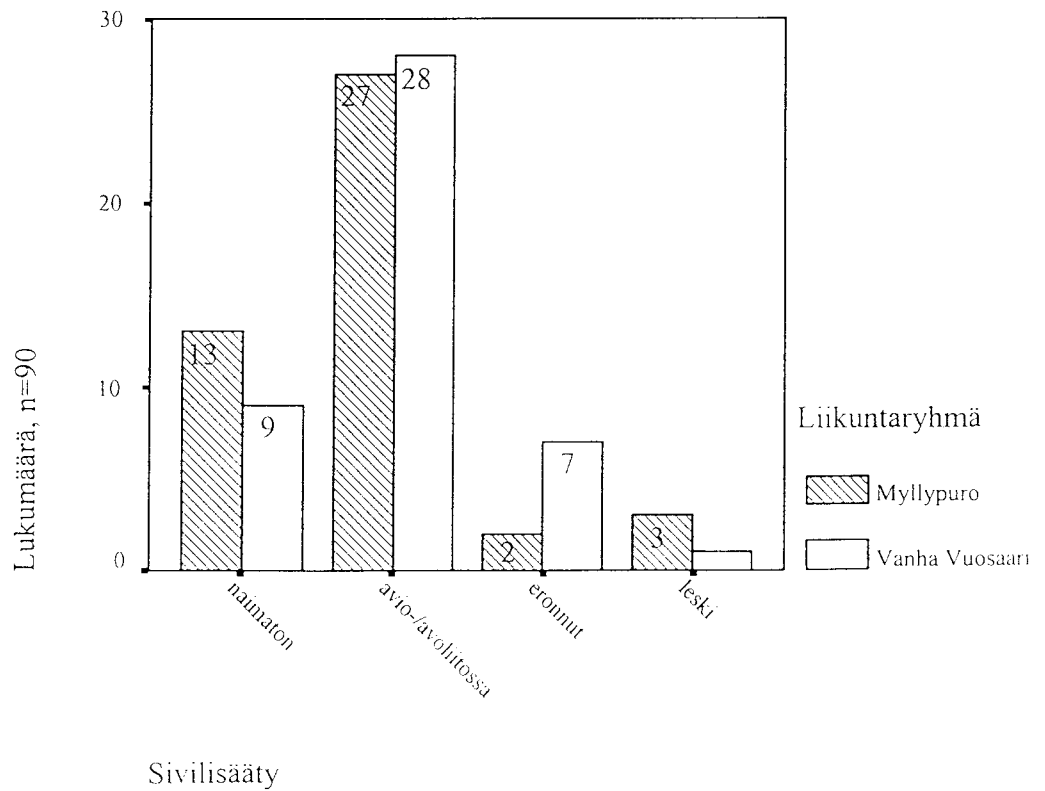
KUVIO 5. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien asuinpaikat

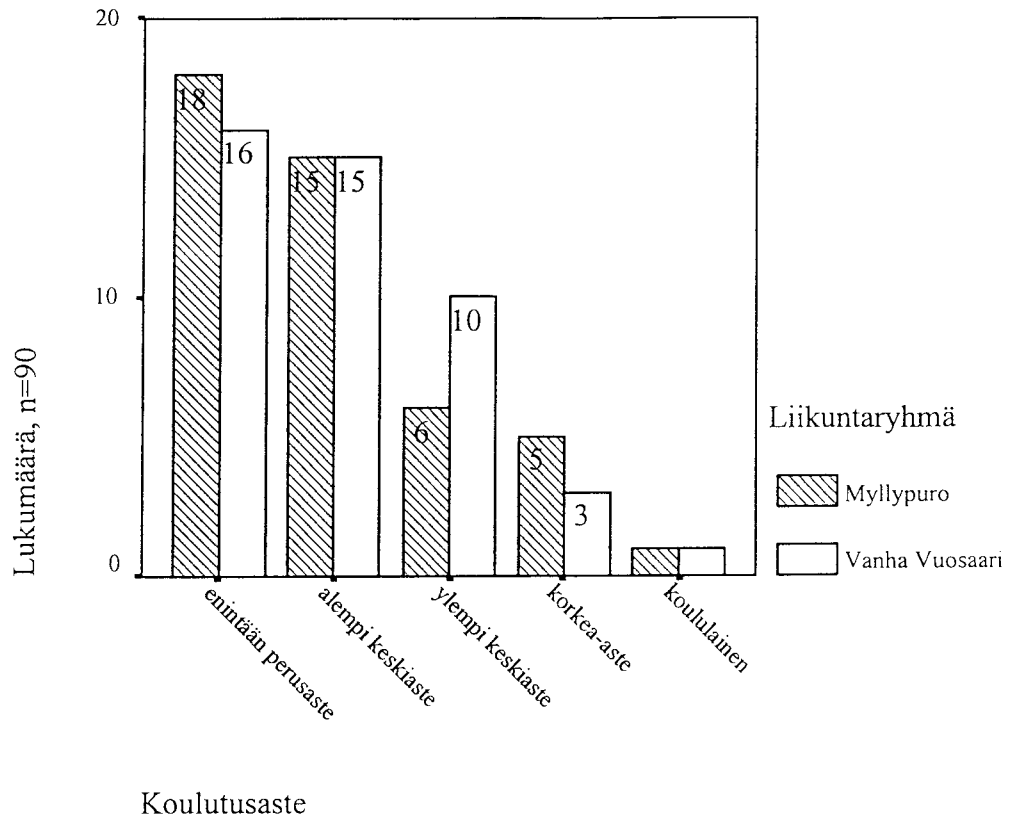
KUVIO 6. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien asuinvuodet asuinalueillaan

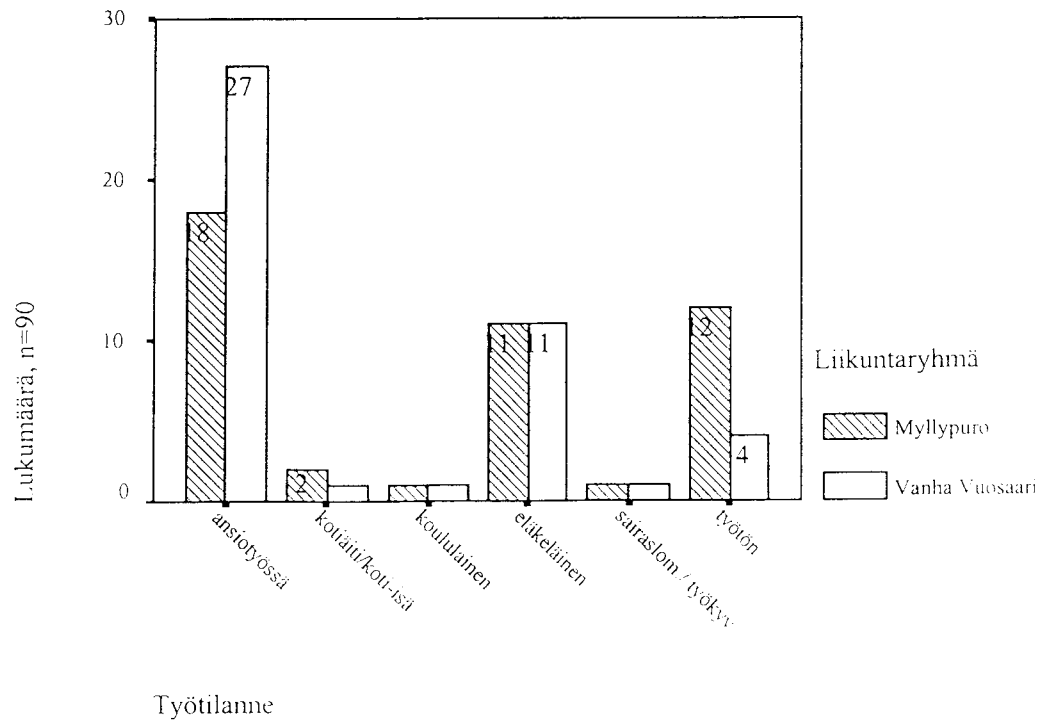
KUVIO 7. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien iät

KUVIO 8. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien siviilisäädtyt

KUVIO 9. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien koulutusaste

KUVIO 10. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien työtilanne

Keskimääräisten bruttovuositulojen osalta Myllypuron liikkujat sijoittuivat 40 000-79 999 markan tuloluokkaan, ja Vanhan Vuosaaren liikkujat 120 000-199 999 markan luokkaan. Pieni -ja suurituloisia lähiöliikkujien joukossa oli vähän. Keskimääräiset bruttotulot noudattivat suurimmalta osin alueiden yleistä tulo rakennetta. Myllypurossa asuu pienempipalkkaista väkeä kuin Vanhassa Vuosaassa. (kuvio 11).

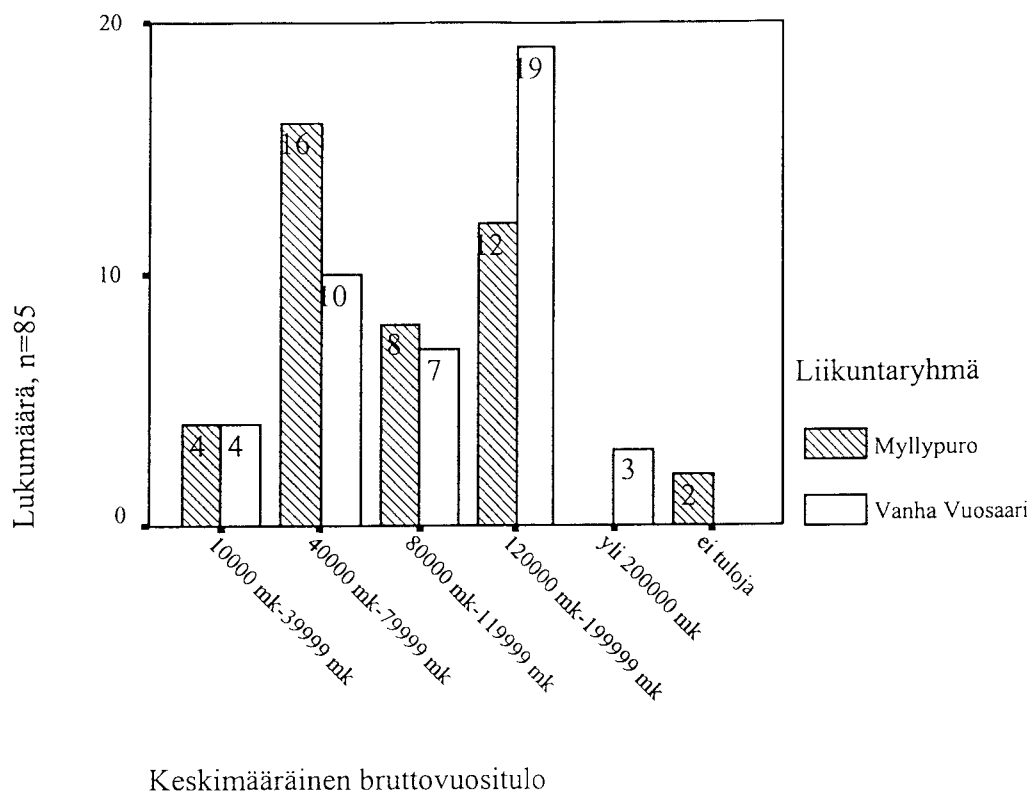
Suurin osa Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren liikkujista tuli tietoisiksi lähiöprojektista toiminnan kautta (n=64). Kahdeksan vastaajaa ei ollut kuullut lähiöprojektista, eikä näin ollen ollut yhdistänyt lähiöliikuntaa lähiöprojektin yhdeksi toimintamuodoksi.

Lähiöliikunnan tiedotusta riittävänä piti 53 vastaajaa. Vanhassa Vuosaassa tiedotukseen oltiin tyytyväisempiä kuin Myllypurossa. Moni liikkujista ei kuitenkaan osannut sanoa mielipidettään tiedotuksen riittävydestä (n=21). Riittämättömänä tiedotusta piti vain 14 vastaajaa.

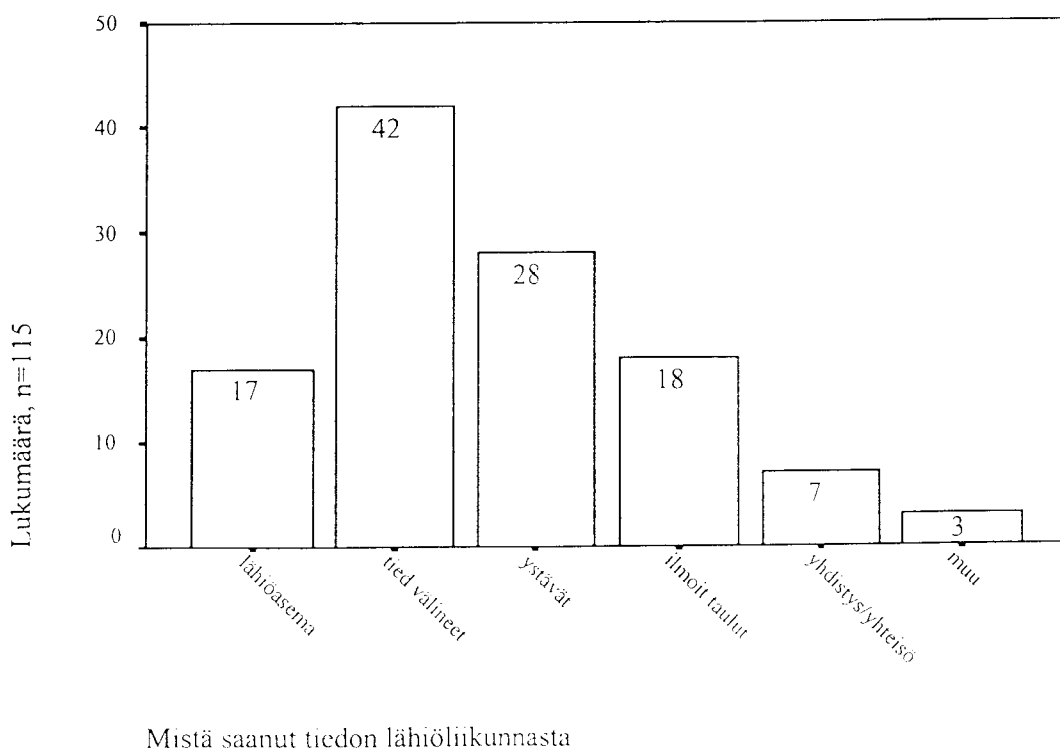
Vastaajia pyydettiin mainitsemaan enintään kolme tärkeintä tietolähdettä, mistä oli saanut tietoa lähiöliikunnasta. Suurin osa oli saanut tiedon tiedotusvälineistä (n=42). Seuraavaksi tärkein tietolähde oli ystävät (n=28). Myös lähiöasemilta (n=17) ja yleisiltä ilmoitustauluilta (n=18) oltiin saatu tietoa toiminnasta. (Kuvio 12).

Suurin osa kyselyyn vastanneista osallistui lähiöliikuntaan viikottain (n=43). Viikottain käyvien osuus nousi kyselyssä ehkä sen vuoksi suureksi, että kyselyt jaettiin säännöllisesti toimivissa ryhmissä, eikä lähiöliikunnan tapahtumissa tai kursseilla. Seuraavaksi suurin osallistujaryhmä oli 2-5 kertaa käyneet (n=17). Yli kymmenen kertaa osallistuneita oli 12. Alueelliset erot eivät olleet merkittäviä. (kuvio 13)

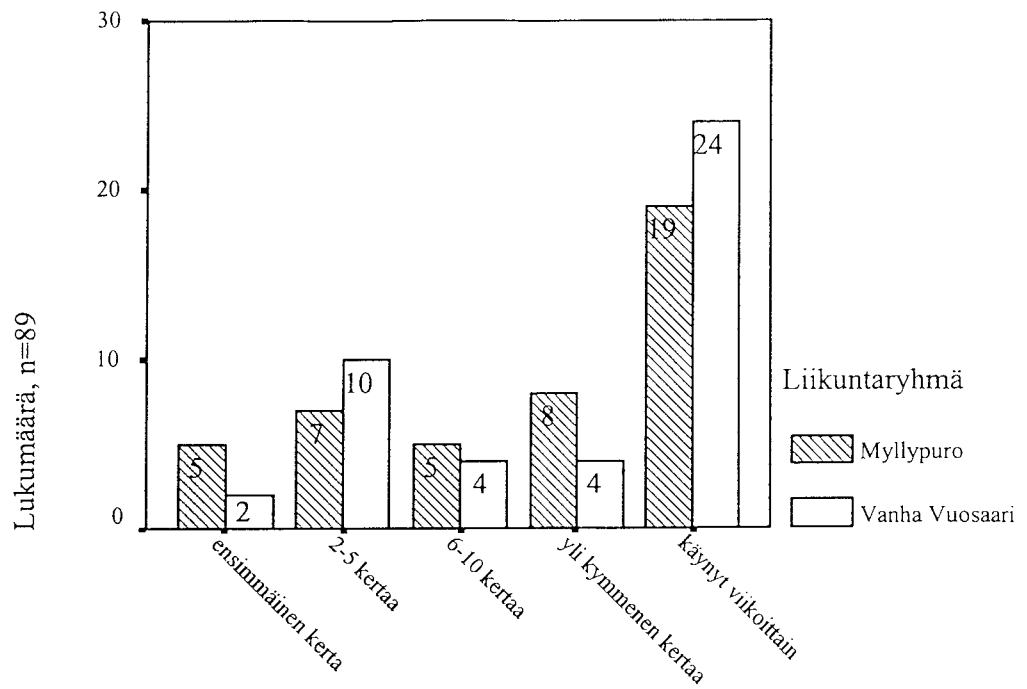
Vastaajia pyydettiin numeroimaan tärkeysjärjestyksessä kolme syytä lähiöliikuntaan osallistumiseen. Yleisin ensimmäiseksi mainittu tekijä olivat fyysiset syyt (n=51). Lähiöliikuntaan osallistuttiin kunnon ja terveyden ylläpitämiseksi. Toiseksi tärkeimmäksi tekijäksi nousivat psyykkiset syyt (n=32). Toiminnan odotettiin tuovan iloa ja virkistystä. Myllypurossa psyykkiset syyt (n=25) painottuivat enemmän toiseksi tärkeimmäksi syyksi kuin Vanhassa Vuosaassa (n=17). Vanhassa Vuosaassa nousi puolestaan toiseksi tärkeimmäksi osallistumismotiiviksi lähiöliikunnan kustannusten alhaisuus (n=10). Myllypurossa sosiaaliset syyt (n=14) tulivat kolmanneksi tärkeimmäksi osallistumissyiksi. Myllypuron liikkujat kokivat liikuntaryhmät keinoksi tutustua muihin asukkaisiin. Muuten kolmanneksi tärkeimmäksi mainitut osallistumissyöt vaihtelivat suuresti. (kuviot 14,15 ja 16).

KUVIO 11. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliik-
kujien keskimääräiset bruttovuositulot

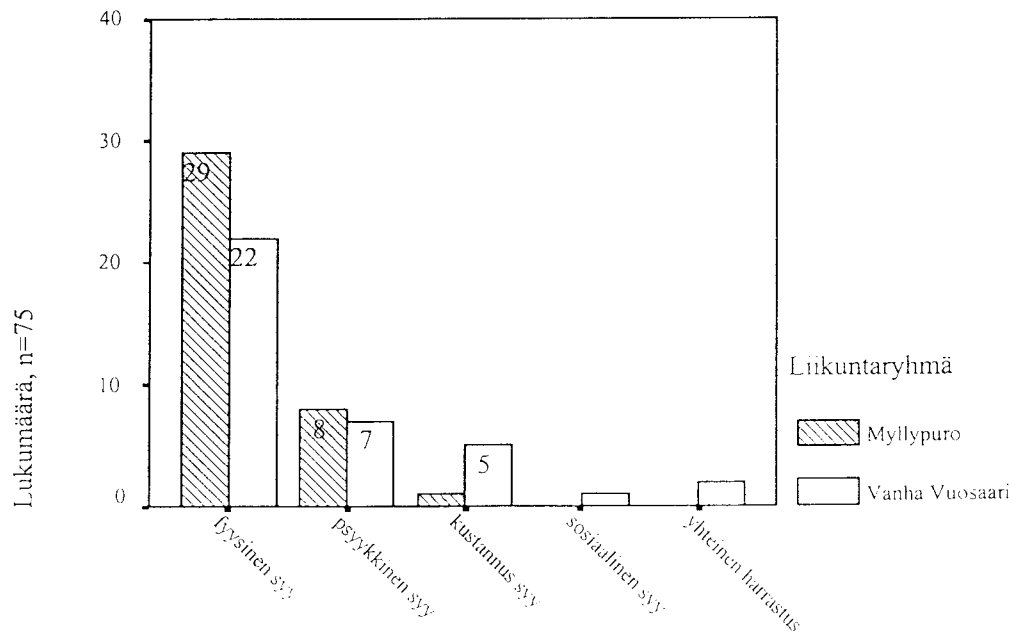

KUVIO 12. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliik-
kujen toiminnan tärkeimmät tietolähteet

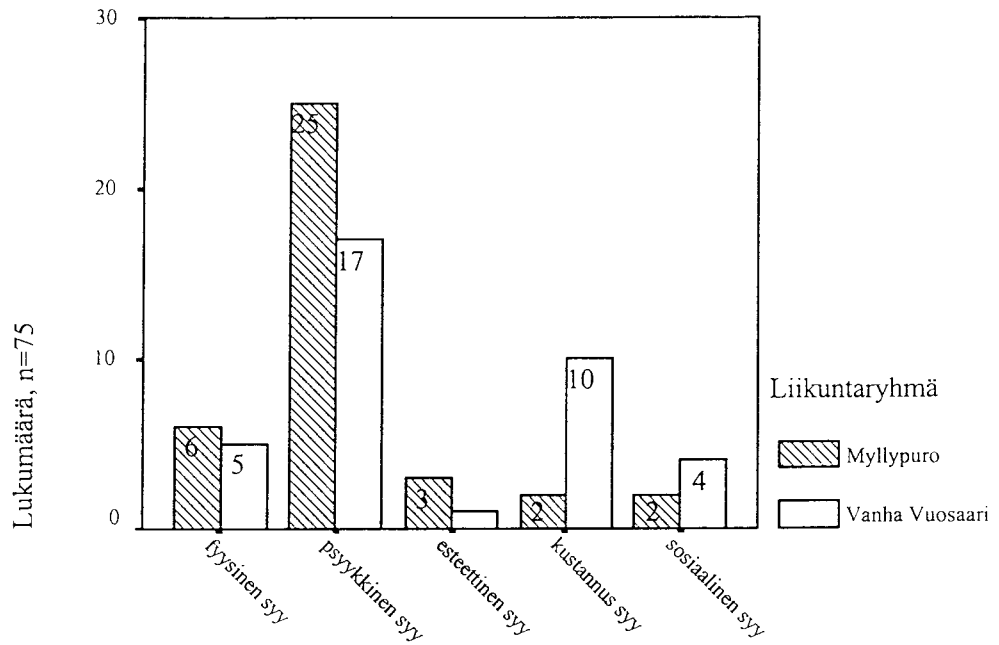
Osallistumiskerrat

KUVIO 13. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien osallistumiskerrat

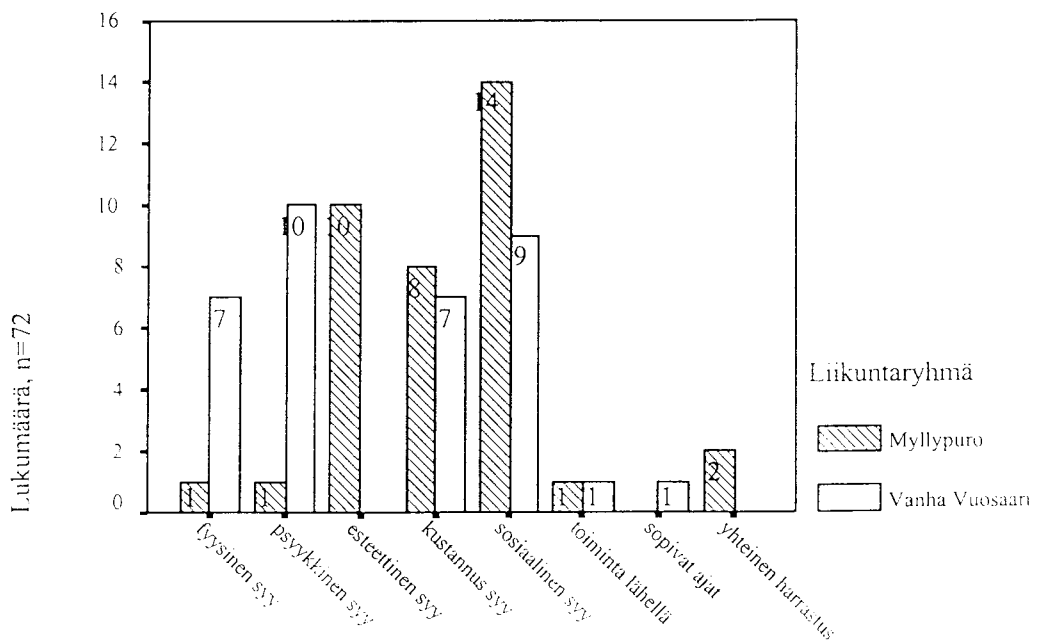
Ensimmäiseksi mainittu syy osallistua

KUVIO 14. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien ensimmäiseksi mainittu syy osallistua toimintaan

Toiseksi mainittu syy osallistua

KUVIO 15. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien toiseksi tärkein syy osallistua toimintaa

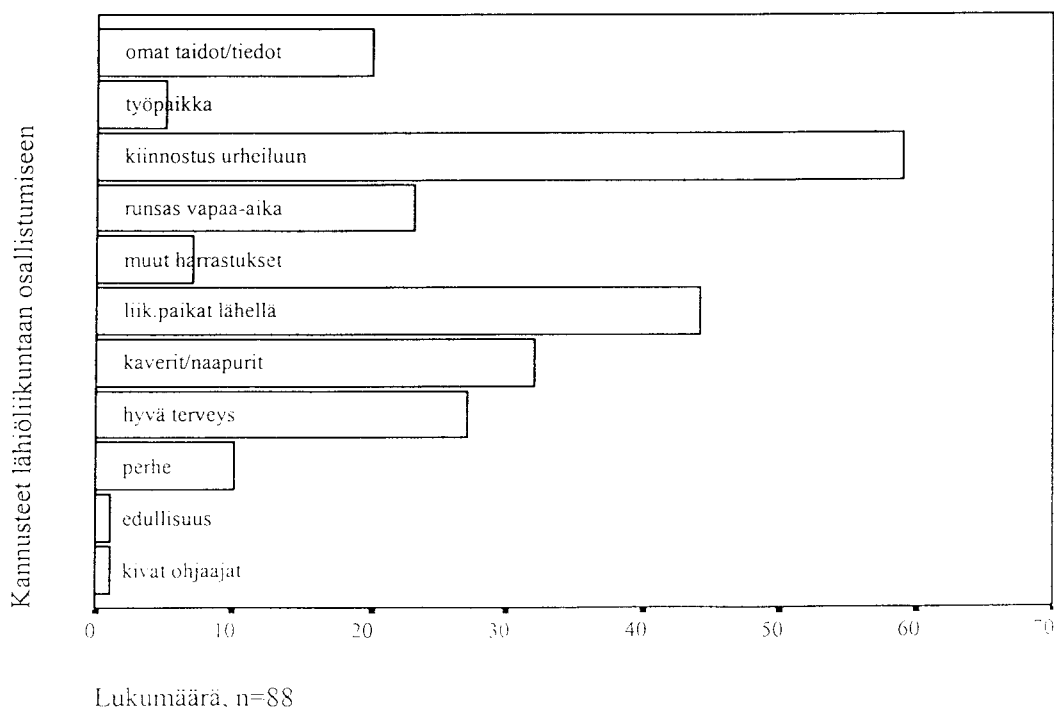
Kolmanneksi mainittu syy osallistua

KUVIO 16. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien kolmanneksi tärkein syy osallistua toimintaan

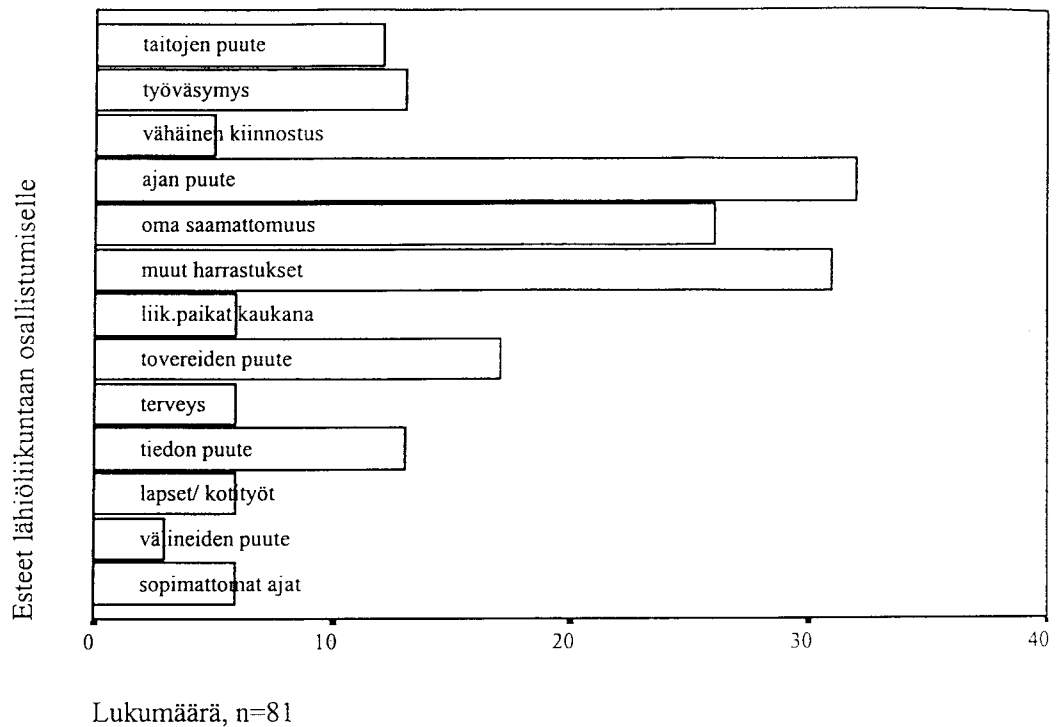
Vastaajat saivat mainita enintään kolme kannustetta lähiöliikuntaan osallistumiseen (kuvio 17). Yleinen kiinnostus urheilua ja liikuntaa kohtaan nousi selvästi esille (n=46) kannustajana. Seuraavaksi suurimmiksi kannusteiksi mainittiin liikuntapaikkojen läheisyys (n=33), runsas vapaa-aika (n=21), hyvä terveys (n=21) ja kaverit/naapurit (n=18). Lähiöliikkujat mainitsivat toimintaan osallistumiseen kannusteita huomattavasti enemmän kuin esteitä.

Lähiöliikuntaan osallistumisen esteitä mainittiin puolestaan (kuvio 18) seuraavasti: 19 prosenttia vastanneista piti osallistumisen esteinä muita harrastuksia ja omaa saamattomuuttaan. Harrastustovereiden puute esti 15 prosenttia osallistumasta lähiöliikuntaan. Vastaajien mainitessa enintään kolme osallistumisen estettä, ei mikään yksittäinen syy noussut selvästi esille kuten kannustetekijöissä. Edelleen esteitä mainittiin vähemmän kuin kannusteita. Tämä johtui varmaankin siitä, että suurin osa vastaajista oli aktiivisesti osallistunut toimintaan, jolloin heidän kohdallaan ei osallistumisen esteitä juuri ollut.

Lähiöliikunnan tarpeellisuutta asuinalueilla arvioitaessa suurin osa sekä Myllypuron että Vanhan Vuosaaren liikkujista piti toimintaa tarpeellisena (n=88). Myös lähiöliikunnan tarjonnan vastaavuutta omiin liikuntatarpeisiin pidettiin suurimmaksi osaksi hyvänä (n=78).

KUVIO 17. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien mainitsemat kannusteet osallistumiseen

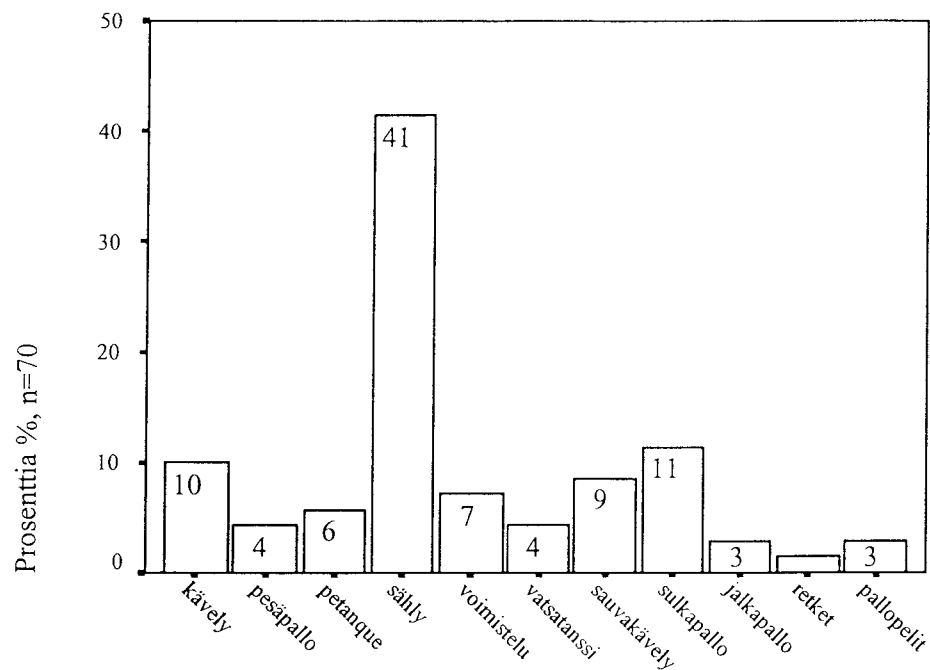
KUVIO 18. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliik-
kujien mainitsemat esteet osallistumiseen

7.4.2 Asuinalueiden liikuntamahdollisuuksiin tutustuminen

Lähiöliikunnalle asetettuja tavoitteiden toteutumista ei käsitellä lähiöliikuntaryhmittäin, vaan sekä Myllypuron että Vanhan Vuosaaren mielipiteet tavoitteiden toteutumisesta käsitellään yhdessä. Tämä sen vuoksi, että otos saadaan suuremmaksi, jolloin saadut tulokset tulevat luotettavammiksi.

Lähiöliikkujiista 66 prosenttia oli löytänyt lähiöliikunnan myötä uusia liikuntapaikkoja asuinalueelta. Loput 31 prosenttia vastaajista ei ollut löytänyt uusia liikuntapaikkoja alueelta. 71 prosentin mielestä lähiöliikunta oli lisännyt asuinalueiden liikuntapaikkojen käyttöä. Vastaajista 20 prosenttia oli kuitenkin sitä mieltä, ettei toiminta ollut lisännyt alueiden liikuntapaikkojen käyttöä.

Uusia liikuntamuotoja oli lähiöliikunnan kautta löytänyt 61 prosenttia vastaajista. 28 prosentille ei toiminta ollut tuonut uusia liikuntamuotoja. Sähly (41%) nousi ylivoimaisesti kevään 1998 mieluisimmaksi toiminnaksi (kuvio 19). Seuraavaksi suosituimmat lajit olivat sulkapallo (11%), kävely (10%) ja sauvakävely (9%). Vastausten lukumäärä (n=70) jäi pieneksi, koska monet olivat merkinneet kaksi tai useampia lajeja mielilajeikseen. Monia lajeja sisältäneitä vastauksia ei otettu huomioon tuloksia analysoitaessa.

Mieluisin lähiöliikunnan liikuntamuoto

KUVIO 19. Lähiöliikkujien lajit keväällä 1998

7.4.3 Sosiaaliset kontaktit ja yhteistyö asukkaiden kesken

Taulukosta 12 nähdään, että 48 prosenttia mielestä liikuntaryhmät olivat parantaneet asukkaiden yhteistoimintaa. Jokseenkin samaa mieltä olevia oli 21 prosenttia vastanneista. Kantaansa asiaan ei osannut sanoa 26 prosenttia. Niitä, joiden mielestä lähiöliikunta ei ollut parantanut asukkaiden välistä yhteistoimintaa oli 5 prosenttia.

TAULUKKO 12. Lähiöliikkujien mielestä lähiöliikunta on parantanut asukkaiden yhteistoimintaa

% Lähiöliikkujista (n=90)					
Parantanut yhteistoimintaa					
täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei osaa sanoa	Jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	Yhteensä
48	21	26	3	2	100

Mielipiteet siitä, oliko lähiöliikunta tuonut uusia ystäviä vai ei jakaantuivat kahtia. 42 prosenttia vastaajista oli saanut toiminnan kautta ystäviä ja 40 prosenttia puolestaan ei. Puolet lähiöliikkujista ei osannut sanoa lisäksi toiminta asukkaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta. Täysin samaa mieltä siitä, että lähiöliikunta on lisännyt asukkaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta oli vastaajista 23 prosenttia (taulukko 13). Jokseenkin samaa mieltä asiasta oli 14 prosenttia. 12 prosenttia vastaajista ei katsonut lähiöliikunnan lisänneen yhteenkuuluvuuden tunnetta.

TAULUKKO 13. Lähiöliikunta on lisännyt asukkaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta

% Lähiöliikkujista (n=90)					
Lisännyt yhteenkuuluvuuden tunnetta					
Täysin samaa Mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei osaa sanoa	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	Yhteensä
23	14	51	10	2	100

Enemmistö liikkujista (72%) ei osannut sanoa, oliko lähiöliikunnan vaikutuksesta perustettu omia liikuntaryhmiä tai -seuroja. 15 prosentin mielestä uusia liikuntaryhmiä oli perustettu ja 13 prosentin mielestä ei.

Puolet vastaajista (51%) ei tiennyt jatketaanko alkaneita yhteisiä liikuntaryhmiä lähiöliikunnan loputtua (taulukko 14). 34 prosenttia oli sitä mieltä, että yhteistä liikuntaa tullaan jossain muodossa projektin loputtuakin jatkamaan. 12 prosenttia vastaajista ei pitänyt liikuntaryhmien jatkamista mahdollisena.

TAULUKKO 14. Lähiöliikkujien mielipiteet yhteisen liikunnan jatkumisesta

% Lähiöliikkujista (n=88)					
Yhteisen liikunnan jatkuminen					
täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei osaa sanoa	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	Yhteensä
23	14	51	10	2	100

7.4.4 Liikkuminen ja kannustus omatoimiseen liikuntaan

Suurin osa (85%) lähiöliikuntaan osallistuneista oli aktiivisia kaksi kertaa viikossa liikuntaa harrastavia. Satunnaisesti tai ei olleenkaan liikkuvia oli vähän (kuvio 20).

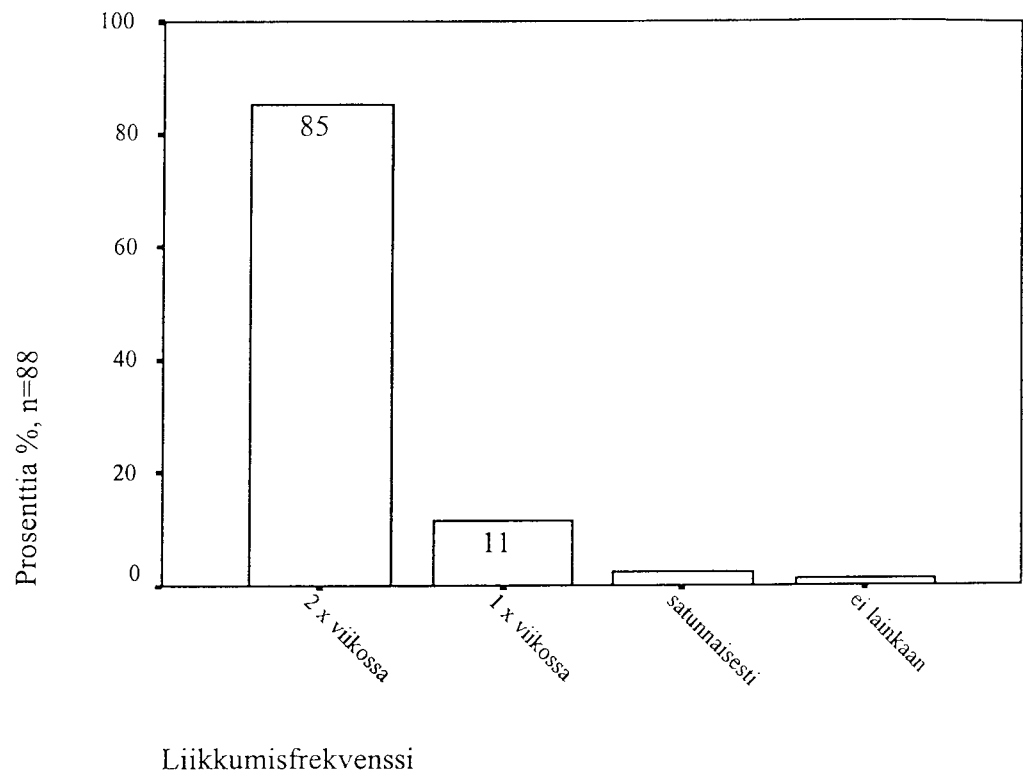
Puolet lähiöliikuntaan osallistuneista oli kuntoliikunnan harrastajia. Seuraavaksi suurin ryhmä (32%) olivat hyötyliikunnan harrastajat. Entuudestaan passiivisia liikkujia toiminnassa mukana olleista oli 12 prosenttia. Satunnaisesti liikkuvia osallistujia oli vähän. Tuloksia tarkasteltaessa on otettava huomioon, että vastauksien lukumäärä oli pienehkö (n=78). Moni vastauksista jäi analyysin ulkopuolelle, koska liikkujat olivat valinneet eri vaihtoehdoista useamman kuin yhden (kuvio 21).

80 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että lähiöliikunta oli lisännyt heidän liikunnan harrastustaan. Vastaajista 12 prosenttia ei kokenut toiminnalla olleen lisäävää vaikutusta heidän liikunnan harrastukseensa.

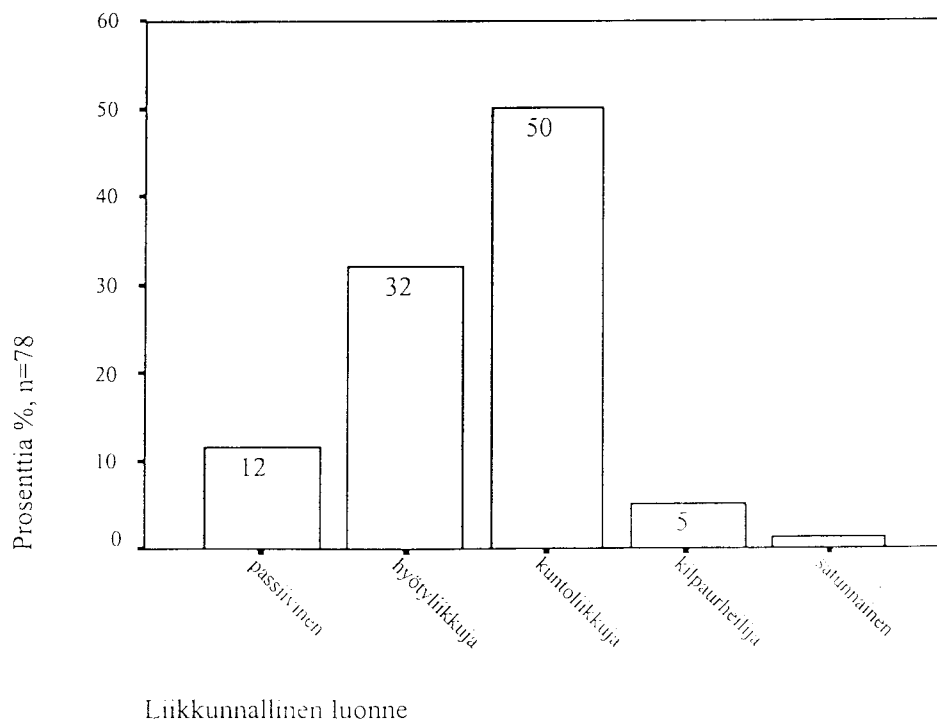
Puolet liikkujista oli sitä mieltä, että he lähiöliikunnan loputtua jatkavat omatoimisesti liikunnan harrastustaan. 16 prosenttia vastanneista ei osannut sanoa mielipidettään kysymykseen. Vastaajista 8 prosentin mukaan heidän liikunnanharrastuksensa ei tule jatkumaan omatoimisesti lähiöliikunnan loputtua (taulukko 15).

TAULUKKO 15. Lähiöliikkujien mielipide siitä jatkuuko omatoiminen liikuntaharrastus lähiöliikunnan loputtua

% Lähiöliikkujista (n=90)					
Omatoimisen liikuntaharrastuksen jatkuminen					
täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei osaa sanoa	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	Yhteensä
53	23	16	3	5	100

KUVIO 20. Lähiöliikkujien liikkumisfrekvenssi

KUVIO 21. Lähiöliikkujien liikkunnallinen luonne

7.4.5 Elämänhallinnan parantaminen

Vastanneista 96 prosenttia oli sitä mieltä, että lähiöliikunta oli tuonut jossain määrin myönteistä elämän sisältöä heidän elämäänsä. Kaksi prosenttia vastaajista ei osannut sanoa kantaansa asiaan (taulukko 16).

Suurin osa vastaajista (61%) oli sitä mieltä, ettei lähiöliikunnan toiminta ollut auttanut heitä pudottamaan painoaan. 12 prosenttia liikkujista oli saanut toiminnan avulla painoaan pudotettua. Vastaajista 27 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa lähiöliikunnan vaikutuksesta painon pudotukseen (taulukko 17).

Lähiöliikunta oli 47 prosentin mielestä jollain tavalla parantanut heidän fyysistä kuntoansa. Vastaajista 14 prosenttia ei osannut sanoa mielipidettään tähän kysymykseen. Liikuntatoiminta paransi vähän tai erittäin vähän fyysistä kuntoa 39 prosentin mielestä (taulukko 17).

64 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että lähiöliikunta oli parantanut erittäin paljon tai paljon heidän henkistä hyvinvointiaan. Vastaajista 18 prosenttia ei osannut sanoa, vaikuttiko toiminta heidän fyysiseen kuntoonsa. 18 prosenttia liikkujista koki, että liikunta oli vain vähän vaikuttanut heidän henkiseen hyvinvointiinsa (taulukko 17).

Suurin osa liikkujista (46%) oli sitä mieltä, että lähiöliikunta oli erittäin paljon tai paljon parantanut heidän elämänlaatuansa. 24 prosentin mukaan toiminta oli puolestaan vähän tai erittäin vähän vaikuttanut heidän kokemaansa elämän laatuun. Liikkujista 20 prosenttia ei osannut sanoa mielipidettään (taulukko 17).

TAULUKKO 16. Lähiöliikunta on tuonut myönteistä sisältöä elämään

% Lähiöliikkujista (n=88)					
Tuonut myönteistä sisältöä elämään					
täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	ei osaa sanoa	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	Yhteensä
57	41	2	-	-	100

TAULUKKO 17. Lähiöliikkujien mielipiteet lähiöliikunnan aikaansaamista elämänhallintaresursseista

Elämänhallinnan resurssit	%Lähiöliikkujista					Yhteensä
	Vastausvaihtoehdot					
	erittäin paljon	paljon	ei osaa sanoa	vähän	erittäin vähän	
Onnistunut pudottamaan painoa (n=79)	6	6	27	32	29	100
Parantanut fyysistä kuntoa (n=88)	11	36	14	38	1	100
Parantanut henkistä hyvinvointia (n=88)	24	40	18	18	-	100
Parantanut elämänlaatua (n=83)	21	35	20	23	1	100

VIII POHDINTA

Evaluoinnin perusteella voidaan todeta, että lähiöliikunnalle asetettu tavoite tutustuttaa asukkaat asuinalueidensa liikuntamahdollisuuksiin on toteutunut hyvin. 66 prosenttia vastaajista oli löytänyt toiminnan seurauksena uusia liikuntapaikkoja asuinalueeltansa. Liikkujiista 71 prosenttia oli lisännyt asuinalueiden liikuntapaikkojen käyttöä ja 61 prosenttia oli löytänyt uusia liikuntamuotoja lähiöliikunnan vaikutuksesta.

Sosiaalisten kontaktien ja asukkaiden välisen yhteistyön aikaansaaminen oli paljon vaikeampaa. Vaikka 48 prosenttia vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että toiminta oli parantanut asukkaiden yhteistoimintaa, ei 51 prosenttia osannut sanoa, lisääkö lähiöliikunta yhteenkuuluvuuden tunnetta lähiöissä. Ristiriitaista tulosta tukee vielä vastaajien vastakkaiset mielipiteet siitä, onko lähiöliikunta tuonut uusia ystäviä. 42 prosenttia vastaajista koki saaneensa uusia ystäviä, kun puolestaan 40 prosenttia ei mielestään ollut saanut uusia ystäviä lähiöliikuntaryhmistä. Moni liikkujista ei myöskään osannut sanoa, onko lähiöliikunnan vaikutuksesta perustettu uusia liikuntaryhmiä tai jatkuuko yhteinen liikunta lähiöprojektin loputtua.

Lähiöliikunta ei ollut saanut lähiöiden liikunnallisesti passiivisia asukkaita liikkumaan. 85 prosenttia liikkujista oli jo entuudestaan harrastanut liikuntaa kaksi kertaa viikossa. Vastaajista puolet oli kuntoliikunnan harrastajia ja kolmannes hyötyliikkujia. Vastaajien liikuntaaktiivisuudesta huolimatta 80 prosenttia koki lähiöliikunnan lisänneen heidän liikuntaharrastaneisuuttaan. 53 prosenttia vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että heidän omatoiminen liikuntaharrastuksensa tulee jatkumaan lähiöliikunnan loputtua.

Paremmän elämänhallinnan resurssien luominen liikunnan avulla oli toteutunut osallistujien mielestä hyvin. 57 prosenttia vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että lähiöliikunta oli tuonut myönteistä sisältöä heidän elämäänsä. Liikkujista 64 prosenttia koki, että lähiöliikunta oli erittäin paljon tai paljon parantanut heidän henkistä hyvinvointiaan. 46 prosentin mielestä toiminta oli lisännyt heidän elämänlaatuansa erittäin paljon tai paljon. Toiminnan koki fyysistä kuntoa erittäin paljon tai paljon parantavaksi 47 prosenttia liikkujista. Liikunta ei kuitenkaan vaikuttanut vastaajien painonpudotukseen kovinkaan paljon. 61 prosenttia

vastaajista oli sitä mieltä, että lähiöliikunnan avulla he olivat onnistuneet pudottamaan painoansa vähän tai erittäin vähän.

Yhteenvedonomaaisesti tavoitteiden toteutumisesta voidaan sanoa, että lähiöasukkaat saatiin tutustumaan asuinalueidensa liikuntapaikkoihin kiitettävästi, samoin kuin toiminnan avulla luotiin yksilöille paremmat elämönhallintaresurssit. Tavoitteista sosiaalisten kontaktien luominen ja asuinalueiden liikunnallisesti passiivisten asukkaiden houkutteleva liikkumaan ei kuitenkaan näytä onnistuneen.

Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunta oli pyritty järjestämään alueellisesti, mutta toiminta oli tavoittanut tutkimuslähiöiden lisäksi myös Helsingin muiden asuinalueiden asukkaita. Tutkimuslähiöiden läheisiltä asuinalueilta osallistui toimintaan paljon väkeä. Tämä voidaan tulkita siten, että samantapaisella toiminnalla on kysyntää myös muilla Helsingin asuinalueilla. Suurin osa liikkujista oli asunut lähiöissään 1-5 vuotta tai yli 15 vuotta. Siten toimintaan osallistui etupäässä juuri asuinalueille muuttaneita tai pitempiaikaisia lähiöasukkaita.

Liikkujien iät painottuivat keski-ikäisiin. Suurin osa liikkujista oli avo- tai avioliitossa. Koulutukseltaan osallistujat olivat etupäässä enintään perusasteen ja alemman keskiasteen käyneitä. Yllättävän moni liikkujista oli ansiotyössä, joten lähiöliikunta oli tavoittanut vähän työttömiä ja eläkeläisiä. Osallistujien tuloluokat erosivat asuinaluekohtaisesti. Myllypuron liikkujat sijoittuivat etupäässä 40 000-79 999 markan bruttovuosituloryhmään, Vanhan Vuosaaren osallistujien ollessa enimmäkseen 120 000-199 999 markan vuosituloluokassa. Ylipäätään lähiöliikunta tavoitti suhteellisen tyypillisiä Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren asukkaita.

Lähiöliikunnan organisaation toimivuus koettiin suhteellisen joustavaksi, koska organisaattorakenne ei ollut muodostunut liian suureksi. Myös lähiöliikunnan vuoden kestäneen toiminnan voidaan katsoa onnistuneen. Toiminnalle asetetut tavoitteet olivat lähiöliikunnan organisaattoreiden mielestä suurimmaksi osaksi toteutuneet. Lisäksi toiminta oli saanut tiedotusvälineiltä runsaasti positiivista julkisuutta. Lähiöliikunnan tiedotukseen on kuitenkin panostettava entistä enemmän. On löydettävä keinot, joilla pystyttäisiin tavoittamaan lähiöprojektin varsinaisia kohderyhmiä - asuinalueiden syrjäytyneitä; Työttömiä, sosiaaliturvan varassa eläviä, pienituloisia, yksinäisiä, päihdeongelmaisia ja niin edelleen.

Hyvänä lähiöliikunnan toiminnassa pidettiin sitä, että oli saatu asukkaita aktivoitua mukaan yhteiseen toimintaan. Organisaattoreiden mielestä toiminnalle oli annettu lisäksi tarpeeksi resursseja. Asuinalueilla toimivat liikuntaryhmät koettiin liikuntaviraston uudeksi joustavaksi toimintamalliksi, jonka avulla voidaan tukea lähiöiden sosiaalista kehittämistyötä. Liikunta ei ole samalla tapaa ”negatiiviseksi” leimattu toimintatapa kuin esimerkiksi sosiaalityö. Liikuntaryhmien avulla saattaa olla helpompi auttaa samanaikaisesti sekä lähiöiden sosiaalisesti heikkoja että vahvoja asukkaita. Organisaattoreiden mielestä liikuntatoiminta oli täydentänyt hyvin muita Helsingin lähiöprojektin toimialueita ja se oli ollut näkyvä keulakuva lähiöiden kehittämistyössä. Lisäksi liikunta on tarjonnut antoisaa yhteistyötä projektin muille lähiötyöntekijöille.

Lähiöliikunnan toteutuksen esteitä organisaattoreiden mielestä oli sisäliikuntatilojen puute. Koska liikuntatiloja oli jouduttu hakemaan lähiöiden ulkopuolelta, oli toiminnan alueellisuus samanaikaisesti kärsinyt. Lähiöliikunnan ollessa myös uranuurtaja alallansa, oli toimintaan löytynyt vain vähän vertailukohteita, jolloin ideat oli jouduttu keksimään ja kokeilemaan etupäässä käytännössä. Tämä oli puolestaan kuluttanut paljon työaika. Toiminnan toteuttaminen asukkaiden toiveiden suuntaisesti oli myös lähiöliikunnan alkuvaiheissa ollut ongelmallista. Lähiöliikuttajat eivät olleet saaneet asukkailta tarpeeksi palautetta halutuista liikuntamuodoista. Tämän vuoksi liikuttajat olivat joutuneet arvioimaan ja kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja asuinalueilla, jolloin tuloksena olivat joko suuret osanottomäärät tai vajaat liikuntaryhmät.

Lähiöliikunnassa on ilmennyt tyypillisiä projektityöskentelyn hyviä ja huonoja puolia. Tietoisuus toiminnan rajatusta kestosta, on vaikuttanut liikuntaryhmien perustamiseen ja lähiöliikuntaorganisaattoreiden työskentelyyn. Liikuntaryhmiä perustettaessa on pitänyt mahdollisuuksien mukaan varmistaa niiden jatkuvuus myös lähiöprojektin loputtua. Projektin työntekijöille toiminnan aikarajoitus on tuonut lisäpanostusta työhön. Tietoisuus toiminnan päättymisestä lisäsi työmotivaatiota. Jos lähiöliikuntaa olisi toteutettu normaalina virkatyönä, olisi suhtautuminen toimintaan voinut olla paljon välinpitämättömämpi. Lähiöliikunnan projektiluonteisuuden ongelma on ollut taas se, että aktivoituille liikkujille liikunnan harrastaminen saattaa jäädä ainoastaan lyhytaikaiseksi, vain projektin ajan kestäväksi toiminnaksi. Projektimuotoisuuden tiedostaen on lähiöliikunnan kautta pyritty etupäässä herättämään asukkaiden liikunnallinen mielenkiinto.

Lähiöliikuntaprojekti on mahdollistanut monipuolisen ja antoisan työsaran, vaikka pelkona taka-alalla on ollut, että mitä tulee tapahtumaan projektin loputtua. Helsingin liikuntavirastolle projektityö on kuitenkin antanut mahdollisuuden kokeilla aivan uutta toimintamallia. Lähiöliikunnassa on saanut käyttää enemmän luovuutta ja toteuttaa ideoitaan vapaammin kuin tavanomaisessa liikuntaviraston liikunnanohjauksessa. Toiminta on ollut luonteeltaan hyvin impulsiivista, mikä on mahdollistanut uusien ideoiden toteuttamisen lyhyelläkin aikajänteellä. Kenttätyöntekijöiden ja johtotason välillä ei ilmennyt merkittäviä ristiriitoja. Tämä voi johtua siitä, että toiminta on perustunut väljään yhteistyöhön ja suhteellisen vapaisiin toimintamalleihin, eikä ylemmän tason käskyttämistä ole pahemmin ilmennyt. Lisäksi lähiöliikunnan toimintaa ei ole koettu liikuntaviraston liikunnanohjauksen kilpailijaksi.

Lähiöliikunnan evaluaation tuloksista on nähtävissä, kuinka toimintaa toteuttava taho ja itse liikkujat ovat olleet tyytyväisiä runsaan vuoden aikaiseen toimintaan. Miksi lähiöliikunta on saanut näin hyvän vastaanoton sekä toteuttajien että itse liikkujien keskuudessa? Ilmeisesti ongelmiakin on ilmennyt, mutta ne ovat todennäköisesti unohtuneet monien onnistuneiden asioiden alle. Suomessa on yleistä, että uudet hankkeet mielletään helposti positiivisiksi asioiksi. Projekteista ei uskalleta tehdä rakentavaa itsekritiikkiä, koska pelätään negatiivisen palautteen lopettavan koko toiminnan.

Se, mitä lähiöliikunta ei ole täydellisesti pystynyt toteuttamaan, on asuinalueiden syrjäytyneiden liikuntaan aktivointi. Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren kevään 1998 ryhmissä liikkui paljon melko hyvin ansaitsevia työelämässä mukana olevia asukkaita, jotka ehkä kykenisivät osallistumaan myös paikalliseen liikuntaviraston normaaliin liikunnanohjaukseen. Tarkasteltaessa kuitenkin lähiöliikuntaryhmiä huomataan, että tavallinen liikuntaviraston liikunnanohjaus ei olisi kyennyt toimimaan niin monipuolisesti yhteistyössä eri tahojen kanssa ja tavoittamaan yhtä monenlaisia asiakasryhmiä. Lähiöliikuttajat ovat luoneet alueellisten järjestöjen kanssa tärkeitä yhteistyöverkostoja, joita pystytään mahdollisesti tulevaisuudessakin hyödyntämään. Myös lähiöliikunnan suosio paikallisten asukkaiden keskuudessa on osoittanut, että ihmiset toivovat liikuntamahdollisuuksia omien asuinalueiden läheisyyteen. Liikunnan harrastuksen este voi usein olla liian kaukana sijaitsevat liikunta- paikat.

Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren syrjäytyneitä ei lähiöliikunnan toimintakeinoilla riittävästi tavoitettu. Tämän tiedostivat sekä organisaation johtotaso että kenttätason työntekijät. Ne, jotka ovat jääneet tai jätetyt niin sanotusti yhteiskunnasta syrjään, eivät tule kovinkaan

helposti toimintaan mukaan lehdistä tai ilmoitustauluilta siitä luettuaan. Jotta liikunnan tuomat edut, sosiaalisuus sekä henkinen- ja fyysinen hyvinvointi, saataisiin myös syrjäytyneiden ulottuville tulisi yhteistyötä tiivistää sosiaalitoimen ja työvoimahallinnon kanssa. Tällöin toiminnan kohderyhmät tarkentuisivat, ja toiminnan verkostoituessa saataisiin paremmin syrjäytyneet mukaan toimintaan. Lähiöliikuntaa ei silloin voitaisi kuitenkaan toteuttaa laajalla pohjalla, vaan resurssit tulisi kohdistaa pienempiin liikuntaryhmiin. Toiminnan laatu nousisi osanottomäärien samanaikaisesti laskiessa. Kysymykseksi nouseekin, mitä Helsingin kaupunki lähiöliikunnalla tavoittelee? Halutaanko saada asuinalueiden syrjäytyneet liikkumaan vai aktivoida toimintaan jo entuudestaan liikunnallisia asukkaita?

Tähän mennessä lähiöliikunta on tavoittanut asuinalueiden suhteellisen hyvinvoivia asukkaita. Myös heille se on ollut tärkeätä. Asukkaat ovat saaneet uutta sisältöä vapaa-ajalleen ja monia positiivisia vaikutuksia fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiinsa. Lähiöliikunnan kautta myös itse asuinalueeseen on tutustuttu aikaisempaa paremmin, mikä saattaa kohottaa asukkaiden paikallista identiteettiä. Lähiöliikunnan ollessa hyvin näkyvillä lähiöiden kehittämistyössä, se on saanut osakseen asukkaiden kasvavaa kiinnostusta.

Jatkotutkimuksissa tulisi evaluoida lähiöliikuntaa myös Kontulan asuinalueella. Lisäksi lähiöliikuntaan osallistumattomilta asukkailta tulisi kysyä mielipiteitä alueellisista liikuntaryhmistä. He voivat nähdä toiminnan aivan päinvastaisessa valossa kuin lähiöorganisaattorit ja liikkujat. Toiminnan kehittämistyön kannalta tulisi lähiöliikuntaan osallistumattomilta kysyä osallistumattomuuden syitä. Lähiöliikkujien mielipiteitä toiminnan tavoitteiden toteutumisesta tulisi myös kysyä ympärivuotisesti. Voidaan olettaa, että lähiöliikkujien sosiaaliset taustat ja mielipiteet toiminnasta saattavat vaihdella eri vuodenaikoina. Koska Helsingin lähiöliikunnan toimintaan ollaan oltu tyytyväisiä, voisi toimintamallia kokeilla myös niiden muiden kaupunkien lähiöissä, joissa asuinalueiden kehittämistyötä toteutetaan. Näin saataisiin näyttöä siitä, toimiiko malli Helsingin ulkopuolella.

Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnan evaluointi osoitti, että lähiöliikunta on ollut suhteellisen onnistunut lähiöiden sosiaalista kehittämistyötä tukevaa toimintaa. Jotta lähiöliikunta saataisiin tulevaisuudessa paremmin tukemaan myös syrjäytyneitä, tulisi toimintamallia kehittää viestinnällisesti ja toiminnallisesti enemmän sosiaalisia ongelmia huomioon ottavaan suuntaan.

LÄHTEET

- Ahonen, P. (1985) Hallinnon arvioinnin lähestymistapoja. Valtiovarainministeriö. Järjestelyosasto. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Alasuutari, P. (1993) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alkula, T., Pönttinen, S. & Ylöstalo, P. (1994) Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- Aromaa, A. (1996) Avauspuheenvuoro. Teoksessa elämänhallintaa etsimässä. (toim. Raitasalo). Kansaneläkelaitos sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino.s. 13-15.
- Astikainen, R. (1995). Vuosaari oli "maalaisille" paratiisi. Helsingin Sanomat 23.9.1995, B1.
- Astikainen, R. (1995). Myllypuro poti ankaria lastentauteja. Helsingin Sanomat 21.10.1995, B1.
- Bister, T. (1995). Ajankohtaista kaupunkiympäristöprojekteista Euroopassa. Selvitys eurooppalaisista kaupunkiympäristön parantamisprojekteista. Muistio 9/ 1995. Ympäristöministeriö. Alueidenkäytön osasto. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Eskola, A. (1975) Sosiologian tutkimusmenetelmät 2. Porvoo: WSOY
- Eskola, T. (1997) Mahdollistaako lähiöuudistus osallisuuden? Lähiöuutiset syyskuu 1997, 16-17.
- Harju, P. (1988). Yhteissuunnittelu asuinalueiden kehittämisessä. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A 15. Espoo: TKK offset.
- Helsinki alueittain. (1993). Helsinki: Punamusta Oy.
- Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1995:12. (1995). Helsingin työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys alueittain. Helsinki.
- Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1995:14. (1995). Helsinkiläisten äidinkieli ja kansalaisuus. Helsinki.
- Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:2. (1996). Väestökehitys alueittain Helsingissä. Helsinki.
- Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:5. (1996). Helsingin väestö vuodenvaihteessa 1995/96 ja väestömuutokset vuonna 1997. Helsinki.
- Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:12. (1996). Kunnallisvaalit ja Euroopan parlamenttiedustajien vaalit Helsingissä. Helsinki.
- Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:13. (1996). Helsinkiläisten tulot 1994. Helsinki.

- Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:14. (1996). Helsingin väestöennuste 1997-2020. Helsinki.
- Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja 1996. (1996). Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Herva, H. & Vuolle, P. (1991) Liikunta suomalaisten ajankäytössä: tilastollinen vertailu 10-64-vuotiaiden liikuntaharrastuneisuudesta vuosina 1979 ja 1987. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 79. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston monistuskeskus.
- Itäisen ja kaakkoisen sosiaalikeskuksen kotipalveluhenkilöstön liikuntaprojekti. (1996). Toimintakertomus. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Järvikoski, A. (1996) Sisäinen elämänhallinta ja sosiaaliset paineet. Teoksessa elämänhallintaa etsimässä. (toim. Raitasalo). Kansaneläkelaitos sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino.s. 35-48.
- Kalimo, R. (1992) Työttömyys ja terveys. Työterveyslaitoksen katsauksia 123. Helsinki: Painotalo Miktor.
- Keskinen, V. (1994). Pääkaupunkiseudun elinolotutkimuksen osittain julkaisematonta tutkimusaineistoa. Helsinki.
- Keskinen, V. (1995). Seitsemän elettyä vuotta. Elinolotutkimus 1994 pääkaupunkiseudulla. Helsinki: YTV:n monistamo.
- KKI/Kunnolla Eteenpäin-hanke. (1997). Toimintakertomus. Helsinki: Helsingin kaupungin liikuntavirasto.
- Kortteinen, M. (1982) Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Helsinki: Otava.
- Kosonen, L. (1994). Kaupunkirakenne 2005. Kuopion yleiskaavoitus Suunta lähiökaupungin uudistamiseen. Selvitys 6. Ympäristöministeriö. Alueidenkäytön osasto. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Kontulan ja Myllypuron lähiöliikunnan muistio kevät 1997.
- Kurttila, J. & Tani, S. (1993a). Itähelsinkiläisten identiteetti. Helsinki. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1993:7.
- Kurttila, J. & Tani, S. (1993b). Mielikuvien kaupungit - esimerkkinä Itä-Helsinki. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu Kvartti 3/93, 27-35.
- Laakso, L. (1986). Aikuisväestön vapaa-ajan liikuntaharrastus. Teoksessa: Vuolle, P., Te lama, R. & Laakso, L. (1986) Näin suomalaiset liikkuvat. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 50. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 87-99.
- Laakso, S. (1993). Alueellinen segregatio ja Helsinki. Helsingin kaupungin tietokeskuksen neljännesvuosijulkaisu Kvartti 3/93, 3-17.
- Lankinen, M. (1994). Taantuvatko lähiöt? Pääkaupunkiseudun kerrostalolähiöt sosiaalisen segregatian valossa. Ympäristöministeriö: Valtion Painatuskeskus.

- Lähiöiden tulevaisuus-työryhmä 6.6.1997. Valtion asuntorahaston lähiöprojektin arvioni. Ympäristöministeriön moniste 25. Ympäristöministeriö alueidenkäytön osasto. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Lähiöliikunta-esite. Helsingin kaupungin liikuntavirasto.
- Madaus, G. F., Scriven M. & Stufflebeam D. (1983) Program Evaluation: a historical overview. Teoksessa Madaus, G. F., Scriven M. & Stufflebeam D. (toim.) Evaluation models. Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation. Boston: Kluwer-Nijhoff, 3-22.
- Makkonen, H. (1989). Lähiöiden ongelmat ja kehittämiskokemukset - kirjallisuusselvitys. Helsingin kaupunki.
- Myllypuron kehittämissuunnitelma 1996-2000. (1996). Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja. Helsinki.
- Ojala, T. & Peltari, H. (1980) Suomalaisen liikuntajärjestelmän julkinen ohjaus ja seuranta. Jyväskylän yliopiston liikuntasuunnittelun laitos. Opetusmonisteita n:o 8.
- Pakarinen, T. (1995). Suunnittelun muutossuunnat ja tapaus Hämeenlinna. Tutkimusraportti 2 1995. Ympäristöministeriö. Alueidenkäytön osasto. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Peltari, H., Ojala, T., Sänkiäho, R. (1977) Liikuntajärjestelmän evaluointi. Teoreettiset lähtökohdat ja käytännön ongelmat. Jyväskylän yliopiston valtio-opin laitoksen julkaisu no 32.
- Raitasalo, R. (1996) Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino.
- Rasismien vastainen liikuntatoiminta Helsingissä. (1997). Toimintakertomus. Helsinki: Helsingin kaupungin liikuntavirasto.
- Riihinen, O. (1996) Elämänhallinta-käsitteen erittelyä ja ongelmia. Teoksessa elämänhallintaa etsimässä. (toim. Raitasalo). Kansaneläkelaitos sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino.s. 16-34.
- Roos, J.P. (1988) Elämäntavasta elämäkertaan. Tutkijaliitto. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Rossi, P.H. & Freeman, H.E. (1993) Evaluation a systematic approach 5. Sage Publications.
- Rusanen, T. (1996) Mitä tutkia elämänhallinnasta. Teoksessa elämänhallintaa etsimässä. (toim. Raitasalo). Kansaneläkelaitos sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino.s. 77-78.
- Rutman, L. & Mowbray, G. (1983) Understanding program evaluation. Beverly Hills: a Sage Human Service Guide 31.
- Ruuska, K. (1994) Projekti hallintaan. Suunnittelutekniikoista kohti laajempaa johtamiskykyä. Suomen ATK-kustannus Oy. Jyväskylä: Gummerus.

- Salastie, R., Korhonen-Wälkä, U. & Korhonen, E. (1987). Pohjoismaisia esimerkkejä lähiöiden kehittämisestä. Ympäristöministeriön kaavoitus- ja rakennusosasto. Tutkimus 1/1987. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Salmikangas, A-K. (1994) Kainuun liikunnan Mallikuntaprojektin arviointitutkimus. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntasuunnittelun ja -hallinnon lisensiaattityö.
- Saukkonen, O., Olin K. ja Vuolle, P. (1985) Katsaus eräisiin evaluaatiotutkimuksen lähtökohtiin liikuntalain seurannan kannalta. Jyväskylän yliopiston liikuntasuunnittelun laitos tutkimuksia no 32.
- Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 31.8.1996. Helsingin kaupunki.
- Selvitys lähiöprojektin toiminnasta 13.10.1997. Helsingin kaupunki.
- Silvennoinen, T. (1996) Elämänhallinta- tieteellisesti hutera, käytännössä hallitsematon, mutta potilastyössä silti hyödyllinen määre. Teoksessa elämänhallintaa etsimässä. (toim. Raitasalo). Kansaneläkelaitos sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino.s. 79.
- Stake, R.E. (1983) Program evaluation, particularly responsive evaluation. Teoksessa Madaus, G. F., Scriven M. & Stufflebeam D. (toim.) Evaluation models. Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation. Boston: Kluwer-Nijhoff, 287-310.
- Stufflebeam, D.L. (1983) The CIPP Model for program evaluation. Teoksessa Madaus, G. F., Scriven M. & Stufflebeam D. (toim.) Evaluation models. Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation. Boston: Kluwer-Nijhoff, 117-142.
- Suomi, K. (1989). Liikuntasuunnittelun uudistaminen yhteissuunnittelulla. Raportti Liikunnan Mallikuntakokeilun ja SOFY-projektin yhteissuunnittelukokeilusta Jyväskylän Huhtasuon lähiössä. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja B 58. Espoo: TKK offset.
- Suomi, K. (1997) Liikunnan yhteissuunnittelun toimintatutkimus. SOFY- ja liikunnan Mallikuntaprojektien arviointi Jyväskylän Huhtasuon lähiössä. Jyväskylän yliopisto liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntasuunnittelun ja -hallinnon alan väitöskirjan käsikirjoitus.
- Suominen, S. (1996) Elämänhallinta- luottamusta vai voimavarojen hallintaa. Teoksessa elämänhallintaa etsimässä. (toim. Raitasalo). Kansaneläkelaitos sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino.s. 80-83.
- Syrjälä, L. & Numminen, M. (1988) Tapustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51.
- Syrjäytymistä ja sosiaalista segregaatiota selvittäneen työryhmän mietintö. Helsingin kaupungin julkaisusarja A 15/1997. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Talvitie, V. (1996) Elämänhallintaa vai hallinnon elämää? Projektityön perusteita ja 1990-luvun nuorisoprojekteja. Sosiaali -ja terveysalan tutkimus -ja kehittämiskeskus 36/1996. Helsinki: Stakesin monistamo.

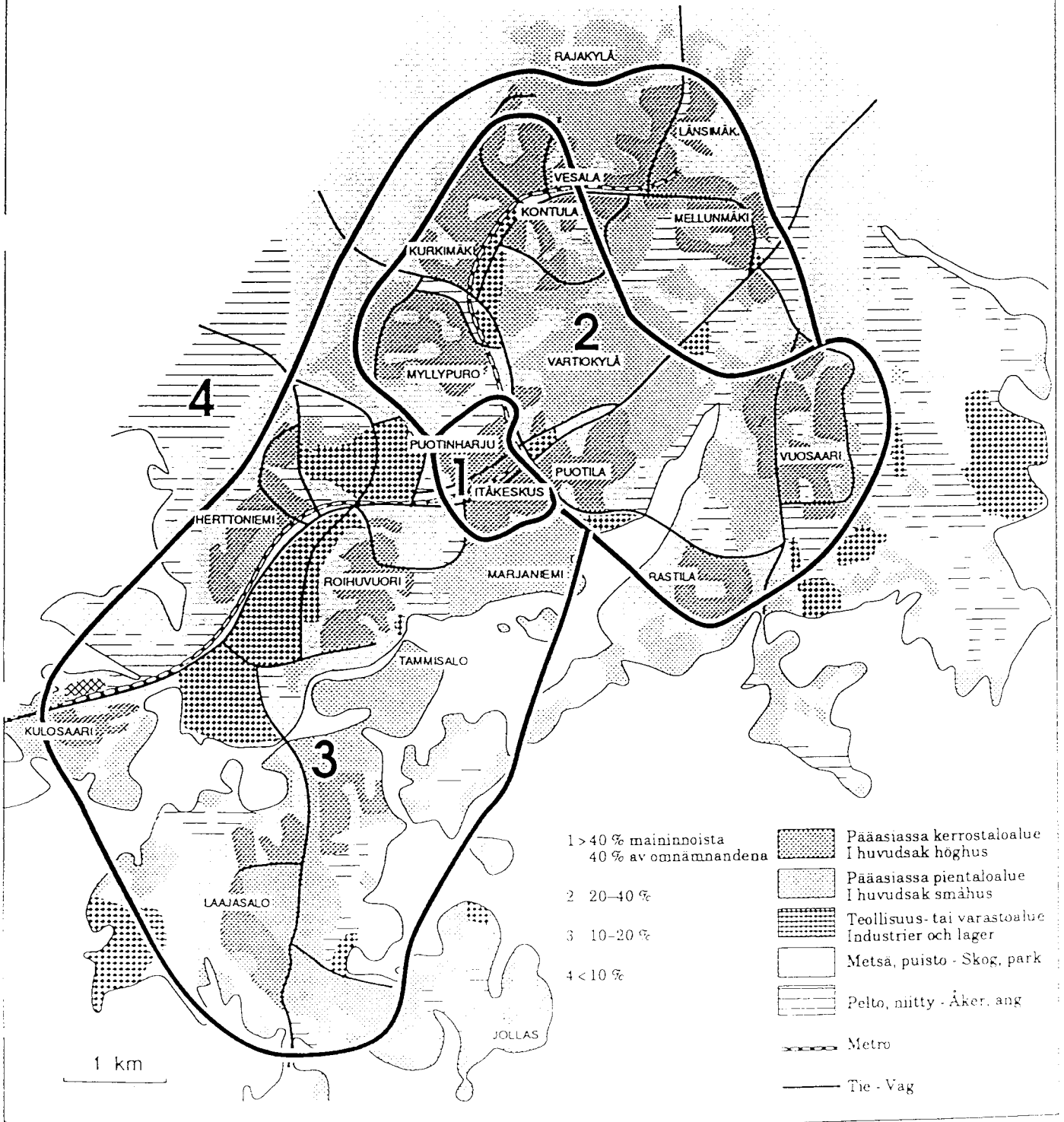
- Tartti tehdä- ja tehtiin. (1993). Asuinympäristöjen perusparannushankkeita Suomessa. Suomen Kuntaliitto ja Ympäristöministeriö. Helsinki:Kuntatalon painatuskeskus.
- Terve ja turvallinen kaupunki- neuvottelukunnan toimintakertomus 1995-1996. Helsingin kaupunki.
- Terve ja turvallinen kaupunki- neuvottelukunnan alustava toimintakertomus 1997-1998. Helsingin kaupunki.
- Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto 1994.
- Uutela, A. (1996) Ulkoinen ja sisäinen elämänhallinta ja sairauskäyttäytyminen. Teoksessa elämänhallintaa etsimässä. (toim. Raitasalo). Kansaneläkelaitos sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino.s. 49-56.
- Vanhan Vuosaaren kehittämisohjelma 1996-2000. (1996). Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja. Helsinki.
- Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnan muistio 5.12.1996.
- Viirkorpi, P. (1997) Eteneekö lähiöuudistus? Paikallisten lähiöprojektien käynnistymisvaiheen arviointi. Ympäristöministeriö alueidenkäytön osasto. Suomen ympäristö 118. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Virkki, P. & Somermeri, A. (1997) Projektityö kehittämisen moottori. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Vuorela, P., Suonoja, K. & Hirvonen, J. (1994). Kymmenen vuotta yhteissuunnittelua. Sofyprojektin eteneminen, tulokset ja jatkonäkymät. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja C 30. Espoo: TTK offset.
- Vuorela, T. (1990) Toiminnan arvioinnin tutkimusotteiden kehitys. Valtionhallinnon kehittämiskeskus. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Vuorio, S. (1996) Mitä tarkoitamme puhuessamme elämänhallinnasta: kadoksissa käsitteviidakossa. Teoksessa elämänhallintaa etsimässä. (toim. Raitasalo). Kansaneläkelaitos sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kelan omatarvepaino.s. 84-93.
- Ympäristäministeriön lähiötyöryhmä. Monitoimijainen lähiöuudistus. Lähiötyöryhmän loppuraportti ja toimenpide-ehdotukset. Ympäristöministeriö alueidenkäytön osasto. Suomen ympäristä 47. Helsinki: Oy Edita Ab.

LIITE 1. Ikärakenteet Helsingissä ja projektitilähiöissä vuosina 1965, 1975, 1985, 1995 ja 1997 sekä ennuste vuodelle 2000

Alue	Vuodet																													
	1965					1975					1985					1995					1997					2000				
	0-6v.	7-15v.	65v.+	0-6v.	7-15v.	65v.+	0-6v.	7-15v.	65v.+	0-6v.	7-15v.	65v.+	0-6v.	7-15v.	65v.+	0-6v.	7-15v.	65v.+	0-6v.	7-15v.	65v.+	0-6v.	7-15v.	65v.+						
Koko Kaupunki	49 539	58 348	43 550	38 862	55 509	60 493	36 120	40 436	68 759	42 763	43 841	72 745	42 877	44 954	72 971	42 180	47 961	72 932	42 180	47 961	72 932	42 180	47 961	72 932						
Järven suurpuri	4 386	4 165	1 195	6 776	12 559	4 590	5 980	7 288	7 232	9 234	8 653	10 360	9 276	8 912	10 597	9 472	10 143	11 430	9 472	10 143	11 430	9 472	10 143	11 430						
Myllypuro	735	766	156	739	2 119	1 008	759	1 046	1 350	693	822	1 617	682	812	1 649	647	809	1 668	647	809	1 668	647	809	1 668						
Vanha Vuosaari				1 610	2 414	587	1 101	1 435	1 026	1 041	1 041	1 542	1 022	1 100	1 607	1 218	1 166	1 859	1 218	1 166	1 859	1 218	1 166	1 859						

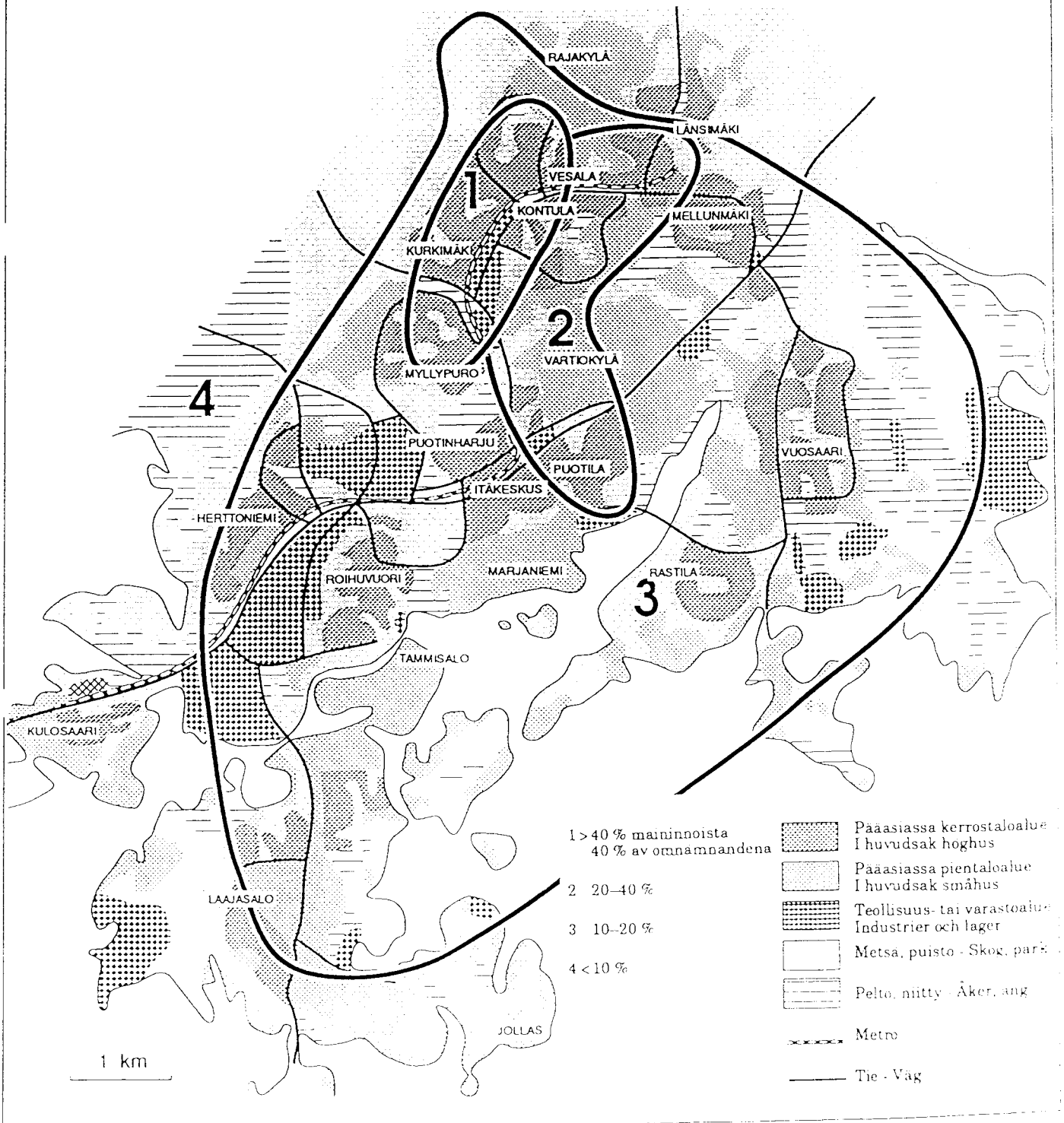
(Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja 1996:2, 44-60, 1996:5, 42-44 ja 1996:14, 39-62.)

Kuva 2. Puotinharjun yläasteen oppilaiden hyvinä kaupunginosina pitämät alueet Itä-Helsingissä
 Figur 2. Områden i östra Helsingfors som av eleverna i Puotinharjun yläaste anses som bra stadsdelar

(Lähde: Kurttila & Tani 1993b, 33.)

Kuva 3. Puotinharjun yläasteen oppilaiden huonoina kaupunginosina pitämät alueet Itä-Helsingissä
 Bild 3. Områden i östra Helsingfors som av eleverna i Puotinharjun yläaste anses som dåliga stadsdelar

(Lähde: Kurttila & Tam 1993b, 34.)

Myllypuro	Jatkuva toiminta	Ajankohta	Osallistujat
	Kävelylenkkeily	10.2.-	150
	Kuntosalitoiminta Villa Novassa	3.3.-	7
	Työttömien palloilu	14.3.-	45
	YHTEENSÄ		202
	Tapahtumat	Ajankohta	Osallistujat
	Lähiöliikunnan esittäytyminen	14.3.	40
	Rullaluistelukokeilu	27.5.	25
	Kevätsiivoustalkoot	30.5.	30
	Liikuntailtapäivä ylä-asteella	7.5.	200
	YHTEENSÄ		295
	MYLLYPURO YHTEENSÄ		497
Vanha Vuosaari	Jatkuva toiminta	Ajankohta	Osallistujat
	Kimppakävely	tammi-touko	149
	Sulkapallo	tammi-huhti	155
	Sähly	tammi-huhti	82
	Kuntotanssi	tammi-touko	129
	Rullaluistelu	toukokuu	88
	Musliminaisten kuntopiiri		4
	YHTEENSÄ		603
	Tapahtumat	Ajankohta	Osallistujat
	Laturetket	helmi-maalis	36
	Retkiluistelu	helmi-maalis	34
	Yrttiretki	toukokuu	8
	Pöllöretket	maalis-huhti	44
	Muuttolinturetki	toukokuu	18
	Maastopyörien kokeilu		10
	Tahkonhiihdot		10
	YHTEENSÄ		160
	VANHA VUOSAARI YHTEENSÄ		763
Yhteiset	Tapahtumat	Ajankohta	Osallistujat
	Tennis- ja sulkapallokurssi	17.2-21.1	100
	Itäkeskuksen uimahallitapahtuma	13.4.	1000
	Taide-liikuntatapahtuma Malkasaaressa	15.5.	30
	Hiihtovälineiden keräys		
	YHTEENSÄ		1130
	KAIKKI YHTEENSÄ		2390

Myllypuro	Jatkuva toiminta	Ajankohta	Osallistujat
	Kävelylenkkeily	1.6-31.8	104
	Aikuisille pesäpalloa	10.6-31.8	150
	Jalkapalloa alle 13-vuotiaille	9.6-31.8	10
	YHTEENSÄ		264
	Tapahtumat	Ajankohta	Osallistujat
	Yhteistyö Myllypuron leikkipuiston kanssa:		
	* suunnistus	19.6.	20
	* touhutiimit	23.6/ 26.6	40
	* retki uimastadionille	10.7.	20
	* tuomaritoimintaa	11.7.	30
	Helsinkipäivä	12.6.	150
	YHTEENSÄ		260
	MYLLYPURO YHTEENSÄ		524
Vanha Vuosaari	Jatkuva toiminta	Ajankohta	Osallistujat
	Pesäpallo	1.5-31.8	102
	Petanque	1.5-31.8	80
	Liitokiekko	1.6.-30.6	40
	YHTEENSÄ		222
	Tapahtumat	Ajankohta	Osallistujat
	Rastilan aittatanssit	1.5.-30.6	30
	Melonta (2 x 7)	3.6/ 10.6	14
	Tenniskurssi Kallahdessa (4 x 16)	9.-12.6	64
	Yölaulajaretki	6.6.	14
	YHTEENSÄ		122
	VANHA VUOSAARI YHTEENSÄ		344
Yhteiset	Tapahtumat	Ajankohta	Osallistujat
	Rullalätkäkaukalon avajaiset Vesalassa	25.7.	200
	Pyöräretki Kallvikinniemen uimarannalle	10.6.	14
	Pyöräretki Pikkukosken Veräjämäelle	24.6.	11
	Pyöräretket Talosaareen	24.7/ 7.8	39
	Pyöräretki Sotunkiin	31.7.	14
	Pyöräretki Lammassaareen	21.8.	25
	Taidetta ja liikuntaa Vartiosaaressa	6.8.	58
	Naisten liikuntaviikko:	25.8.-31.8	
	* kirkkovenesoudun harjoitukset	25.8.	40
	* lähiöiden kirkkovenesoutukisat	26.8.	42
	* pyöräilyilta	26.8.	18
	* kaupungin naishenkilöstön liikuntapäivä Rastilassa	27.8.	100
	Rastilan leirintäalueen avajaiset	5.6.	
	YHTEENSÄ		561
	KAIKKI YHTEENSÄ		922

Myllypuro	Jatkuva toiminta	Ajankohta	Osallistujat
	Pesäpalloa aikuisille Kontulan kanssa	2.9.-14.10	105
	Kevyttä kävelyä naisille	1.9.-	135
	Petanque Kontulan kanssa	29.9.-	240
	Ikääntyneiden liikuntahetki Helykodissa	3.9.-	75
	Työttömien palloilu	3.10.-	66
	Sählyä aikuisille	3.11.-	90
	Yhteistyö Myllypuron leikkipuiston kanssa:		
	* poikakerho	4.9.-	80
	* nassikkapaini		90
	Ryhmä räjä		84
	YHTEENSÄ		965
	Tapahtumat	Ajankohta	Osallistujat
	Myllypuropäivä	7.9.	30
	Sulkapallotapahtuma Itäkeskuksessa	11.10.	10
	Eläkeläisryhmän vierailu		30
	YHTEENSÄ		70
	MYLLYPURO YHTEENSÄ		1035
Vanha Vuosaari	Jatkuva toiminta	Ajankohta	Osallistujat
	Petanque	syyskuu	61
	Kimppakävely	syys-joulu	146
	Sulkapallo keskiviikkoisin	loka-joulu	128
	Sulkapalloa lauantaisin	marras-joulu	9
	Sähly tiistaisin	loka-joulu	92
	Sähly perjantaisin	loka-joulu	188
	Sähly sunnuntaisin	loka-joulu	89
	YHTEENSÄ		713
	VANHA VUOSAARI YHTEENSÄ		713
Yhteiset	Tapahtumat/ Toiminta	Ajankohta	Osallistujat
	Pesäpallo-ottelut	1.9.-20.10	135
	Pyöräretket:		
	* Aittasaari	4.9-11.9	13
	* Sotunki	18.9-2.10	20
	UKK:n Kävelytesti	10.9-15.10/27.10	42
	Itäpäivä Stoassa	25.-27.11.	
	Pikkujoulujuhla Myllypuron kuplassa	15.12.	200
	YHTEENSÄ		410
	KAIKKI YHTEENSÄ		2158

	Jatkuva toiminta	Ajankohta	Osallistujat
Myllypuro	Kevyttä lenkkeilyä naisille	tammi-helmikuu	70
	Ikääntyneiden liikuntahetki Hely-kodissa	tammi-helmikuu	49
	Työttömien palloilu	tammi-helmikuu	56
	Sählyä aikuisille	tammi-helmikuu	105
	Vatsatanssi kurssi	tammi-helmikuu	105
	YHTEENSÄ		385
	MYLLYPURO YHTEENSÄ		385
Vanha Vuosaari	Jatkuva toiminta	Ajankohta	Osallistujat
	Kimppakävelyt	tammi-helmikuu	86
	Sulkapalloa:	tammi-helmikuu	
	* keskiviikkoisin		151
	* lauantaisin		65
	Sähly:	tammi-helmikuu	
	* tiistaisin		68
	* tiistaisin/ maahanmuuttajat		3
	* sunnuntaisin		53
	Taloyhtiöiden peli-illat	tammi-helmikuu	143
	YHTEENSÄ		569
	Tapahtumat	Ajankohta	Osallistujat
	Hiihtoillat	20.1./27.1./3.2.	20
YHTEENSÄ		20	
VANHA VUOSAARI YHTEENSÄ		589	
Yhteiset	Tapahtumat/ toiminta	Ajankohta	Osallistujat
	Petanque	tammi-helmikuu	147
	Hiihtoloma ohjelma:	16.-20.2.1998	
	* uintitekniikkakurssi Itäkeskuksessa		52
	* lasten luistelukurssi 7-13- vuotiaille		60
	* alkeiskurssi ja luistelukerho		92
	* retki- ja pikaluistelu opastusta		100
	* murtomaahiihtokurssi		72
	* hiihtoretket Talosaareen		38
	* sulkapallokurssi perheille Myllypurossa		28
	* sulkapallokurssi Vuosaaressa		72
	* talvi-illan iloittelua Kontulassa		250
	YHTEENSÄ		911
KAIKKI YHTEENSÄ		1885	

LIITE 5. KYSELYLOMAKE LÄHIÖLIIKKUIJILLE

ARVOISA LÄHIÖLIIKUNTAAN OSALLISTUVA

Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen liik.tiet.yo Anne Kynnös yhteistyössä Helsingin kaupungin Tietokeskuksen sekä Helsingin kaupungin liikuntaviraston kanssa tekee tutkimusta Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikunnan toteutumisesta osana lähiöprojektia. Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida onko lähiöliikunta saavuttanut sille asetettuja tavoitteita. Lähiöliikunnan tavoitteet ovat tutustua asuinalueensa liikuntamahdollisuuksiin, lisätä sosiaalisia kontakteja ja yhteistyötä asukkaiden kesken, aktivoida passiivisia asukkaita liikkumaan ja kannustaa heitä omatoimiseen liikkumiseen ja parantaa elämänhallintaa liikunnan avulla.

Kyselylomakkeita jaetaan kaikille Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikuntaryhmäläisille 15.1.-15.2.1998 välisenä aikana. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeätä, että kaikki vastaisivat kyselylomakkeeseen kysymyksiin perusteellisesti ja totuudenmukaisesti. Tutkimusaineiston käsittely on täysin luottamuksellista eikä yksittäisiä vastauksia tule loppuraportissa näkyviin.

VASTAAMISOHJE: Lue koko kysymys ennen vastaamista. Ympyröi sopivaksi katsomasi vastausvaihtoehto tai kirjoita vastauksesi sille varattuun tilaan. Noudata kysymyksen omia täyttöohjeita, jos ne on erikseen annettu. Palauta täytetty lomake lähiöliikuttajalle.

KIITOS YHTEISTYÖSTÄ !

Anne Kynnös
Liik.tiet.yo

Anna-Maija Kivimäki
Liikuntavirasto/ itäinen alueyksikkö
(jatkuu)

- 1 Ikäsi vuosissa

- 2 Sukupuoli
1 nainen
2 mies
- 3 Siviilisäätö
1 naimaton
2 avio- tai avoliitossa
3 eronnut
4 leski
- 4 Koulutustaso (Merkitse ylin koulutustaso)
1 kansa- tai kansalaiskoulu
2 keski- tai peruskoulu
3 ammattikoulu
4 keski- tai peruskoulupohjainen ammatillinen tutkinto
5 ylioppilas
6 ylioppilaspohjainen ammatillinen tutkinto
7 yliopisto- tai korkeakoulututkinto
8 muu, mikä _____
- 5 Mikä on nykyinen työtilanteesi?
1 olen ansiotyössä
2 olen kotiäiti, koti-isä
3 opiskelen/ olen koululainen
4 olen eläkkeellä
5 olen sairauslomalla/ työkyvyttömyyseläkkeellä
6 olen äitiyslomalla
7 olen työttömänä
8 muu, mikä _____
- 6 Mitkä ovat keskimääräisen bruttovuositulosi?
1 10 000 mk - 39 999 mk
2 40 000 mk - 79 999 mk
3 80 000 mk - 119 999 mk
4 120 000 mk - 199 999 mk
5 yli 200 000 markkaa
6 ei tuloja
- 7 Nykyinen asuinpaikkasi sekä katuosoitteesi
1 Myllypuro, katuosoite
2 _____
Vanha-Vuosaari, katuosoite
3 muu, mikä _____
- 8 Kuinka monta vuotta olet asunut nykyisellä asuinalueellasi?
1 alle vuoden
2 1 -5 vuotta
3 6 - 10 vuotta
4 11-15 vuotta
5 yli 15 vuotta
- 9 Helsingin kaupunki on käynnistänyt lähiöprojektihankkeen Kontulassa, Myllypurossa, Pihlajistossa ja Vanhassa Vuosaarella, jonka tarkoituksena on koota kaupungin asukkaat ja viranomaiset yhdessä etsimään ratkaisuja kaupunginosansa parantamiseen. Kuinka hyvin tunnet asuinalueellasi toimivan lähiöprojektin?
1 olen osallistunut lähiöprojektin toimintaan
2 olen kuullut lähiöprojektista
3 en ole kuullut lähiöprojektista
- 10 **Vastaa kysymykseen 10, jos olet osallistunut tai kuullut lähiöprojektista.**
Mistä olet saanut tietää lähiöliikunnasta?
(Merkitse **kolme** tärkeintä tietolähdettä)
1 lähiöasemalta
2 tiedotusvälineistä
3 ystäviltä
4 yleisiltä ilmoitustauluilta
5 alueella toimivalta yhdistykseltä/ yhteisöltä
6 muualta, mistä _____

(jatkuu)

11 Onko lähiöliikunnasta tiedotettu mielestäsi riittävästi tiedotusvälineissä?

- 1 kyllä
9 en osaa sanoa
2 ei

12 Ympyröi mielestäsi sopiva vaihtoehto seuraavista väittämistä.

	Olen täysin samaa mieltä	Olen jokseenkin samaa mieltä	en osaa sanoa	olen jokseenkin eri mieltä	olen täysin eri mieltä
Lähiöliikunnan järjestämät liikuntahetket ovat mielestäsi tarpeellisia asuinalueellasi	1	2	3	4	5
Lähiöliikunnan tarjoamat liikuntamuodot ovat vastanneet hyvin liikunnallisia tarpeitasi	1	2	3	4	5
Liikuntaharrastuksesi jatkuu omatoimisesti lähiöliikunta-projektin loputtua	1	2	3	4	5
Mielestäsi lähiöliikunta on parantanut asukkaiden yhteistoimintaa yleensä	1	2	3	4	5
Yhteistä liikuntaa jatketaan lähiöliikunnan loputtuakin	1	2	3	4	5
Lähiöliikunta on tuonut myönteistä sisältöä elämääsi	1	2	3	4	5
Lähiöliikunnan kautta tunnet enemmän yhteenkuuluvuutta lähiön asukkaisiin	1	2	3	4	5

13 Arvioi, kuinka paljon yleensä harrastat liikuntaa, urheilua tai kuntoilua vapaa-aikanasi. Ympyröi se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa määrällisesti liikuntaharrastustasi.

- 1 kaksi kertaa viikossa tai enemmän
2 yksi kerta viikossa
3 harvemmin kuin viikoittain, mutta säännöllisesti
4 satunnaisesti
5 ei lainkaan

14 Onko lähiöliikunta lisännyt liikunnan harrastustasi vapaa-aikanasi?

- 1 kyllä
9 en osaa sanoa
2 ei

15 Montako kertaa olet osallistunut lähiöliikuntaan?

- 1 tämä on ensimmäinen kerta
2 2-5 kertaa
3 6-10 kertaa
4 yli kymmenen kertaa
5 olen osallistunut viikoittain säännöllisesti (jatkuu)

16 Oletko löytänyt uusia liikuntamuotoja lähiöliikunnan kautta?

- 1 kyllä
- 9 en osaa sanoa
- 2 en

17 Onko lähiöliikunta saanut asukkaita itse perustamaan liikuntaryhmiä/ liikuntaseuroja?

- 1 kyllä
- 9 en osaa sanoa
- 2 ei

18 Millainen liikkuja olet? **Ympyröi yksi vaihtoehto**, joka parhaiten kuvaa sinun liikuntaharrastustasi.

- 1 vapaa-aikanani yleensä luen, katselen televisiota ja suoritan askareita, joissa en paljoakaan liiku ja jotka eivät rasita minua ruumiillisesti.
- 2 vapaa-aikanani harrastan hyötyliikuntaa (mm. kävely, pyöräily, marjastus, sienestys, kalastus)
- 3 harrastan vapaa-aikanani kuntoliikuntaa (mm. hölkkää, hiihtoa, kuntovoimistelua, uintia, pallopelejä, aerobikkia)
- 4 harjoittelen vapaa-aikanani tiettyä liikuntamuotoa kilpailumielessä useita kertoja viikossa.
- 5 en kuulu mihinkään edellisistä ryhmistä, vaan harrastan liikuntaa satunnaisesti.

19 Miksi osallistut lähiöliikuntaan?

(Numeroi **kolme** vaihtoehtoa tärkeysjärjestyksessä)

- () pitää kuntoa ja terveyttä yllä
- () tuo iloa ja virkistystä
- () keino painonpudotukseen
- () alhaiset kustannukset
- () keino tutustua muihin asukkaisiin
- () muu, mikä _____

20 Lähiöliikunnan kautta olet saanut uusia ystäviä, joiden kanssa tapaavat myös lähiöliikunnan ulkopuolelle.

- 1 kyllä
- 9 en osaa sanoa
- 2 en

21 Mikä on tällä hetkellä mieluisin liikuntamuotosi lähiöliikunnassa

22 Mikä tai mitkä luettelossa mainitut syyt ovat olleet eniten vaikuttavia **esteitä** lähiöliikuntaharrastuksesi kohdalla?

(Ympyröi enintään **kolme** vaihtoehtoa)

- 1 liikuntataitojen tai -tietojen puute
- 2 työstä johtuva väsymys
- 3 vähäinen kiinnostus
- 4 ajan puute
- 5 oma "saamattomuus"
- 6 muut harrastukset
- 7 liikuntapaikat kaukana kotoa
- 8 harrastustoverin puute
- 9 terveydelliset tekijät
- 10 tiedon puute liikuntapalveluista
- 11 lasten hoito/ kotityöt
- 12 liikuntavälineiden puute
- 13 muu, mikä _____

23 Oletko löytänyt lähiöliikunnan avulla sinulle ennen tuntemattomia liikuntapaikkoja asuinalueellasi?

- 1 kyllä
- 9 en osaa sanoa
- 2 en

(jatkuu)

- 24 Käytätkö nyt enemmän oman asuinalueesi liikuntapaikkoja kuin ennen lähiöliikuntaprojektia
- 1 kyllä
9 en osaa sanoa
2 en
- 25 Mikä tai mitkä luettelossa mainitut syyt ovat olleet eniten **kannustavia** tekijöitä lähiöliikuntaharrastukseesi? (Ympyröi enintään **kolme** vaihtoehtoa)
- 1 omat liikuntataidot ja -tiedot
2 työpaikka
3 yleinen kiinnostus urheiluun ja liikuntaan
4 runsas vapaa-aika
5 muut harrastukset
6 liikuntapaikkojen läheisyys
7 kaverit/ naapurit
8 hyvä terveys
9 perhe
10 muu, mikä

26 Ympyröi mielestäsi sopiva vaihtoehto seuraavista väittämistä.

	Erittäin paljon	paljon	en osaa sanoa	vähän	erittäin vähän
Olet onnistunut pudottamaan painoasi lähiöliikunnan avulla	1	2	3	4	5
Lähiöliikunta on parantanut fyysistä kuntoasi	1	2	3	4	5
Lähiöliikunta on parantanut henkistä hyvinvointiasi	1	2	3	4	5
Elämänlaatusi on parantunut lähiöliikunnan vaikutuksesta	1	2	3	4	5

LIITE 6.

KYSELYLOMAKKEEN MUUTTUJALUETTELO

x1	ikä	
x2	sukupuoli	1=nainen, 2=mies
x3	siviilisääty	1=naimaton, 2=avio- tai avoliitto, 3=eronnut, 4=leski
x4	koulutustaso	1=kansa- tai kansalaiskoulu, 2=keski- -tai peruskoulu, 3=ammattikoulu, 4=keski -tai peruskoulupohjainen ammattillinen tutkinto, 5=ylioppilas, 6= ylioppilaspohjainen ammatillinen tutkinto, 7= yliopisto- tai korkeakoulututkinto, 8=muu
x5	työtilanne	1=ansiotyössä, 2=kotiäiti/isä, 3=opiskelija/koululainen, 4=eläkeläinen, 5=sairaslo- malla/työkyvyttömyyseläkkeellä, 6=äitiyslomalla, 7=työtön, 8=muu
x6	bruttovuositulot	1=10 000-39 999 mk, 2=40 000-79 999 mk, 3=80 000-119 999 mk, 4=120 000-199 999 mk, 5=yli 200 000 mk, 6=ei tuloja
x7	asuinpaikka	1=Myllypuro, 2=Vanha Vuosaari, 3=muu
x8	asumisvuodet	1=alle vuoden, 2=1-5 vuotta, 3=6-10 vuotta. 4=11-15 vuotta, 5=yli 15 vuotta
x9	tietämys lähiöprojektista	1=osallistunut lähiöprojektiin, 2=kuullut lähiöprojektista, 3=ei ole kuullut lähiöprojektista
x10	mistä saanut tiedon lähiöliikunnasta	1=lähiöasema, 2=tiedotusvälineet, 3=ystävät,4=ilmoitustaulut, 5=alueellinen yhdistys, 6=muu
x11	lähiöliikunnan tiedotuksen riittävyys	1=kyllä, 9=ei osaa sanoa, 2=ei

(jatkuu)

x12a	lähiöliikunnan tarpeellisuus	1=olen täysin samaa mieltä, 2=olen jokseenki samaa mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=olen jokseenkin eri mieltä, 5= olen täysin eri mieltä
x12b	lähiöliikunnan tarjonta vastaa tarpeita	- " -
x12c	liikuntaharrastuksen jatkuminen	- " -
x12d	parantanut asukkaiden yhteistoimintaa	- " -
x12e	yhteisen liikunnan jatkuminen	- " -
x12f	tuonut sisältöä elämään	- " -
x12g	yhteenkuuluvuuden tunne asukkaisiin	- " -
x13	liikuntaharrastuneisuus	1=2 x vko tai enemmän, 2=1 x vko, 3=harvemmin kuin viikoittain, mutta säännöllisesti, 4=satunnaisesti, 5=ei lainkaan
x14	lisännyt liikuntaharrastusta	1=kyllä, 9=ei osaa sanoa, 3=ei
x15	käyntiuseus	1=ensimmäinen kerta, 2=2-5 kertaa, 3=6-10 kertaa, 4=yli kymmenen kertaa, 5=viikoittain säännöllisesti
x16	uusien liikuntamuotojen löytyminen	1=kyllä, 9=ei osaa sanoa, 2=ei
x17	uudet liikuntaryhmät/liikuntaseurat	1=kyllä, 9=ei osaa sanoa, 2=ei
x18	liikuntaharrastuneisuus	1=ei liikunnallisesti aktiivinen, 2=harrastaa hyötyliikuntaa, 3=harrastaa kuntoliikuntaa, 4=harrastaa kilpailumielessä, 5=liikkuu satunnaisesti
x19	osallistumisen syyt	1=fyysiset syyt, 2= psyykkiset syyt, 3=esteettiset syyt, 4=alhaiset kustannukset, 5=sosiaaliset syyt, 6=muu
x20	uusien ystävien saaminen	1=kyllä, 9=en osaa sanoa, 2=ei
x21	mieluisin liikuntamuoto	1= kävely, 2=pesäpallo, 3=petanque, 4=sähly, 5=voimistelu, 6=hihto, 7=vatsatanssi, 8=sauvakävely, 9=lentopallo, 10=sulkapallo, 11=jalkapallo, 12=luistelu, 13=retkiluistelu

(jatkuu)

x22	harrastamisen esteet	1=liikuntaitojen tai -tietojen puute, 2=työstä johtuva väsymys, 3=kiinnostuksen puute, 4=ajan puute, 5=saamattomuus, 6=muut harrastukset, 7=liikuntapaikkojen etäisyys, 8= harrastustoverin puute, 9=terveydelliset tekijät, 10=tiedon puute, 11=lasten hoito/ kotityöt, 12=liikuntavälineiden puute, 13=muu
x23	uusien liikuntapaikkojen löytäminen	1=kyllä, 9=ei osaa sanoa, 2=ei
x24	omien liikuntapaikkojen käytön lisäys	1=kyllä, 9=ei osaa sanoa, 2=ei
x25	harrastamisen kannusteet	1=liikuntataidot ja -tiedot, 2=työpaikkaliikunta, 3=kiinnostus liikuntaan ja urheiluun, 4=runsas vapaa-aika, 5=muut harrastukset, 6=liikuntapaikkojen läheisyys, 7=kaverit, 8=hyvä terveys, 9=perhe, 10=muu
x26a	painonpudotuksen onnistuminen	1=erittäin paljon, 2=paljon, 3=en osaa sanoa, 4=vähän, 5=erittäin vähän
x26b	fyysisen kunnon paraneminen	- " -
x26c	henkisen hyvinvoinnin paraneminen	- " -
x26d	elämänlaadun parantuminen	- " -

LIITE 7.

LÄHIÖLIIKUNNAN TOIMINNAN ARVIOINNIN HAASTATTELULOMAKE

- 1 Sukupuoli _____
2 Koulutus _____
3 Virka _____
4 Kauanko toiminut liikunta-alan ammattilaisena _____
5 Kauanko toiminut nykyisessä virassa _____

- 6 Mikä on toimenkuvanne lähiöliikunnassa?
- 7 Kuinka paljon käytätte viikossa työaikaanne lähiöliikunnan hyväksi?
- 8 Kuinka paljon teillä on lähiöliikuntaan liittyviä kokouksia kuukaudessa?
- 9 Minkälaisia työtehtäviä teille kuuluu lähiöliikunnan organisoinnissa?
- 10 Minkälaisia työmenetelmiä käytetään lähiöliikuntaa organisoitaessa?(kokoukset, puhelinkeskustelut, käskyt jne.)
- 11 Oletteko muuttaneet työtapojanne lähiöprojektin aikana? (enemmän asukaslähtöisyyttä, yhteissuunnittelua, yhteistyötä)
- 12 a) Miten koette lähiöliikunnan organisaation toimivuuden?
- b) Miten lähiöprojektin eri organisaatiotasojen (projektiryhmän, aluetyöryhmän, lähiöasemien, lähiöliikuttajien) keskenäiset suhteet mielestänne toimivat?

(jatkuu)

- c) Onko organisaatiotasojen toiminta mielestänne horisontaalista vai vertikaalista?
- 13 Mitkä ovat tärkeimmät tahot, joiden kanssa te teette yhteistyötä lähiöliikunnassa?
- 14 a) Miten heidän kanssaan yhteistyö on sujunut?
- b) Jos ilmennyt ongelmia, niin minkälaisia?
- 15 Ovatko lähiöliikunnan työntekijät mielestänne ammattitaitoisia tehtäviensä hoitoon?
- 16 Miten lähiöliikunta on mielestänne onnistunut?
- a) Onko lähiöliikunta mielestänne tavoittanut tarpeeksi asukkaita?
- b) Onko resursseja lähiöliikunnan toimintaan mielestänne saatu tarpeeksi?
- c) Onko lähiöliikunta saavuttanut sille asetettuja tavoitteita?
- d) Onko lähiöliikunta saanut mielestänne riittävästi julkisuutta?
- e) Täydentääkö lähiöliikunta mielestänne muita lähiöprojektin toiminta-alueita?

(jatkuu)

- 17 Miten lähiöliikunnan projektityö on eronnut tavallisista työruutiineistanne? (edut/haitat)
- 18 Oletteko valmis osallistumaan uudelleen samantyyppiseen projektityöskentelyyn?
- 19 Sopiiko projektityön luonne mielestänne liikuntasektorille?
- 20 Sopiiko projektityö mielestänne kaupungin liikuntaviraston toimintamuodoksi?
- 21 Miten suuren merkityksen arvelette lähiöprojektilla olevan Helsingin lähiöiden kokonaisvaltaiseen kehittämiseen?
- 22 Mitä hyvää, huonoa, poistettavaa ja kehitettävää löydät lähiöliikunnan toiminnasta?

Hyvää

Huonoa

Poistettavaa

Kehitettävää

Myllypuron lähiöliikuttaja.

Sukupuoli: mies

Koulutus: liikunnanohjaaja

Kuinka kauan toiminut liikunta-alan ammattilaisena: kolme vuotta

Työskennellyt nykyisessä virassaan yhden vuoden

Vanhan Vuosaaren lähiöliikuttaja

Sukupuoli: nainen

Koulutus: liikunnanohjaaja, ekonomi

Kuinka kauan toiminut liikunta-alan ammattilaisena: kolme vuotta

Työskennellyt nykyisessä virassaan yhden vuoden

Kontulan lähiöliikuttaja

Sukupuoli: nainen

Koulutus: liikunnanopettaja

Kuinka kauan toiminut liikunta-alan ammattilaisena: 24 vuotta

Työskennellyt nykyisessä virassaan yhden vuoden

Lähiöprojektin projektipäällikkö,

Sukupuoli: nainen

Koulutus: arkkitehti

Kuinka kauan toiminut liikunta-alan ammattilaisena: ensimmäistä kertaa osallistuu liikuntaprojektiin. Aikaisemmin työskennellyt liikuntahallien seutukaavoittajana 1980-luvulla

Työskennellyt nykyisessä virassaan kaksi vuotta

Liikuntaviraston itäisen alueyksikön aluejohtaja

Sukupuoli: nainen

Koulutus: liikuntatieteiden maisteri ja humanististen tieteiden kandidaatti

Kuinka kauan toiminut liikunta-alan ammattilaisena: 32 vuotta

Työskennellyt nykyisessä virassaan neljän vuoden ajan

Liikuntaviraston liikuntajohtaja.

Sukupuoli: mies

Koulutus: valtiotieteiden lisensiaatti

Kuinka kauan toiminut liikunta-alan ammattilaisena: 18 vuotta

Työskennellyt nykyisessä virassaan kolmen vuoden ajan

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1.	Helsingin ja sen itäisten alueiden väestökehitys vuosina 1965, 1975, 1985, 1995 ja 1997 sekä väestöennuste vuodelle 2000.....	33
Taulukko 2.	Helsingin ja sen itäisten alueiden väestö iän mukaan vuodenvaihteessa 1995/96	34
Taulukko 3.	Helsingin ja sen itäisten alueiden väestö sukupuolen mukaan vuodenvaihteessa 1995/96	35
Taulukko 4.	Helsingin ja sen itäisten alueiden väestön koulutusaste 15 vuotta täyttäneiltä 31.12.1994 mukaan	35
Taulukko 5.	Helsingin ja sen itäisten alueiden asuntokuntien valtionveron alaisten tulolajien jakauma sekä henkilöä kohti lasketut valtionveronalaist tulot ja indeksi 1994	36
Taulukko 6.	Helsingin ja sen itäisten alueiden 15 vuotta täyttänyt väestö vuoden 31.12.1994 valtion veronalaisten tulojen mukaan	37
Taulukko 7.	Helsingin ja sen itäisten alueiden työttömyysaste ikäryhmittäin	37
Taulukko 8.	Helsingin ja sen itäisten alueiden ulkomaan kansalaisten määrät ja prosenttiosuudet koko väestöstä vuonna 1995	38
Taulukko 9.	Helsingin ja sen itäisten alueiden äänestysprosentti kunnallisvaaleissa 1996	39
Taulukko 10.	Helsingissä, Myllypurossa ja Vanhassa Vuosaarella puolueiden saamat ääniosuudet kunnallisvaaleissa 1996	39
Taulukko 11.	Helsingin, Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren liikuntaan osallistuminen vuonna 1994	40
Taulukko 12.	Lähiöliikkujien mielestä lähiöliikunta on parantanut asukkaiden yhteistoimintaa	82
Taulukko 13.	Lähiöliikunta on lisännyt asukkaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta	83
Taulukko 14.	Lähiöliikkujien mielipiteet yhteisen liikunnan jatkumisesta	83
Taulukko 15.	Lähiöliikkujien mielipide siitä jatkuuko omatoiminen liikuntaharrastus lähiöliikunnan loputtua	84
Taulukko 16.	Lähiöliikunta on tuonut myönteistä elämänsisältöä	86
Taulukko 17.	Lähiöliikkujien mielipiteet lähiöliikunnan aikaansaamista elämänhallintaresursseista	87

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1.	Helsingin lähiöprojektin organisaatiokaavio	7
Kuvio 2.	Stufflebeamin CIPP-evaluaatiomalli	53
Kuvio 3.	Stufflebeamin evaluaatioviitekehys sovellettuna lähiöliikunnan toiminnan arvioimiseen	55
Kuvio 4.	Kyselyyn ja haastatteluihin vastanneet	59
Kuvio 5.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien asuinpaikat	73
Kuvio 6.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien asuinvuodet asuinalueillaan	73
Kuvio 7.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien iät	74
Kuvio 8.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien siviilisäädyt	74
Kuvio 9.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien koulutusaste	75
Kuvio 10.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien työtilanne	75
Kuvio 11.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien keskimääräiset bruttovuositulot	77
Kuvio 12.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien toiminnan tärkeimmät tietolähteet	77
Kuvio 13.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien Osallistumiskerrat	78
Kuvio 14.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien ensimmäiseksi mainittu syy osallistua toimintaan	78
Kuvio 15.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien toiseksi tärkein syy osallistua toimintaan	79
Kuvio 16.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien kolmanneksi tärkein syy osallistua toimintaan	79
Kuvio 17.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien mainitsemat kannusteet osallistumiseen	80
Kuvio 18.	Myllypuron ja Vanhan Vuosaaren lähiöliikkujien mainitsemat esteet osallistumiseen	81
Kuvio 19.	Lähiöliikkujien mieleiset lajit kevättalvella 1998	82
Kuvio 20.	Lähiöliikkujien liikkumisfrekvenssi	85
Kuvio 21.	Lähiöliikkujien liikunnallinen luonne	85